

6—11 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 6 maj

Sid.

Åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m. 3

Tisdagen den 10 maj

Svar på interpellationer:

av herr Sundin ang. bolags förvärv av skogsmark i vissa fall..	24
av herr Svanström ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador	26
av herr Sundin ang. Svenska Skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp	28
av herr Jonasson ang. tillståndsgivningen för vissa skogskörslor med traktor	33
av fru Svenson ang. olycksriskerna för barn i samband med försäljning vid starkt trafikerade vägar	36

Onsdagen den 11 maj

Utsändning i television från riksdagsdebatter	40
Tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar	48
Nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.	50
Särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m.	69
Om ökade differentieringsmöjligheter vid ungdomsvårdsskolorna	72
Stöd åt allmänna samlingslokaler	73
Ändrade regler för familjebeskattningen	83
Godkännande av konvention rörande varors tullvärde	110
Ändrade regler för delgivning i rättegång	111
Om ersättning i vissa fall till familjeförsörjare vid minderårigt barns sjukdom	115
Samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna	116
Om viss ändring i 1 § ensittarlagen	117
Allmän folk- och bostadsräkning år 1960	119
Aldringsvården	120
Planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm	122

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 6 maj

Sid.

Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.	3
Statsutskottets memorial nr 87, ang. allmän beredskapsstat	21
Andra lagutskottets utlåtande nr 29, ang. omreglering av vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.	22

Onsdagen den 11 maj

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, om utsändning i television från riksdagsdebatter	40
— nr 19, ang. tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar	48
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, ang. ändring i förordningen om nöjesskatt, m. m.	50
Statsutskottets utlåtande nr 88, ang. ändring i förordningen om nöjesskatt m. m., såvitt avser särskilt bidrag till producent av svensk film m. m.	69
— nr 89, ang. anslag till Bidrag till folkpensioner m. m. och till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar	72
— nr 90, ang. anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	72
— nr 91, ang. anslag till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m.	73
— nr 92, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	82
— memorial nr 93, ang. gemensam votering i fråga om anslag till byggande av fiskehamnar	82
— nr 94, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrad organisation av säkerhetskontrollen på atomområdet	83
— nr 95, ang. gemensam votering i fråga om anslag till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.	83
Bevillningsutskottets betänkande nr 40, ang. ändring i kommunal-skattelagen, m. m.	83
— nr 48, ang. ny tulltaxeförordning, m. m.	110
— nr 52, ang. ändrad lydelse av 53 § 1 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen	111
— nr 53, om ändring i förordningen ang. tullrestitution m. m.	111
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. tillägg till lagen om försäkringsrörelse.	111
— nr 31, ang. ändring i rättegångsbalken, m. m.	111
Andra lagutskottets utlåtande nr 31, om ytterligare arbetstidsförkortning	114
— nr 32, om viss ändring av bestämmelserna i arbetarskyddslagen om nattvila	114
— nr 33, om vissa ändringar i vägtrafikförordningen	114
— nr 34, ang. ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare vid bortovaro från arbetet på grund av minderårigt barns sjukdom	115
— nr 35, ang. samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna	116
Tredje lagutskottets utlåtande nr 22, om viss ändring av 1 § ensittarlagen	117
— nr 23, om viss ändring i lagfartsförordningen, m. m.	119
— nr 25, ang. särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.	119
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, om utredningar rörande åldringsvården	120
— nr 29, ang. planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm	122

Fredagen den 6 maj

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne april.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 207, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1960/61 till arbetsmarknadsstyrelsen med dithörande verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till fängvårdsstyrelsen m. m.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga statistikens organisation; och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella utvecklingsfonden (IDA).

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av lantmateriväsendet och rikets allmänna kartverk, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, såvitt avser jordbruksärenden; och

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, såvitt angår jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick dels bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela föreskrift om vinstavdrag vid s. k. V 5-spel och vid vinnare- och platsspel och dels det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 155, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

I de likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

I: 84, av herr *Sundin*, och II: 83, av herr *Gustafsson* i Kårby, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder som befunnas erforderliga för att syftet med motionerna skulle kunna uppnås.

I motionerna hade anförts bland annat, att den grundläggande förutsättningen för demokratiens fortbestånd och rätta utveckling vore, att medborgarnas utbildning och fostran gjorde dem skickade att förstå demokratiens innersta väsen och att giva sitt bidrag till samhällsordningens fortsatta utveckling.

Det måste, enligt motionärerna, vara angeläget att, oavsett situationen i världspolitiskt avseende, kontinuerligt bedriva upplysning om de totalitära ideologiernas karaktär och målsättning samt att denna upplysning målmedvetet toge sikte på att göra medborgarna medvetna om den grundläggande skillnaden mellan ett totalitärt och ett demokratiskt samhällssystem. Motionärerna hade också ansett det vara av väsentlig betydelse, att ungdomarna i våra skolor finge en objektiv undervisning om rasförföljelserna och att speciellt den mörka tid i Europas moderna historia, som nazistepoken i Tyskland utgjorde, bleve fullt genomlyst; i den mån nu gällande kursplaner med därtill hörande anvisningar icke vore tillräckliga för vinnande av detta syfte, borde kompletterande föreskrifter utfärdas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet bland annat yttrat, att enligt vad utskottet erfarit, hade myndigheterna redan vidtagit vissa åtgärder, vilka innebure ett tillmötesgående av motionärernas önskemål. Sålunda hade en av Svenska unescorådet tillsatt lärarkommitté haft Unescos uppdrag att genomgå metoder och material för undervisning i realskolan och på enhetsskolans högstadium kring internationellt samarbete och samförstånd samt att på grundval av denna genomgång inkomma med förslag till den nämnda undervisningens bedrivande inom ramen för nu gällande kurs- och timplaner. Kommittén

hade numera fullgjort sitt uppdrag, och dess betänkande skulle i dagarna publiceras av skolöverstyrelsen och i sedvanlig ordning remissbehandlas. Skolöverstyrelsen hade vidare nyligen i ett cirkulär till skolledare och lärare samt läns skolnämnderna behandlat här förevarande frågor. I detta cirkulär hade skolöverstyrelsen sammanfattningsvis yttrat bland annat, att styrelsen från vitt skilda utgångspunkter och i olika sammanhang starkt framhållit vikten av att eleverna fostrades att visa hänsyn, att respektera människovärdet och att taga avstånd från varje form av maktförtryck och riktat en vädjan till varje skolledare och lärare att öka sin uppmärksamhet i dessa avseenden. Utskottet hade funnit det tillfredsställande, att vakthållningen kring de demokratiska värdena skärpts på sätt som framginge av vad i utlåtandet anförts. Utskottet hade ansett motionärernas önskemål vara väl tillgodosedda och sålunda icke funnit anledning förorda någon skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t utan hemställt, att de likalydande motionerna I: 84 och II: 83 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anförde.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herr *Dickson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 84 och II: 83 måtte anses besvarade genom vad i reservationen anförts.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det motionspar, som avgivits i denna fråga — i denna kammare har motionen väckts av mig och i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Kårby — och som nu efter behandling av allmänna beredningsutskottet är föremål för kammarens diskussion och beslut här i dag, omfattar egentligen två problemkomplex. Vi har i motionerna dels tagit upp spörsmålet om demokratin och dess värde, dels den antisemitism som råder i vissa delar av världen.

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

När motionerna avlämnades var det framför allt vad som i detta senare avseende hände i vissa delar av Västeuropa, som föranledde oss att skriva motionen. De demonstrativa uttryck för antisemitism och rasförföljelse som då uppträdde inom dessa områden av Europa och som även visade en tendens att sprida sig till vårt land ansåg vi ge oss fog för att vi med vår motion skulle avge en varningssignal.

Vi lever i ett land med demokratiskt styrelseskick och demokratiskt tänkesätt sedan lång tid tillbaka, men vi får förden skull inte glömma bort att demokratiens ständigt måste vinnas åter och erövrats av varje ny generation.

Från denna aktuella utgångspunkt och med dessa exempel för ögonen har vi motionärer velat ta upp förhållandet rent principiellt. Vi har, som det står i motionen, velat framhålla att »den grundläggande förutsättningen för demokratiens fortbestånd och rätta utveckling är följaktligen att medborgarnas utbildning och fostran gör dem skickade att förstå demokratiens innersta väsen och ge sitt bidrag till samhällsordningens fortsatta utveckling».

Uppfattningen om människans frihet, människovärdets okränkbarhet och alla människors lika rätt utgör grundläggande faktorer för demokratiens. Varhelst dessa åsidosättes, det må vara i vårt eget land eller annorstädes, skall vi reagera, det må gälla rasförföljelse, diskrimination och våldshandlingar mot politiskt olikfärdande eller andra handlingar av liknande tendens. Vi måste vara på vår vakt och på ett värdigt sätt otvetydigt reagera och protestera. Därvidlag får vi inte göra undantag eller slappna till följd av den för tillfället rådande situationen i utrikes- eller inrikespolitiskt avseende.

I en demokrati med fredliga förhållanden kan väl finnas risker att detta glömmas bort. Särskilt kanske detta gäller den unga generationen som inte har samma smärtsamma erfarenheter och minnen av andra förhållanden. Vi har med vår motion velat fästa uppmärksamheten på att detta bör uppmärksam-

mas i fostran och undervisning, inte bara när det inträffar speciella händelser utan ständigt. Vi har också velat ge detta spörsmål en internationell aspekt genom att betona, att fostran i demokratisk anda måste innebära en fostran även i internationell anda.

Om man rent formellt ser på utskottsutlåtandet måste man väl säga, att det inte i och för sig är överväldigande. Det var den bakgrund, som jag förut redovisat, som var motivet till den motion vi avlämnat och som slutade med följande yrkande: »Med hänsyn till vad som sålunda anförts får jag hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder som må finnas erforderliga för att syftet med motionen skall kunna uppnås.» Med tanke på dessa problems allvar skulle man väl inte bara ha önskat sig utan även ha ansett det riktigt om utskottet, när det lämnade sitt betänkande, hade bifallit motionen.

Om man ser på de remissyttranden, som har avgivits i detta ärende, bör man kanske allra först fästa uppmärksamheten på vad Svenska unescorådet har anförut. För att inte förlänga debatten vill jag bara erinra om att rådet avslutat sitt remissyttrande med att framhålla, att det anser att motionen borde bifallas.

Övergår man så till remissyttrandet från skolöverstyrelsen har denna formellt inte sagt vare sig det ena eller det andra. Men det märkliga i detta sammanhang är, att sedan denna motion hade utlämnats på remiss från allmänna beredningsutskottet fann sig skolöverstyrelsen föranlåten att i en skrivelse till skolor och skolmyndigheter uppmana dem att i undervisningen vidtaga de åtgärder, varom hemställts i motionen. Det kan i och för sig i sak vara glädjande att man vidtog dessa åtgärder, även om det var rätt sent påkommet.

Jag nämnde, herr talman, inledningsvis att uppfattningen om människovärdets okränkbarhet utgör en grund för demokratiens. Demokratiens kan heller inte godkänna våldet som medel eller våldsläran som princip. I konsekvens

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

härmed känner jag ett behov av att framhålla, att dödsstraffet är ovärdigt mänskligheten som straffform och reaktionsmetod. I vår strafflagstiftning förekommer inte denna form av straff. Den förekommer i krigslagarna på grund av de speciella omständigheter, som råder när dessa tillämpas, då ju den demokratiska funktionen är satt ur spel genom att våldet blivit metod. Men jag menar, herr talman, att lika väl som vi tar avstånd från våldshandlingar och krig när det gäller att lösa den mänskliga samlevnadens problem, lika väl bör vi reagera mot användandet av dödsstraffet. Vi bör efter förmåga söka vinna gehör för denna vår uppfattning i det internationella samarbetet.

Herr talman! Ett utskottsyrkande som innebär att motionen skall anses besvarad med vad utskottet anfört kan synas knapphändigt. När jag nu trots detta tackar för den behandling motionen fått, beror det på att jag tror och hoppas, att det inom utskottet och här i riksdagen inte råder några som helst delade meningar om att den samlade uppfattningen på detta område kan tolkas i Paulus' ord: Här är icke jude eller grek, här är icke träl eller fri, här är icke man eller kvinna.

Om vi i detta land i hem och i skola, på arbetsplatser och under fritiden genomsyras av denna anda, kommer vårt land att även i större sammanhang göra stora insatser av bestående värde.

Häri instämde fru *Svenson* (cp).

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Denna motion är, som redan har antytts, tillkommen under intryck av de händelser som utspelades vid årsskiftet i Tyskland och på många andra håll i världen, bl. a. i vårt land.

Det var då hakkorset dök upp igen och antisemitiska paroller blev synliga på plank och annorstädes. Förhatliga som dessa paroller är för en värld, som har upplevat nazismen och årtal av hänsynslös judeutrotning, väckte händelserna ovilja och stark reaktion. Det tycktes alltså som om den nazistiska ba-

cillen fortfarande skulle leva kvar i skrymslena, trots allt elände den bringat folken.

Mot dessa intermezzon har en kraftig och enhällig opinion i Sveriges liksom i andra länder reagerat. Händelserna kring årsskiftet ger dock en tankeställare. Det har visat att Hitler kan återuppträda som symbol. Trots utrotningen av 6 miljoner judar under kriget, endast för 15—20 år sedan, finns alltså vettvilliga element som besjålas av samma hatkänslor och perversa politiska idéer.

Motionärens hemställan om åtgärder mot varje tendens till rasförföljelse är mot den bakgrunden förklarlig. Den väcker självfallet inga gensagor, allra minst i Sveriges riksdag. Tvärtom är svensk opinion på samma linje. Den vänder sig mot varje utslag av rashat och raslig förföljelse.

Motionens krav på åtgärder i undervisningen och upplysningsarbetet har redan beaktats av vederbörande myndigheter, och utskottet redovisar grundligt vad som gjorts och görs. Jag erinrar om skolöverstyrelsens cirkulär, utsänt under våren till lärare, skolledare och länskolnämnder. Det innebär rekommendationer att motverka uppkomst av rashat och fiendskap mot andra folk och att inpräglade demokratiska, humana ideal hos eleverna. Särskild uppmärksamhet skall vid undervisningen i historia ägnas åt nazismen. Svenska Unescorådets lärarkommitté redovisar i ett utförligt yttrande hur man har gått igenom läroböcker och undervisningsmaterial för internationellt arbete. Resultatet föreligger färdigt, och utredningen kommer att publiceras genom skolöverstyrelsen. Hela detta material finns som sagt utförligt redovisat i utskottets utlåtande.

Utskottet delar motionärens önskan om en vidsträckt upplysningsverksamhet beträffande de totalitära ideologierna, deras karaktär och deras väsensskillnad från de demokratiska idealen. Utskottet uttalar också sin tillfredsställelse över den vakthållning kring demokratiska ideal som de nyss redovisade åtgärderna är uttryck för.

Motionären säger att utlåtandet är

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

överväldigande. Jag vet inte vad man skall inlägga i det ordet, men utlåtandet innebär ju en starkt positiv redovisning av vad som gjorts och av de tankegångar som besjälår utskottets ledamöter. Det redovisas också att skolöverstyrelsens cirkulär inte är hastigt tillkommet som en följd av motionen. Cirkuläret är som sagt utskickat, och det centrala i cirkuläret är att man hänvisar till sedan länge gällande anvisningar för skolornas undervisning när det gäller inställningen till andra raser och folk. Det är alldeles självfallet att så skall vara — vi har ju inte just denna vår kommit fram till vår antipati och ovilja mot rasförtryck. Jag erinrar vidare om interpellationsdebatten i januari här i riksdagen, då regeringen tillkännagav sin avsikt att skärpa påföljden vid rashets och uppmaning till rasförföljelse. Man tänker sig att normalstraffet för sådana brott i den nya brottsbalken skall bli frihetsstraff i stället för böter.

Men sedan motionen skrevs har ett nytt utbrott skett i rasförföljelsernas långa, dystra historia. Blodiga strider har brutit ut och dödsoffer krävts i Sydafrika. Dessa händelser påkallar än mer uppmärksamhet än det som skedde kring årsskiftet i Tyskland och på andra håll. Rasstriden i Sydafrika och dess uttryck har väckt allmän avsky i den civiliserade världen. Det är betecknande för stämningarna i vårt land att arbetarrörelsen — liksom skedde i många andra länder — ägnade årets 1 maj i främsta rummet åt en protest mot rasförtrycket i Sydafrika. På skilda sätt — i demonstrationerna, i parollerna vid mötena och i majtalen — gav man eftertryck åt sin starka avsky för det skändliga rasförtryck som nu utspelas i Sydafrika. Det är helt följdriktigt att arbetarrörelsen på detta sätt 1 maj protesterar mot det förtryck som just i dessa dagar fått nya, skakande uttryck. Det ligger helt i linje med svensk arbetarrörelses traditioner att reagera just så.

Desto större förvåning och besvikelse måste det väcka, när en del kritiker i talarstolar och i spalter just i denna betoning av det aktuella Sydafrika ser

belägg för en ensidig inställning från svensk arbetarrörelses sida till våld, rasförtryck och rasförföljelse. En framträdande riksdagsledamot har i ett offentligt tal den 2 maj fällt yttranden som måste betecknas såsom starkt insinuant mot svensk arbetarrörelse; insinuerat att den ser enögt på dessa företeelser. Årets 1 maj skulle ha vänt sig mot förtrycket i Sydafrika men tigit om förtrycket i den kommunistiska världen, på grund av ovilja att brännmärka företeelser av detta slag om de inträffar i den östliga, kommunistiska världen.

Jag kan inte säga annat, herr talman, än att detta är en oriktig och grundlös beskyllning. Att anklaga svensk socialdemokrati och svensk arbetarrörelse för ensidig inriktning i sin reaktion mot förtrycket är orimligt. Det är en grundlös och meningslös beskyllning. Arbetarrörelsen vänder sig och har under hela sin tillvaro vänt sig mot varje form av rasförföljelse och förtryck. Dessa företeelser är lika motbjudande och förhatliga var de än uppenbarar sig — antingen det sker i Sydafrika, i Algeriet, i Mississippi eller i Sovjet, i Ungerns fängelser eller i Östtysklands jordbruksbygder. Förtryck och rasförföljelse, eller förföljelse mot politiskt olikänkande, är lika mänskligt förnedrande var de än uppenbarar sig. Att svensk arbetarrörelse skulle se ensidigt på våld och förtryck är en förolämpande och oförsynt insinuation, minst av allt värdig en partiledare att framföra.

En reservant i utskottet, herr Dickson, har önskat att utskottet skulle särskilt påpeka faran av världskommunismen och fästa skolöverstyrelsens uppmärksamhet därpå. Utskottet har inte ansett detta nödvändigt, dels med tanke på innehållet i det cirkulär skolöverstyrelsen redan sänt ut till lärare och skolledare, dels med hänsyn till motionens uppläggning. Utskottet har i stället vidgat begreppet att omfatta *alla* totalitära läror, i vilket väderstreck de än existerar och oavsett kulören på dem. Det är självfallet att vakthållningen mot dem skall gälla dem alla — alla de läror som utgör ett hot mot demokratin och dess ideal.

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

I den andan har utskottets utlåtande skrivits. När riksdagen antar detta utlåtande — som jag hoppas enhälligt — är det samtidigt en manifestation mot rasförföljelse och rasförtryck men också mot totalitära och inhumana läror över huvud taget, var de än finns. Utskottet har icke funnit anledning att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! De motioner, som vi nu diskuterar, behandlar så utomordentligt viktiga frågor som respekten för människovärdet utan hänsyn till ras och vakthållningen kring demokratiens grundläggande värden. Då motionerna tillkom i slutet av januari var de, som vi hört, uppenbarligen en reaktion mot då nyligen i Tyskland och andra europeiska länder, bland andra vårt land, inträffade händelser, som vittnade om alltfjämt existerande sympatier för nazism och antisemitism. Senare i år har, såsom också här nämnts, omständigheterna i Sydafrika åter påmint oss om att rashat är en skrämmande realitet i vår värld. Den i dagarna här i riksdagen i en interpellation uppmärksammade behandlingen av unga frihetskämpar i Ungern har slutligen än en gång avslöjat den kommunistiska regimens hänsynslösa brutalitet.

Samtliga de händelser jag här nämnt har upprört oss alla. Så har skett därför att händelserna varit aktuella. Det är en fullt naturlig mänsklig benägenhet detta att uppröras och reagera just mot det som är aktuellt.

Vad jag har funnit speciellt värdefullt i det föreliggande ärendet är motionärernas tydliga varning för benägenheten att för vissa aktuella händelser glömma bort redan existerande upprörande förhållanden — här tänker vi väl alla på Baltikum och Ungern — och att låta »intensiteten i upplysningsverksamheten i dessa frågor få sin prägel av den för ögonblicket rådande utrikespolitiska situationen».

Motionärerna framhåller med rätta att det oavsett situationen i världspolitiskt avseende måste vara angeläget — jag skulle vilja säga nödvändigt — att kontinuerligt bedriva upplysning om de totalitära ideologiernas karaktär och målsättning och om den grundläggande skillnaden mellan ett totalitärt och ett demokratiskt samhällssystem.

Som framgår av utlåtandet delar utskottet motionärernas önskemål om en dylik upplysning och förutsätter att dessa spörsmål blir utförligt behandlade i våra skolor.

Herr talman! Motionärerna har inlett sin motion med orden: »Vakthållningen kring demokratiens grundläggande värden fordrar ständig uppmärksamhet.» Jag ber att få sluta mitt anförande med den förhoppningen, att vi som bekänner oss till demokratien alltid skall vara eniga om riktigheten av dessa ord och om nödvändigheten av att klart upplysa vårt folk och då främst det uppväxande släktet om karaktären och målsättningen hos de totalitära ideologierna — de må sedan heta kommunism, nazism eller någonting annat.

I detta anförande instämde fröken Andersson (h).

Herr DAHL (s):

Herr talman! Jag anser att man bör vara motionärerna tacksam för att de aktualiserat denna fråga, inte minst därför att utskottets talesman, herr Möller, blev i tillfälle att utveckla sin syn på saken, vilket säkerligen var behövligt med hänsyn till vad som i detta sammanhang diskuterats i pressen.

Även om jag således instämmer i både vad herr Sundin och herr Möller sagt, är det en annan sak som jag tycker bör ytterligare understrykas, nämligen skolöverstyrelsens uttalande, att såväl kursplanerna som de allmänna och speciella anvisningarna för undervisningen i dessa frågor mycket starkt betonar skolans fostrande uppgift i dessa avseenden och att detta kommer till uttryck särskilt tydligt i fråga om sådana ämnen som

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

kristendomskunskap och historia med samhällskunskap.

Jag tillåter mig att tvivla på det!

Låt vara att det står klart och tydligt i kursplaner och anvisningar, men jag tror inte att det i Sveriges skolor, vare sig i den obligatoriska eller den högre skolan, läggs så stor vikt vid just den här sidan av undervisningen. Jag tror inte heller att det cirkulär, som skolöverstyrelsen så småningom sände ut och som berör dessa frågor, kommer att få så förfärligt stor verkan i praktiken, därför att det fordras en metodik till hands för lärarna för att man skall kunna komma någonstans på den vägen.

Det är nog gott och väl att man säger att det skall undervisas om att vi alla är beroende av varandra, att vi alla är bröder, att hudfärgen inte har någon betydelse o. s. v., men därifrån och till att i skolan på ett riktigt sätt utveckla detta för barnen, så att det fastnar i deras medvetande och förutsättningar skapas för en sund syn på dessa frågor, är ett långt steg. Därför vill jag att man också skulle säga till skolöverstyrelsen att den inte får nöja sig med rekommendationer i olika avseenden då det gäller rasförföljelse och förtryck, utan att det också måste utarbetas metodiska anvisningar för lärarna i kristendom, statskunskap och historia, som ger dem möjligheter att genom en praktiskt utformad undervisning ge barnen den rätta förståelsen för dessa för mänskligheten så viktiga frågor.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! I medvetande om att den här frågan är av den arten, att försiktighet i uttalandena bör vara förenlig med den demokrati som vi äsyftar i den här diskussionen har jag icke velat göra några preciseringar av det slag som vissa av de andra talarna i debatten har gjort. Om demokratiens dilemma i andra länder har jag bara sagt följande: Varhelst demokratin åsidosättes, det må vara i vårt eget land eller annorstädes, skall och bör vi reagera. Detta anser jag personligen räcker till i sammanhanget.

Låt mig sedan, herr talman, tillägga ytterligare en synpunkt i denna debatt. Jag vill till herr Möller uttala min tacksamhet; jag visste förut vilken inställning herr Möller hade, och jag gläds åt den deklaration som han här har avgivit, men jag vill tillfoga att intresset för de här problemen inte är något speciellt utmärkande för arbetarrörelsen, för centerpartiet, för högern eller för folkpartiet, utan dessa frågor bör höjas ovan partipolitiken. Av den anledningen reagerar jag i någon mån. Varför behöver man i en sådan här sak tro att någon är bättre än de andra, när vi ändock alla besjålas av samma vilja, nämligen att bevara demokratin?

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! De motioner som behandlas i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27 kom till av indignation, och jag vill säga att det var en indignation som hela svenska folket kände. Hakorsen började dyka upp igen, vi hörde talas om rasförföljelser, och i anslutning till detta kom motionärerna in på hur demokratin skall kunna leva och hur vi Sverige skall kunna slå vakt om den.

Utskottet har varit synnerligen välvilligt inställt till motionerna. Att utskottet inte har tillstyrkt motionärernas begäran om att riksdagen skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t beror på att skolöverstyrelsen på eget initiativ vidtog de åtgärder som Kungl. Maj:t annars fått anmoda den att vidtaga. Det trycktes mycket hårt vid överläggningarna i utskottet, liksom även i utlåtandet, på att det i alla våra skolor och överallt där undervisning bedrivs skall ges upplysning åt ungdomarna i olika åldrar — naturligtvis metodiskt efter det åldersstadium som man vänder sig till — beträffande de totalitära ideologiernas karaktär och målsättning och om den grundläggande skillnaden mellan ett totalitärt och ett demokratiskt samhällssystem.

Jag trycker särskilt hårt på detta, ty det är för mig själva kärnpunkten. Jag tror att våra svenska lärare kan klara den saken ganska gott, om de får materiell i sina händer. Vi måste nämligen

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

komma ihåg att det är 15 år sedan världskriget slutade och att alltså nya generationer lärare har trätt ut, som inte har så stor egen personlig kännedom om vad som hände som vi äldre. De behöver faktiskt ha, låt oss kalla det en kurs, de behöver hjälp för att verkligen kunna bedriva en sådan undervisning om vår demokrati att ungdomarna inte skall behöva falla i de totalitära idéernas fällor. För många ungdomar synes de totalitära idéerna te sig så enkla och klara. Dem har de lätt att förstå, men när det kommer till demokratin, då blir det strax mera invecklat, ty i en demokrati är det ju många som skall bestämma, och vi vet ju att barn och ungdomar gärna följer någon som bestämmer. Vi måste alltså se till att de lär sig att tänka själva och att inte bara följa med andra. Denna fostran kan inte bli framgångsrik om eleverna inte genom lärares förmedling gång på gång får göra bekantskap med hur demokratin verkar och hur de totalitära systemen fungerar.

Efter hakkorsaffärerna och indignationen över dem i början av året har vi ju varit med om åtskilligt annat — rasförföljelserna i Sydafrika och det hemska som nu om igen händer i Ungern. Dessa händelser ger lämpliga tillfällen för en intresserad lärare att ta upp de här frågorna med sina elever. Sådana framställningar behöver — jag betonar särskilt detta — inte inskränkas till undervisningen i historia, statskunskap och kristendom. Sådana frågor kan mycket väl en engelsklärare eller en biologilärare ta upp vid lämpligt tillfälle. Varje lärare bör ha så god kontakt med sina elever att han någon gång på det sättet kan gå utanför kursen och intressera klassen för någonting som just för tillfället är aktuellt för allesamman. Det tror jag skulle göra en mycket stor nytta.

Jag är glad för att den här diskussionen har kommit till stånd, och jag tror att den kommer att ha god verkan — i synnerhet på skolöverstyrelsen som tydligen liksom har blivit tagen på sängen den här gången.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Möllers reaktion mot att en partiledare — sedan han läst referaten av förstamajtalen — ställde frågan varför socialdemokratien vid förstamajdemonstrationerna teg om det värsta förtrycket i Europa, var obefogad. Att den frågan ställdes borde väl inte medföra förtrytelse från någon. Ty det är ju ett faktum att det vid förstamajdemonstrationerna förekom en klar reaktion mot rasförföljelserna i Sydafrika och att man dessutom gick utanför diskriminationen i fråga om hudfärg och lät reaktionen i vissa fall gälla även diskrimination på grund av partifärg. Men man inskränkte detta resonemang till att gälla Spanien och Portugal och kanske ytterligare något land, medan man helt och hållet underlät — såvitt framgår av pressreferaten — att tala om Sovjetunionens förtryck, förtrycket i Ungern, i Baltikum, i Östtyskland, i Tjeckoslovakiet. Om då en politiskt intresserad person ställer frågan: »Varför säger man inte ett ord om denna del av diskriminationen, medan man utförligt behandlar den andra?», så tycker jag att det är en befogad fråga.

Jag vill erinra om att åtminstone en i pressen refererad förstamajtalare på ett alldeles speciellt sätt gick ett steg längre när han — det var Artur Lundkvist — varnade för »fastlåsningsen vid en fanatisk antikommunism som ovillkorligen blir reaktionens och likriktningens bästa fartyg». Det kan man kanske säga! Men mot bakgrunden av att det vid demonstrationen inte förekom någon kritik av kommunismen, utan bara mot den andra hälften av de auktoritära regimerna, tycker jag att det givits ytterligare ett skäl att ställa nyssnämnda spörsmål. Och spörsmålet ställs *icke*, tror jag, därför att man på något sätt vill misstänkliggöra arbetarrörelsen såsom kanske varande speciellt intresserad för kommunismen. Spörsmålet ställs därför att det är väsentligt att den ledande politiska riktningen i vårt land, den som innehar regeringsmakten, blir påmind om att den har förpliktelser att tala likartat åt alla håll. Och förpliktel-

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

sen är speciellt stor för ett regeringsparti när det gäller opinionsbildningen.

Den regerande socialdemokratien behöver nog få sådana här påminnelser då och då om att man skall se med båda ögonen och tala ordentligt ut åt alla håll, även i sådana fall då regeringsställningen kanske gör detta litet mindre behagligt.

Att göra en sådan påminnelse tycker jag inte är på något sätt otillständigt. Tvärtom tycker jag att det är oppositionens plikt.

Herr AMAN (s):

Herr talman! När man protesterar och bildar opinion gör man det i regel för att man tror sig kunna vinna vissa resultat. Den som protesterar och opinierar måste följaktligen själv ha rätt att välja både tidpunkten och sättet för framförandet av sin protest, om han med det menar att han vill nå ett resultat.

Jag måste säga till herr Lundström, att jag ingalunda tror att det i första rummet har varit någon mening om att man skulle ha företrätt större sakkunskap om hur man skall möta bolsjevismens läror, som har varit incitamentet till den onödiga pekpinnen, som här har höjts. Det har väl varit något av en beskäftig vilja att visa att man kanske ändå i det parti, som herr Lundström företräder, är mera på alerten i fråga om de här tingen än socialdemokratien, som gjort att man i onödan har höjt den här pekpinnen.

Jag tillhör dem, herr talman, som under årtionden har haft med den anti-kommunistiska verksamheten att göra. Jag vågar påståendet att om det är någon, som har bidragit till att i vårt land säkerställa en utveckling som har lett bort ifrån en kommunistisk regim, är det just socialdemokratien — genom praktiskt handlande och genom en aldrig svikande ideologisk uppfattning. Att man inte vid varje tillfälle plockar fram denna uppfattning behöver inte betyda, att man har glömt den eller att man uraktlåter att föra den vidare.

I detta sammanhang vill jag faktiskt lyckönska herr Sundin, som jag tycker har hållit ett utmärkt och brett upplagt anförande. Onekligen är det så, att när vi kommer in på frågan om demokrati och diktatur är skiljelinjerna inte så uppmärksammade. Vi inom de demokratiska partierna är helt på det klara med vad vi menar: vi har ett gemensamt arv, som vi skall slå vakt om med de medel som står oss till buds. Men när det gäller de vägar, på vilka en diktatur kan börja sträcka ut sina tentakler, är vi kanske inte lika uppmärksamma. Därför tycker jag att det var värdefullt att herr Sundin i sitt anförande sade, att *varhelst* dessa företeelser dyker upp skall vi bemöta dem och bekämpa dem. Då vill jag gärna fästa uppmärksamheten vid att det här är fråga om inte bara en preventiv kamp mot diktatursträvanden utan också om en positiv kamp för vissa värden, utan vilka demokratien i längden inte kan bestå. Dessa värden är bl. a. hela det vida etiska fält som kan rymmas i uttryck som broderskap, kamratskap, medmänniskokänsla — eller, om man så vill, allt det som rymmes i vad vi kallar bergspredikan.

Men då får det inte stanna vid allmänna deklarationer, som inte kostar någonting i pengar eller personliga uppoffringar. Hela detta resonemang blir ett skrymteri, om man säger att man vill slåss för en befäst demokrati utan att ta konsekvenserna av och utan att vara på det klara med, att den väg på vilken vi utomlands skulle kunna bidra till att införa och befästa demokratien inte är resolutionernas väg, inte protesternas väg, utan den väg som kostar personliga ansträngningar och pengar.

Vad gör vi för att hjälpa dem, som vi talar om skall demokratisera sina länder; de som nu blir självstyrande från att tidigare ha levt under feodala förhållanden? Vad gör vi för att ge dem de erkla möjligheterna till kunskapstillägnet — grundförutsättningen för demokratien? Vi gör förfärligt litet!

Detta tillfälle kanske inte är riktigt väl valt, herr talman, men jag har ändå velat begagna det för att fästa kamma-

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

rens ledamöters uppmärksamhet på att vi här inte får stanna vid allmänna resonemang. Det är nog så viktigt — detta vill jag understryka — att våra ungdomar får skillnaden mellan demokrati och diktatur klar för sig. Men det är lika viktigt att de får klart för sig, att överdriven självhävdselse är kusin med diktaturen; att det goda kamratskapet är den enda fasta grundvalen för en demokrati på djupet. Här skulle jag vilja uttala det önskemålet, att herr Dahls förhoppningar om lärarnas insatser och skolmyndigheternas anvisningar måtte infrias, ty här föreligger ett behov.

Vi får inte glömma bort att våra ungdomar i skolan ofta uppfostras i en atmosfär av tävlan. Men jag är rädd för att man inte lika utpräglat odlar det andra momentet, som det moderna samhället i ökad grad kräver, nämligen samkänslan. Denna har kanske kommit något på sidan om den förstnämnda företeelsen. Därför är det viktigt, att våra ungdomar i detta sammanhang bibringas den uppfattning som jag anser vara ofrånkomlig i ett demokratiskt samhälle och som blir den enda, som kan förenas med det komplicerade framtida samhallets struktur, nämligen samkänslan. Det gamla bondesamhället med sitt självhushåll är lagt i graven, och vi håller på att vandra in i en helt ny omvärld där den enskilda människan för gestaltningen av sitt öde och sitt liv är helt och hållet beroende av det samspel, som han eller hon kan etablera med andra människor.

Jag har velat, herr talman, framföra dessa synpunkter, ty jag tror det är viktigt att vi inte bara stannar vid en protest, en självklart naturlig och ingalunda opåkallad protest mot förtryck och tyranni varhelst det förekommer, utan också försöker fästa våra ungdomars uppmärksamhet på att grundvalen för tyranni ändå är vissa personliga egenskaper hos enskilda individer. Det gäller att bekämpa dessa egenskaper.

I herr Åmans yttrande instämde herr *Lage Svedberg* (s), fru *Wallentheim* (s) och herr *Stefanson* (fp).

Fröken **NORDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag instämmer, men givetvis endast i det sista avsnittet av herr Åmans anförande, där han enligt min mening gav uttryck för så många tankar, som alldeles särskilt sysselsatt oss alla den senaste tiden.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att man inte bör säga alla saker vid varje tillfälle är naturligt, säger herr Åman, och jag delar hans uppfattning i detta avseende. Men den stora förstamajdemonstrationen, som det nu gällde, är inte något som kan jämföras med »vid varje tillfälle». Här var det fråga om en stor aktion mot diskrimination på grund av ras, och aktionen utvidgades att också gälla på grund av åsikt i vissa speciella fall. Att då skilja ut något som så upprört folken som övergreppen i öster, gör uppenbarligen ett dåligt intryck. Att påpeka detta och fråga varför så skett, tycker jag inte var olämpligt.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Jag vill gärna instämma med herrar Sundin och Åman i deras förhoppning att frågan om rasförtrycket skall höjas över partierna. Jag delar helt och hållet denna förhoppning. Jag finner inte ett enda motiv för att de demokratiska partierna i vårt land skulle använda denna fråga som ett slagträ. Därför reagerade jag mot det tal som hölls i Norrköping den 2 maj av en herr Lundström närstående person. Herr Lundström tar här upp tråden, varför man teg om somliga ting den 1 maj. Jag vill då till en början påpeka att man inte teg! Det fanns demonstrationståg där man även uppmärksammade händelserna i Östeuropa. Men det är naturligt att man lade huvudvikten vid Sydafrika, ty där utspelas just nu händelser som upprör hela den civiliserade världen. Det är rasförtrycket i Sydafrika som står i blickpunkten, och det händer

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

ofta att 1 maj har ett genomgående slagkraftigt tema av aktuell karaktär.

Liknande protester har uttalats från grupper och organisationer i vårt land och i andra länder. Låt mig erinra om att Internationella journalistförbundet senast i går antog en protest, riktad just emot vad som händer i Sydkorea och Turkiet. Man kan ändå inte betrakta detta som utslag av ensidighet. När frågan om Ungern stod i blickpunkten, uttalades en mycket kraftig reaktion även från svensk arbetarrörelse och den gav ju ett starkt genljud inte minst i Sveriges riksdag.

Beträffande Artur Lundkvist vill jag inte säga något annat, än att var och en i ett fritt land talar för sina åsikter. Jag vill gärna understryka, att jag inte i alla avseenden delar Artur Lundkvists uppfattning. Han var inbjuden för att uttala sin högst personliga syn på aktuella frågor.

Jag vill, herr talman, upprepa att det inte är värdigt de demokratiska partierna att använda denna fråga som ett slagträ mot varandra. Vi har ändå en gemensam grundläggande uppfattning i dessa frågor, vilken jag tror att utskottets utlåtande ger uttryck för.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag hade kunnat inskränka mig till att instämma i herr Möllers senaste anförande men har genom vad herr Lundström sade uppkallats att göra två korta observationer. Den första är att herr Lundström baserade en bred skildring av vad som förekom den 1 maj över huvud taget i landet tydligen nästan uteslutande på det anförande som Artur Lundkvist höll på Gärdet i Stockholm som inbjuden kulturpersonlighet och inte som representant för arbetarrörelsen. Därigenom fick han fram de påståenden som han skildrade som ett faktum att man icke hade ägnat sig åt diktaturen i öster vid förstamajmötena. Jag vill bara korrigera detta faktum. I den landsända där jag var 1 maj ägnades just de kommunistiska problemen ett ganska betydande intresse. Men det

var självklart att det där liksom på andra håll i landet främst blev en manifestation till förmån för de människor, som nu förföljs på grund av sin ras.

Vidare kan jag inte underlåta att säga att det inte var någonting ovanligt med de pekpinningar, som här förekom. Det har förekommit tidigare att ledningen för det liberala partiet givit uttryck för sin internationella solidaritet i form av inrikespolitiska angrepp på socialdemokratien. Detta tycker jag inte är kanske så mycket otillständigt som det är småaktigt.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag vill bara deklarerat att jag har starka sympatier för de tankar, som finns inskrivna i den motion vi nu behandlar, nämligen nödvändigheten att man på olika sätt, bl. a. vid skolorna, sprider upplysning om de rasförföljelser, som tidigare existerat och som under senare tid har aktualiserats, inte minst genom den våg av hakkors och antisemitism som har blomstrat upp i Västtyskland. Men när jag nu hör denna diskussion, verkar den på mig något förbryllande. Här försöker man från borgerligt håll — framför allt ifrån högern och folkpartiet — framställa denna sak, som om man egentligen skulle ha gjort någonting antikommunistiskt.

Mina ärade damer och herrar i denna kammare — vad leder antikommunismen till? Vi har väl allesammans, som sitter här, erfarenhet från de senaste årtiondena om vart Hitlerpartiets antikommunism ledde till. Den förde fram till det andra världskriget. Den förde fram till totalt förtryck och ett förbud mot hela den tyska arbetarrörelsen, såväl mot det socialdemokratiska partiet som det kommunistiska partiet och fackföreningsrörelsen. Antikommunismen, mot vilken det varnades på Stockholms förstamajdemonstration, är den mest utpräglad reaktionära våg som kan tänkas.

Vad är det nu som är aktuellt i fråga om rasförföljelserna? Finns det rasförföljelser i de länder, där arbetarklassen under ledning av de kommunistiska

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

partierna har tagit makten? Är det rasförföljelser i Kina — i så fall vilka; var vänlig precisera! Är det rasförföljelser i Sovjetunionen — i så fall vilka; var vänlig precisera! Är det rasförföljelser i något av de länder, som bekänner sig till socialismen — i så fall vilka; var vänlig precisera!

Jag har icke upptäckt några sådana, och jag tror att jag är den i denna kammare som av allesammans här har rest mest i dessa länder och som bör ha en del sakkunskap på området. Nej, men rasförföljelser finns i länder där kapitalismen härskar. Varför, herr Lundström och herr Schött, har ni glömt bort negefrågorna i Amerika i denna debatt? Är de så ömtåliga, att man inte kan tala om dem? Där finns ju en utpräglad rasförföljelse, liksom den i ännu högre grad finns i Sydafrika, vars ledande parti kallas det liberala partiet. Nu vet jag inte vilka partier inom den s. k. liberalismen, som räknas till den sanna liberala tron, men detta parti är i alla fall liberalt — påstås det.

Nå, men var finns det något förtryck i övrigt? Vad försiggår i dag i Sydkorea? För några år sedan diskuterade vi denna sak här i kammaren, och man försäkrade från de borgerliga partierna att Sydkorea i synnerlig grad var en demokrati. Där rådde verklig frihet. Vi kommunister var de enda som sade sanningen, nämligen att Sydkorea liksom Formosa var en rutten kapitalistisk diktatur. I dag har ju sanningen avslöjats. Man har tvingats erkänna att de val som nyligen genomfördes var en fullkomlig förfälskning. Syngman Rhee har fått avgå, och hela hans gäng har fått lämna regeringen.

Ni talar om förtryck. Vad är det som försiggår i Turkiet, där ungdomar demonstrerar med studenterna i spetsen under ropet: »Frihet.» Men Turkiet tillhör ju bevars demokratierna — som man säger. Och hur är det i Spanien? Herr Lundström anmärkte på det förstamajtal i Stockholm, där Spanien hade utpekats. Jag behöver inte säga någonting mer om detta.

Herr talman! Vi kommunister är emot

alla former av rasdiskriminering. Vi vill att den svenska ungdomen skall upplysas om vad som ligger bakom denna rasdiskriminering, och den har icke uppkommit ur någon socialistisk uppfattning. Rasdiskrimineringen är ett klart uttryck för den borgerliga ideologien — för den ideologi som omfattas av de klasser som på kapitalistisk grundval ännu härskar i en stor del av världen.

Låt mig till sist, herr talman, bara säga ett ord till de socialdemokratiska talare, som här uppträtt. Jag tycker inte att ni skall liksom be om ursäkt för att 1 maj i år fick den inriktning det fick. Det verkar, som om det i samtliga anföranden på den punkten förekommit en viss underton som inneburit att ni vill liksom be om ursäkt. Det var helt riktigt att ge 1 maj den inriktning dagen fick — emot rasförföljelserna, för rasernas likaberättigande och för övriga krav, som den svenska arbetarrörelsen reser i nuvarande situation.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skulle ju i stort sett kunna instämma i vad herr Möller yttrade, men därutöver vill jag dock säga några ord.

Det är alltid så, att när det har hänt en olycka söker man efter en syndabock. Jag fick det intrycket, att när det gäller vårt land så är skolöverstyrelsen syndabocken. Styrelsen har blivit »tagen på sängen», heter det.

Jag måste reagera mot det talet. Jag känner skolöverstyrelsens ledamöter ganska väl, och jag känner deras inställning inte minst på denna punkt.

Jag vill erinra om att när dessa förhållanden kommer på tal ute i skolorna, så är det ju i samband med undervisningen i t. ex. medborgarkunskap, samhällslära, historia eller liknande ämnen. Därvid har man ju som underlag för undervisningen de böcker, som står till skolans förfogande. Det är inte skolöverstyrelsen, som granskar dessa böcker, utan vi har ju en särskild läroboksnämnd, som svarar för granskning-

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

en. Om det talas för mycket eller för litet om dessa ting i läroböckerna, kan jag inte avgöra, men vi bör ju allesammans vara medvetna om att de har blivit granskade av en nämnd, som jag hoppas att de allra flesta av riksdagens ledamöter har förtroende för.

Så snart man snuddar vid de områden, som vi nu diskuterar, har ju skolöverstyrelsen en ganska besvärlig uppgift. Man kommer in på politiska förhållanden, och där bör skolöverstyrelsen inte försöka ge några riktlinjer. I en demokrati bör man naturligtvis tillämpa demokratiens principer i dessa fall.

När jag, herr talman, hörde på den förda diskussionen, erinrade jag mig en diskussion för några veckor sedan här i kammaren. Det gällde en motion om en eventuell ny nationalsång. Centerpartiets gruppledare här i kammaren läste då upp några rader ur vår nuvarande nationalsång: »Du tronar på minnen från fornstora dar» o. s. v. Herr talman! På den tiden hade man inte uppfunnit uttrycket diktatur. Man hade något i stället som hette envælde!

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag vill bara helt koncentrerat göra tre påpekanden.

För det första är vi motionärer personligen glada över att motionen ändå varit ett budskap i ett angeläget ärende och att den eventuellt kan resultera i det vi önskade.

För det andra skulle jag, herr talman, bara vilja uttala den önskan, att eventuell partipolitisk vinning och därmed kanske hårda ord mellan våra inhemska s. k. »stora» i dessa frågor skall utebli i fortsättningen och att vi i stället skall kunna samla oss på ett mer positivt sätt.

För det tredje finns det ingen anledning att ta upp en debatt med herr Öhman i dessa frågor. Han har ju en tudelad — kanske flerdelad — tunga, och ingen förväntar sig över hans anförande. Det må stå för hans egen räkning — utan debatt.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag kan inte riktigt dela herr Sundins mening på den punkten. Det är just med anledning av herr Öhmans anförande som jag har begärt ordet. Herr Öhman förklarade under mycket stor emfas att det inte fanns någon här som kunde göra gällande att man i de kommunistiskt styrda länderna förföll till rasförföljelse. Nej, det kan hända att det inte är så lätt, ty det är ju ytterligt svårt att följa vad som händer i de kommunistiska länderna. Det råder där ingen fri åsiktsbildning. Man kommer inte in i dessa länder och kan inte följa med händelserna där. Följaktligen kan man inte heller kontrollera vad som där sker eller inte sker. Det har vi ju däremot haft tillfälle att göra, åtminstone i viss utsträckning, såväl i Sydafrika och nere i Turkiet som i andra mer eller mindre vanstyrda länder. Om det hade skett i de kommunistiska staterna, hade vi inte haft tillfälle att göra det.

Jag vet för övrigt inte om det kan vara så mycket bättre att förfölja människor som tillhör en viss nationalitet, än att förfölja människor som har en viss hudfärg. Vi känner ganska väl, liksom herr Öhman, till de folkförflyttningar som ägt rum och alltjämt äger rum i de kommunistiska staterna. Jag anser detta vara en förföljelse av minst samma kvalitet som den man utövar i Förenta Staterna, Sydafrika och många andra länder mot raser som har en annan hudfärg än medborgarnas egen.

Jag skulle därutöver vilja ställa en fråga till herr Öhman. Om det nu är så förkastligt, som även herr Öhman förefaller anse det vara — liksom vi andra — att förfölja människor därför att de är av en annan ras eller har annan hudfärg, är det då bättre att förfölja människor därför att de har en annan åsikt? Är det inte lika viktigt att skydda människornas åsiktsrätt som det är att skydda övriga delar av medborgarrätten? Det kan herr Öhman fundera på en stund.

Vidare kan herr Öhman fråga sig själv huruvida det verkligen inom de

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

kommunistiska staterna föreligger åsiktsfrihet, rätt att hysa och ge uttryck åt olika åsikter samt att handla därefter genom att försöka omskapa förhållandena i de kommunistiska staterna efter sin åsikt. Man kan ju försöka göra det i en kommunistisk stat! Socialdemokraterna i Ryssland försökte det på sin tid. Vi vet var de nu är. Vi vet hur det går för studenterna, om de opponerar sig. De behandlas likadant i Sovjetunionen som nere i Turkiet.

»Det är inte sanning!» kommer herr Öhman att säga. Nå, släpp in människorna i Sovjetunionen och låt dem se hur det är eller inte är där.

Emellertid måste jag erkänna, att herr Öhman gett mig rätt i det resonemang jag nu skall anföra — innan han hört det. Han gillade i allra högsta grad att socialdemokraterna vid förstamajdemonstrationerna vände sig mot rasförtrycket. Det är vad de borde göra, yttrade herr Öhman, och det skulle de inte be om ursäkt för. Det har väl ingen heller gjort, och vi tänker inte göra det, men nog har herr Öhman anledning att be om ursäkt för åsiktsförtrycket i de kommunistiska staterna.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elowsson yttrade att man inte vet något om hur det står till i de länder som styrs av kommunistiska regeringar ty det kan man inte kontrollera. Jag får bara beklaga att herr Elowsson icke upptäckt möjligheten att resa till dessa länder för relativt billigt pris och att där vistas mycket fritt. Herr Elowssons partisekreterare, herr Aspling, var där bara för några månader sedan. Han fick till och med tillfälle att hålla föreläsning vid Moskvauniversitetet och säkert fanns det för honom alla möjligheter att sätta sig in i förhållandena i landet. Jag är övertygad om att herr Elowsson har samma möjlighet att resa dit för att studera förhållandena och skaffa sig åtminstone någon sakkunskap i denna fråga.

Efter att förklarat sig vara fullkomligt osakkunnig kom herr Elowsson med en

rad påståenden om att det förekommer nationalitetsförföljelser i Sovjetunionen och att där förekommer åsiktsförföljelser o. s. v. Varifrån har herr Elowsson fått denna sakkunskap som han förklarade sig i början av sitt anförande fullständigt sakna? Den fick herr Elowsson under sitt anförande! Jag vill här till bara genmäla: Ge mig ett enda bevis för någon form av nationalitetsförtryck eller nationalitetsförföljelse i Sovjetunionen! Sovjetunionen består ju av många nationer. Under den gamla tsaristiska regimen förekom verkligen nationalitetsförtryck och förföljelse av nationaliteter, men den frågan löste bonde- och arbetarregeringen i Sovjetunionen på ett mycket tidigt stadium.

Åsiktsförföljelse! Om herr Elowsson inte vore, som han själv säger, osakkunnig, skulle han ha upptäckt att det i Sovjetunionen diskuteras mer än i något annat land om sociala och politiska förhållanden på massor av möten, i massor av artiklar, inom fackföreningar, inom partiorganisationerna, inom idrottsföreningarna o. s. v. De, som föreställer sig att man i Sovjetunionen inte får diskutera utan bara marschera, är, jag ber om ursäkt, herr talman, för att jag säger det, sorgligt okunniga om vad som sker i detta väldiga grannland i öster.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad man än kan beskylla herr Öhman för, blyg är han inte. Det får jag ärligt och uppriktigt säga. Han står här inför denna kammare, som har följt med utvecklingen i Estland, Lettland och Litauen, för att nu bara tala om de allra närmaste länderna, och vet lika väl som vi att människor har flyttats därifrån. Ändå påstår han att sådant absolut inte förekommer. Hur kan han göra det? Han säger att man har fullkomlig frihet att yttra sig i Sovjetunionen när han vet att där inte finns någon annan tidningspress än den som kontrolleras av regeringen. Hur kan herr Öhman stå upp och säga som han gjorde

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

nyss? Det har inte funnits någon möjlighet att där bilda ett eget socialdemokratiskt parti, ett borgerligt parti eller något annat parti; det får man icke lov att göra, och man får icke bilda en fackförening som inte är ansluten till den av regeringen kontrollerade fackföreningsrörelsen, etc. Att man sedan får yttra oskyldiga saker är klart, det kan man inte förhindra och det bryr man sig naturligtvis inte om.

Så skjuter herr Öhman som ett skalleskjul framför sig detta att om jag reser dit får jag se att man kan resonera fritt. Det är ganska tydligt att man inte kan det. Varför skall herr Öhman stå här och försöka inbilla oss detta, när vi ändå allesammans vet att det inte förhåller sig på det sättet? Om man reser genom Ryssland får man en ciceron som regeringen ställer till förfogande. Låt vara att man kan resa ensam — herr Öhman vet hur ytterligt få det är som kan tala ryska. Det är följaktligen få människor som kan komma i kontakt med det ryska folket. Få människor har haft tillfälle att läsa ryska tidningar och officiellt tryck. Nej, låt människorna i Ryssland få komma till tals i full frihet. Låt den ryska andan komma till uttryck, herr Öhman, då är det åsiktsfrihet, men nu är det det inte!

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord. Jag tycker inte att debatten med herr Elowsson är så givande att jag skall förlänga den. När herr Elowsson påstår att man i Sovjetunionen inte kan bilda ett socialdemokratiskt parti eller fackförening utanför de nu bestående, vill jag säga till herr Elowsson att det socialdemokratiska partiet ju har, såvitt jag vet, socialismen på sitt program, och socialismen är genomförd i Sovjetunionen. Kan herr Elowsson upplysa mig om vilken kapitalism vi har kvar i Sovjetunionen, som har någonting att säga till om. Ty socialismen innebär att kapitalismen skall avskaffas, och den är verkligen avskaffad. Vill herr Elowsson verkligen att man i Sovjetunionen av någon anledning

skall bilda en särfackförening när man har en enhetlig fackorganisation liksom vi har i Sverige? Anser herr Elowsson att det vore riktigt om man i Sverige skulle bilda två fackliga landsorganisationer? Det tror jag inte.

Herr Elowsson påstår att det skett folkförflyttningar i Baltikum. Ja, det är ett vanligt påstående. Baltikum var under kriget ett gränsområde, ockuperat först av tyskarna, av nazisterna, som sedermera drevs ut. Jag skulle tro att det i det sammanhanget genomfördes vissa förflyttningar av civilbefolkningen, liksom man också gjorde i andra delar av Sovjetunionen som invaderades av de tyska trupperna. Om vårt land skulle råka ut för olyckan att bli invaderat av främmande trupper hoppas jag att herr Elowsson och jag är eniga om att befolkningen i dessa invaderade landsänder får tillfälle att förflyttas till säkrare ställen, eller menar inte herr Elowsson det? Är herrarna verkligen så fångna i dessa ifrån mycket ultrareaktionärt håll spridda föreställningar, då uppmanar jag än en gång herr Elowsson och andra att göra ett besök i Sovjetunionen.

Herr Elowsson säger att ryska språket är så svårt, men man kan väl inte begära att den ryska befolkningen skall lära sig svenska för att herr Elowsson skall få besked om hur det står till därborta!

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle inte ha förlängt denna debatt jag heller, om inte herr Öhman påstått att socialismen är genomförd i Sovjetunionen. Det är den inte. Det man har genomfört i Sovjetunionen är en diktatur, och med denna diktatur har man genomfört statskapitalismen och icke socialismen. Försök att förstå detta, att i ett socialistiskt samhälle vill vi inte att människorna skall vara underkastade vare sig en kapitalistisk diktatur eller en statlig diktatur. Vi vill inte att staten skall ha en egen fackföreningsrörelse, där staten bara bestämmer lönerna och inte diskuterar ar-

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

betsvillkoren, utan vi vill ha en fackföreningsrörelse som skall kunna hävda sig även gentemot staten. Det är därför vi hävdar att också de ryska arbetarna bör få tillfälle att bilda en egen fackföreningsrörelse, men det kan socialisten herr Öhman inte förstå — ännu.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Eftersom vi nu har kommit från rasförföljelserna och in på frågan om hur de totalitära staterna fungerar vill jag endast foga den kommentaren, att utskottets utlåtande mot förtryck och mot totalitära idéer givetvis och i högsta grad omfattar även den lära herr Öhman företräder.

Herr PALME (s):

Tillåt mig här bara, herr talman, att göra en rekapitulering. Denna del av debatten började som ett angrepp på socialdemokratien för att icke tillräckligt energiskt demonstrera och manifestera emot kommunismen. Därefter uppstod, herr talman, en spritt sprängande kommunist och angrep bl. a. de borgerliga partierna mycket häftigt. Men då tystnade liberalismen helt, och försvaret för demokratien i denna kammare fick helt skötas av socialdemokraterna. Därav, herr talman, drar jag den slutsatsen, att i kampen för demokratien kommer huvudbördan även i framtiden att få bäras av socialdemokratien oberoende av diverse insinuationer och sidoangrepp. Detta om folktoppledarens tal den 2 maj.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Den förtjusning herr Öhman lagt i dagen över att socialdemokratien den 1 maj undantog förföljelserna i öster ansåg jag tala för sig själv.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Herr Palme försöker vrida hela denna debatt till någonting som har med socialdemokratisk politik att göra. Jag försöker — och gjorde det är-

ligt i mitt inledningsanförande — att höja denna fråga över det som har med partipolitik att göra. Det tror jag att vi kommer att finna i protokollet efter denna debatt.

Det händer också ofta att somliga, även när de befinner sig på helig mark, herr Palme, vill försöka att snedvrida fakta. Det är kanske olämpligt och, herr talman, jag ber om ursäkt för det yttrande, som jag nu kommer att rikta till herr Palme, men det finns ingen anledning, herr Palme, att man även i denna fråga skall ställa sig i korsdraget från själv-tillräcklighetens vingslag och av denna sak göra något socialdemokratiskt partiaxiom. Denna fråga ligger på ett betydligt högre plan än så.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundin har fått mycket välförtjänt beröm för sitt första anförande, som jag inte behöver upprepa; det var ett utmärkt anförande.

Vad som sedermera kom att prägla en del av debatten var, vilket jag påpekade, ett angrepp från folkpartiets sida mot socialdemokratien för att inte tillräckligt energiskt ha demonstrerat mot kommunismen. Om det skulle vara partitaktik att bestämt avvisa de angreppen, då kan jag inte hjälpa, att herr Sundin har en egenartad uppfattning om partitaktik.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig då bara rekapitulera vad herr Palme sade. Det var, om jag fattade det rätt, att när striden i denna fråga kom att stå mellan kommunisterna och socialdemokraterna, drog sig de s. k. borgerliga tillbaka. Andemeningen var i varje fall den. Vi har ingen som helst anledning att dra oss tillbaka i detta sammanhang.

Jag har klart och tydligt deklarerat min avsky för kommunismen och desslikes tillagt att ledaren för kommunismen i denna kammare har en flerdelad och, låt mig också säga, herr talman, elak tunga. Mer behöver man inte säga härom.

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter det senaste inlägget kan vi lugnt vänta tills protokollet blir tryckt, ty jag är då övertygad om att herr Sundin och jag blir helt ense.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag uppfattade herr Palmes inlägg på precis samma sätt som herr Sundin gjorde. Det var det som gav mig anledning att begära ordet.

Jag tycker det kostaterande herr Palme försökte göra verkar rätt orimligt. Först påstår han att man från folkpartiet skulle ha gått till angrepp mot socialdemokraterna för att de inte i samband med förstamajdemonstrationerna tillräckligt kraftigt reagerat mot kommunismen. Nu senare konstaterar han, att vi skulle dra oss tillbaka när det verkligen gällde krafttag mot kommunisterna. Socialdemokraterna skulle då ensamma få sköta denna renhållning.

Jag hade själv tillfälle att se ett demonstrationståg första maj. Det förvånade inte mig på minsta sätt att parollerna där enbart riktade sig mot rasförföljelserna i Sydafrika. Skulle det bli någon effekt med en sådan demonstration, kunde man inte gärna så att säga plöttra bort sig och protestera mot diktaturerna på alla de håll där sådana förekommer. Det ansåg jag vara alldeles självklart. Däremot blev man onekligen litet förvånad när man sedan tog del av det anförande som en av huvudtalarna höll. Han räknade däri upp den ena diktaturen efter den andra men nämnde inte ett ord om de kommunistiska diktaturerna. Han nämnde bland annat, liksom herr Öhman, Spanien. Jag har ingen anledning att hysa några som helst varma känslor för herr Franco. Men om man skall göra jämförelser mellan t. ex. Spanien och låt oss säga Östtyskland, kan man bara peka på det förhållandet att 100 000-tals svenskar årligen beger sig till Spanien, medan 100 000-tals östtyskar försöker att komma bort ifrån Östtyskland. Det finns i alla fall en viss gradskillnad mellan diktaturerna, även

om man inte gillar någon enda av dem.

Herr Valter Åman instämde med herr Sundin och menade att det riktiga var just att man skulle stiga fram, bemöta och bekämpa dessa företeelser varhelst de dök upp. Det tycker också jag att man skall göra. Men då skall man inte räkna upp alla de andra diktaturerna och glömma bort de kommunistiska diktaturerna.

Det är ju meningslöst att diskutera med herr Öhman om de kommunistiska diktaturerna och om den frihet som rådet där. Men om man har varit i tillfälle att om inte läsa de ryska tidningarna — jag kan inte läsa ryska — så ändå titta i dem har man kunnat konstatera, att om det vid ett tillfälle skall sägas någonting, så säges det av den som har fått uppdraget att göra det. Sedan finner man saken presenterad på precis samma sätt i Izvestja och i Pravda. Men inte bara där! Den finns i tidningen för konstnärerna, i idrottsorganisationernas tidning, den finns i ungdomstidningarna och i barntidningar, uppställd på precis samma sätt, med klichéer på samma ställe och med precis samma rubrik. Det vittnar i varje fall inte precis om att det skulle finnas någon frihet för de ryska tidningsmännen att göra några egna kommentarer, då de inte ens har rätt att sätta någon egen rubrik.

Man kan också bara peka på att det betraktas som något av en sensation, som slås upp i våra tidningar, när det någon enstaka gång lyckas för någon estländare eller anna balt, som har flytt över till Sverige, att få hit någon anhörig från de kommunistiskt behärskade områdena, där de tvingas att dvälas.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Att jag för min del inte gick i replikskifte med herr Öhman berodde enbart på att jag redan före mitt inträde i denna kammare haft den uppfattningen, att herr Öhman och jag talar olika språk. I den uppfattningen har jag blivit stärkt under den gångna tiden, och jag finner varje meningsbyte med honom meningslöst.

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

Jag ber bara liksom en del av de föregående talarna att få uttala den förhoppningen att vi skall lyckas hålla frågan om vakthållningen kring de demokratiska värdena över de vanliga partistriderna de demokratiska partierna emellan.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort men måste uttala min förvåning över den vändning som diskussionen tagit.

Här gällde det ju efter vad jag kan förstå att få fram en manifestation mot rasförföljelse. Under diskussionen har det fastställts att det inte existerar någon rasförföljelse i de socialistiska länderna. Likväl vill man från folkparti- och högerhåll söka föra över diskussionen till att gälla antikomunism. Jag förstår naturligtvis att herr Lundström och herr Andersson är i en svår knipa, eftersom det ju egentligen är deras partibröder i Sydafrika som står för rusthållet när det gäller de uppseendeväckande rasförföljelserna därnere. Dessa herrar har nu också fått framföra sina åsikter här.

Ännu mer förvånansvärt är att slutet på diskussionen tog den formen att herr Palme och de borgerliga talarna plus en del socialdemokrater tävlade med varandra om att övertyga varandra om vem som är värst i fråga om antikomunism. Herr Åman sade att han kan hänvisa till årtiondens hård antikomunistisk kamp. Det är enligt min mening något fruktansvärt att framhålla detta såsom en merit i diskussionen mot de borgerliga och i en diskussion som gäller en så allvarlig fråga som den vi i dag debatterar.

Jag vill, herr talman, understryka detta och samtidigt hävda att det vore angeläget att socialdemokratien slutar upp med att tävla med de borgerliga partierna när det gäller att uppträda antikomunistiskt.

Herr ÅMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Diskussionen går ju litet annorlunda nu än när vi började,

vilket jag i likhet med herr Sundin beklagar.

Det var närmast det sista anförandet som föranledde mig att begära ordet. Jag förstår inte vad herr Persson har emot att man erinrar om att det i detta land förekommit en lång och framgångsrik kamp mot en idéåskådning som vi också tack vare praktiska åtgärder har kunnat visa hem. Jag förstår att herr Persson kan vara ledsen häröver. Men det kan i och för sig icke vara något fel att påpeka detta faktum. Eller menar herr Persson att vi inte heller skulle ha rätt att säga vad vi tycker?

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag tycker är uppseendeväckande är att socialdemokratiska talare låtit sig så i grunden luras av de borgerliga och deras strategi i denna diskussion att de går ifrån vad vi egentligen skulle diskutera och i stället börjar debattera antikomunism. Det har ju inför världen klarlagts att det inte förekommer någon rasförföljelse där kommunisterna regerar. Jag måste påtala att ni så kapitalt låtit lura er av de borgerliga strateger som har uppträtt här i dag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Herr Helmer Persson försökte göra gällande att jag på något sätt skulle vara generad över de »partibröder» som står bakom rasförföljelserna i Sydafrika. Jag vill då säga att jag lika litet räknar dessa herrar i Sydafrika till mina partibröder som jag skulle vilja räkna kommunisterna dit. Herr Persson tycks ha mycket litet reda på partiförhållandena i Sydafrika. Det finns i Sydafrika ett liberalt parti. Beklagligtvis är det mycket litet, men det har dock efter förmåga gjort ansträngningar för att söka få till stånd en ändring i raspolitiken därnere. Någon släktskap mellan de ledande i Sydafrika och liberalerna finns i varje fall icke.

Ang. åtgärder i syfte att motverka rasförföljelse, m. m.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag tror att man helt kan frita motionärerna från ansvaret för den utveckling av debatten som ägt rum. Har debatten inte lett till någonting annat så har den väl för samtliga gjort klart, att om vi kunnat besluta i ärendet efter de fyra eller fem första inläggen så skulle alla haft känslan att det låg något allvar bakom vad som blivit resultatet av motionernas behandling. Nu kan ju inte gärna debatten innefattas i direktiven för den utbildning i demokratisk anda som skolöverstyrelsen skall föranstalta om — då skulle väl det hela bli alltför vidlyftigt.

Motionerna är skrivna i början av riksdagen, och utlåtandet är daterat den 21 april. Då kan man fråga sig: Vad finns det för anledning att blanda in socialdemokraternas förstamajdemonstrationer vid sakbehandlingen av detta ärende? Jag beklagar bara att några ledamöter föll för herr Lundströms inlägg och medverkade till att föra hela debatten vid sidan om själva ämnet.

Innehållet i motionerna sådant det återges på första sidan i utlåtandet innebär ju inte någonting annat än att man säger att de grundläggande förutsättningarna för demokratiens fortbestånd och rätta utveckling är att medborgarnas utbildning och fostran gör dem skickade att förstå demokratiens innersta väsen och ge sitt bidrag till samhällsordningens fortsatta utveckling. Så konstaterar man att det har brustit i detta avseende. Vissa uppgifter har sedan framkommit genom remiss till skolöverstyrelsen, och de kommenteras i utskottets utlåtande. Så kommer utskottet fram till att motionerna kan anses besvarade med vad som anförts.

Jag har inte observerat att de båda kommunistiska representanterna i kamraren, herr Öhman och herr Helmer Persson, på något sätt har vänt sig mot att det ges en objektiv undervisning i de ting som det här är fråga om, för att ungdomarna skall få klart för sig vad det rör sig om och vad de själva har att iakttaga för att få någon uppfattning

om demokratiens rätta innebörd och deras egna skyldigheter att medverka till dess fortbestånd. Detta framhölls mycket starkt i de första anförandena som hölls i detta ärende, men sedan har som sagt debatten urartat. Jag hoppas att protokollet skall visa sig innehålla sådant som kan föra tillbaka dem som nu läser protokollet till det sakligt starka i de första anförandena och låter det andra hänföra sig till rena familjegräset, som man kan bortse ifrån.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att inblandningen av årets förstamajdemonstrationer och vad som skedde i anslutning till dem inte gjordes av mig utan av herr Möller, som jag bemötte i mitt anförande. Herr Strands reprimand borde således rätteligen ha riktats till herr Möller och inte till mig.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Jag vill bara i en kort kommentar till herr Helmer Perssons anförande säga att socialdemokratiens hållning till kommunismen dels är en följd av socialdemokratiens principiella uppfattning om frihet och demokrati, dels en följd av självbevarelsedrift. Man kan nämligen konstatera att där den demokratiska arbetarrörelsen är stark och kan hålla kommunismen i schack och betydelselöshet, kan demokratin befästas, men där kommunismen får makten utplånas inte bara socialdemokratien utan själva friheten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 87, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om översyn av lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 218, till Konungen i anledning av väckt motion angående radions juridiska ansvarighet.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 156, angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser om utsändning i television från riksdagsdebatter; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner angående tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt m. m., såvitt avser särskilt bidrag till producent av svensk film m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till folkpensioner m. m. och till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budget-

året 1960/61 till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 93, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1960/61 till byggande av fiskehamnar;

nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om utredning rörande ändrad organisation av säkerhetskontrollen på atomområdet; samt

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1960/61 till främjande av läringsutbildning hos hantverksmästare m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny tulltaxeförordning, m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse; samt

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion om ytterligare arbetstidsförkortning;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna i arbetarskyddslagen om nattvila;

nr 33, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i vägtrafikförordningen;

nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare vid bortovaro från arbetet på grund av minderårigt barns sjukdom; samt

nr 35, i anledning av väckta motioner angående samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motion om viss ändring av 1 § ensittarlagen;

nr 23, i anledning av motioner om viss ändring i lagfartsförordningen, m. m.; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredningar rörande åldringsvården; samt

nr 29, i anledning av väckta motioner angående planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm.

Anmälades och bordlades en av herr förste vice talmannen *Strand* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 672, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151, angående statstjänstemännens löner under åren 1960 och 1961 m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.58.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 10 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 216, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m. dels ock motioner om avlöning med medel ur kyrkofonden till Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömanspräster; samt

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 43 §§ skogsvårdslagen den 21 maj 1948 (nr 237).

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 219, till Konungen i anledning av väckt motion om utredning rörande ägandeförhållandena och maktkoncentrationen inom det privata näringslivet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 220, i anledning av väckt motion om skärpning av straffen för olaga befattning med narkotika m. m.;

nr 221, i anledning av väckt motion om vidgning av arbetsdomstolens behörighet; och

nr 222, i anledning av väckta motioner angående lagen om semester.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövande av statens tobaksmonopol.

Ang. bolags förvärv av skogsmark i vissa fall

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **NETZEN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sundins interpellation angående bolags förvärv av skogsmark i vissa fall, erhöi ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Sundin frågat mig om jag anser, att bolags förvärv av skogsmark i ersättning för mark, som avstås till det allmänna, skall underställas lantbruksnämnds jordpolitiska prövning.

Enligt lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom (bolagsförbudslagen) ankommer tillståndsprövningen av bolags markförvärv på Kungl. Maj:t och inte på lantbruksnämnd. Emellertid stadgas i 6 § skyldighet att höra sakkunnig nämnd eller myndighet såsom egna-hemsnämnd, varmed numera förstås lantbruksnämnden. Yttrande skall inhämtas, »där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt». Dessa regler gäller givetvis även i de fall då ett bolag vill förvärva skogsmark i ersättning för mark, som avstås till det allmänna.

Herr talman! Med dessa ord anser jag mig ha besvarat herr Sundins interpellation.

Herr **SUNDIN** (cp):

Herr talman! Det är väl riktigt som statsrådet här har sagt, att det är Kungl. Maj:t som har att avgöra dessa ärenden

Ang. bolags förvärv av skogsmark i vissa fall

och att de sedan i sin tur skall underställas sakkunniga på detta område. Vid dessa ärendens behandling består ju sakkunskapen av lantbruksnämnderna i länen. I det sammanhanget vill jag bara ställa den frågan rent principiellt till statsrådet, om han anser att dessa generella principer är rådande i alla de fall, som berör denna fråga — om exempelvis ett visst bolag har avstått mark i ett annat län och blivit kompenserat exempelvis i Västernorrlands län, skulle det då inte vara rent principiellt i detta sammanhang med lagen överensstämmande, att man hört lantbruksnämnden i det sist berörda länet.

Jag har i min interpellation anfört vad som skett i ett visst fall, nämligen när det gäller flygfältet i norra Ångermanland. Till detta vill jag bara foga ett par ord. Efter det samtal jag haft med en tjänsteman på lantbruksnämnden i länet har jag fått kännedom om att sakkunnigprövningen i detta ärende överlämnades först sedan min interpellation hade avlämnats i riksdagen. När jag sedan tagit del av lantbruksnämndens yttrande i denna fråga framgår av denna officiella handling att samtliga ledamöter — så när som på en, som reserverat sig — har den uppfattningen att den mark, som det här är fråga om, borde användas till kompletteringsjord och bytesobjekt inom nämndens verksamhet. Och det är väl — utan att jag gör någon frågeställning av detta — bara att hoppas, att Kungl. Maj:t skall bedöma denna sak på samma sätt som majoriteten inom lantbruksnämnden i Västernorrlands län.

Sedan vill jag, även om det kanske i anledning av svaret inte är fullt korrekt, till statsrådet ställa några frågor. Jag anser ändock i anledning av min frågeställning att dessa frågor är förenliga med interpellationen. Anser statsrådet det principiellt riktigt att när det allmänna för vissa ändamål behöver mark — jord eller skog — så skall kompensation ges på annat håll? Om svaret blir jakande, är det inte då riktigt att en sådan kompensation sker från statens eget innehav av jord eller skog?

För det tredje: Anser i så fall statsrådet att även enskilda, som avstår mark till kraftledningar, vägar, sjöregleringar o. s. v., skall erhålla annan jord till lika värde i kompensation?

Med detta ber jag, herr talman, att få framföra ett tack, vilket jag inledningsvis försummade att göra, för det svar han här har lämnat.

Herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Först och främst i avslutning till interpellationen och svaret skulle jag nog önska upprepa den principiella innebörden av interpellationssvaret när herr Sundin nu frågar, om jag anser att de generella principer som anförts i svaret bör gälla i *alla* fall. Jag vill här bara hänvisa till den redovisning som göres till lag och författning i interpellationssvaret. Principiellt blir svaret alltså jakande på den punkten, med det förbehåll som är uttryckt i formuleringen: Yttrande skall inhämtas, »där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt».

Vad sedan beträffar den konkreta fråga, som herr Sundin för det andra tog upp, rörande vid vilken tidpunkt sakärendet behandlats i lantbruksnämnden, skall jag inte ingå på någon närmare prövning. Jag gissar att herr Sundin är införstådd med att jag, eftersom det ifrågavarande sakärendet inte ännu är prövat av Kungl. Maj:t, inte kan ange hur prövningen kommer att utfalla.

Som jag uppfattar det, har detta svar direkt anknytning till interpellationen. Däremot anser jag i likhet med interpellanten att det kan vara tveksamt, om de andra frågorna kan sammankopplas med den interpellation som jag nu sökt svara på. Herr Sundins frågor är så pass vittomfattande, att det skulle föra med sig skyldighet till en mycket utförlig redovisning om jag tog upp dem.

Den speciella formulering herr Sundin använde innebar, att han undrar om det inte vore riktigt att kompensation för mark, som enskilda får avstå till det allmänna, alltid lämnades

Ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador från kronans mark. Jag tror inte att man skall se saken så entydigt. Det är mycket som spelar in, t. ex. belägenheten och de planer för förvärvsverksamhet som lantbruksnämnderna är inbegripna i.

Detsamma gäller också sista delen av herr Sundins extrafråga. Även om jag förstår innebörden i herr Sundins synpunkter, låter det sig enligt min uppfattning inte göra att nu ge ett entydigt besked i ett kortfattat svar.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag är medveten om att det skulle behövas ett vittomfattande svar på min fråga, och även om jag personligen i likhet med många andra är intresserad av ett mera bestämt ställningstagande i de här frågorna, skall jag på grund av vad herr statsrådet sade i slutet av sitt anförande nöja mig med det besked jag har fått. Vad herr statsrådet sagt vill jag tolka på så sätt, att jordbruksministern ändock har den uppfattningen, att man åtminstone i vissa fall kan tänka sig att kompensera mark som tas i anspråk av det allmänna med mark från statens egna skogar.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador

Ordet lämnades därefter till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Svanströms interpellation angående beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Svanström har frågat, om jag är beredd att medverka till sådana tillfälliga ändringar i gällande bestämmelser för insättning på skogskonto att avverkningar, som föranledes av torkskador, inte medför ett onormalt hårt skattetryck för vederbörande skogsägare.

Till svar får jag anföra följande.

Reglerna om skogskonto ger skogsägarna betydande möjligheter att fördela inkomst av skogsbruk över flera år. De kan ordna beskattningen av ersättning för avverkningsrätt så att 40 procent beskattas genast och 60 procent fördelas på upp till tio år. I fråga om annan skogslikvid gäller i princip samma fördelningsmöjligheter, men den del av likviden som skall deklareras omedelbart är här bestämd till 60 procent. Skiljaktigheterna i procentalen beror på att en del av likviderna för avyttrade skogsprodukter belöper på avverkningskostnaderna. Denna del skall givetvis inte omfattas av uppskovsrätten.

Skogsägaren kan också avtala med köparen att likviden skall fördelas på flera rater, som förfaller till betalning under olika beskattningsår. En sådan överenskommelse godtas vid taxeringen, och beskattningen sker då allteftersom betalningen inflyter.

De möjligheter som sålunda föreligger att fördela skogsinkomsters beskattning måste anses generöst utformade i jämförelse med vad som gäller för andra slag av inkomst. De fyller, enligt min mening, alla rimliga anspråk även i de fall, där av en eller annan anledning ett års avverkning väsentligt överstiger den normala. De måste också anses fullt tillräckliga i det läge som uppkommit efter fjolårets torka och som inte kan jämföras med läget efter stormfällningarna åren 1954 och 1956.

Med det sagda, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för finansdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för det erhållna svaret. Tyvärr är det inte positivt, vilket jag hade hoppats. Visserligen kan det vara riktigt, som herr statsrådet anför, att det läge som uppstått till följd av fjolårets torka inte kan jämföras med läget efter stormfällningarna 1954 och 1956, men vissa områden har drabbats i

Ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador mycket hög grad. Sådana områden är bland annat kusttrakterna i Kalmar län och Östergötlands län samt Gotland.

Beträffande förhållandena i Västervikstrakten har länsjägmästare Vesterberg förklarat, att skadorna där är synnerligen omfattande. Han har tillsammans med professor V. Butovitsch företagit en färd över skogarna i norra delen av Kalmar län med helikopter. Herr Vesterberg framhåller, att i vissa enskilda fall en eller flera årsavverkningar nar skadats av torkan.

Jägmästare Kjell-Erik Eriksson hos skogsägareföreningen i Växjö har företagit stickprovsundersökningar i det berörda området norr om Västervik och framhåller, att skadorna i många fall uppgår till en å två årsavverkningar.

För de enskilda skogsägare det här är fråga om skulle en vidgad möjlighet att avsätta likvider från på grund av torka uppkommen tvångsmässig avverkning på skogskonto ha kunnat stimulera till omedelbara och effektiva åtgärder för att ur skogen rensa bort torkskadade träd i sådan utsträckning, att befara de kommande insektsangrepp i görligaste mån kan undvikas. Nu är det visserligen min övertygelse, att skogsägarna kommer att göra allt som över huvud taget är möjligt för att genom snabba åtgärder skydda den friska vegetationen från befara de parasitangrepp, men det hade säkerligen varit en gård av rättvisa mot de drabbade skogsägarna, om herr finansministern hade kunnat ställa i utsikt att temporära ändringar i enlighet med min tankegång i interpellationen kunde genomföras.

Med det sagda ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Tidigare har man ju medgivit justeringar av de skattefria avsättningarna till skogskonto, när det varit alldeles abnorma skador som inträffat. Skogskontot är ju i och för sig en utomordentlig favör, då det medger att 60 procent av likviden får avsättas skattefritt vid rotförsäljning och 40 pro-

cent vid leveransförsäljning. Det måste således vara någon alldeles speciellt abnorm situation, för att man skall gå ännu längre än de i och för sig generösa avsättningsnormerna medger. Sådana lägen hade vi otvivelaktigt 1954 och 1956 vid de väldiga stormfällningarna. År 1956 uppstod skador, som enligt uppgifter från skogsstyrelsen uppskattades till 10—12 normala årsavverkningar. Vid det tillfället fanns det, som jag såg saken, skäl att presentera för riksdagen förslag om vissa ytterligare skattededgivanden.

På samma sätt var ju stormskadorna 1954 av den landsomfattande karaktär och den valör, att motsvarande skäl förelåg.

De torkskador som skulle ha uppstått i anledning av fjolårets torra sommar är emellertid inte vare sig geografiskt eller till valören så där ovanligt abnorma och uppseendeväckande. Vi har tidigare haft torkskador av samma valör, vilka inte föranlett några förändringar i avsättningsreglerna till skogskonto. Enligt de undersökningar som skogsstyrelsen gjort — förmodligen genom införskaffande av uppgifter från de lokala skogsvårdsstyrelserna i framför allt Kalmar län, Gotland och delar av Östergötland — skulle torkskadorna vid detta tillfälle begränsa sig till ett halvt års avverkning.

Nu stämmer inte den siffran med de siffror som interpellanten anförde, då han åberopade några jägmästare, enligt vilka det skulle röra sig om torkskador som representerade 2—3 årsavverkningar. Jag har haft skogsstyrelsens siffror som underlag för mitt interpellations-svar. I varje fall kommer man dock inte på långa vägar upp till de omfattande skador i anledning av stormfällningar, som tidigare föranledde regering och riksdag att göra avsteg från de i och för sig generösa bestämmelserna om avsättning till skogskonto.

Det är från dessa utgångspunkter som jag har ansett, att även om torkskador kunde vara besvärande för en viss enskild skogsägare på ett relativt begränsat område, så har de inte den omfatt-

Ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp

ning, som skulle kunna utlösa sådana speciella åtgärder som man kan ta till i alldeles abnorma situationer.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Finansministern och jag är tydligen överens på den punkten, att det kan vara fråga om vissa enskilda fall, som drabbas mycket hårt. Det är just i de enskilda fallen, som man enligt de källor som jag anförde förut kommer upp i dessa betydande belopp vid torkskador.

Vad som enligt min mening skulle ha varit till avgjord fördel är att man genom sådana åtgärder, som jag pekat på, kunde ha stimulerat till snabba ingripanden för att förhindra en kommande omfattande insektsvärjning i de berörda skogsområdena. En eventuell sådan värjning kan — det känner vi till från tidigare mycket omtalade tillfällen — innebära oerhörda risker för skogsbeståndet över huvud taget.

Jag har emellertid, herr talman, nu endast att konstatera, att man inte har anledning att hoppas på några sådana åtgärder från finansministern, som jag avsåg i min interpellation.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Sundins interpellation angående Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Sundin frågat

1) om jag vill lämna kammaren en redogörelse för Svenska skifferoljeaktiebolagets ekonomiska förhållanden,

2) om jag avser att söka påskynda den pågående utredningen om kvarntorpsanläggningen, samt

3) om jag vidare har för avsikt att i avvaktan på utredningens förslag vid-

ta åtgärder i syfte att åstadkomma ekonomisk sanering av kvarntorpsanläggningen.

Vad angår den första frågan får jag inledningsvis erinra om att skifferoljebolagets ekonomiska förhållanden och fortsatta verksamhet år 1958 behandlades av statsmakterna. I proposition till riksdagen nämnda år anförde jag, att bolagets rörelse vid dåvarande pris- och kostnadsläge och med utnyttjande av visst statligt stöd gick nätt och jämnt ihop. En förbättring av driftekonomin kunde förutses, om vissa i propositionen förordade investeringar kom till stånd. Innebörden av detta uttalande kan belysas med följande uppgifter om bolagets rörelseresultat under verksamhetsåret 1957/58 och tiden därefter.

Under nämnda verksamhetsår utgjorde bolagets bruttointäkter exklusive staten tillkommande bensinskatt i runt tal 57 miljoner kronor. Kostnaderna uppgick före avskrivningar till ungefär 48 miljoner kronor. Av överskottet, som utgjorde inemot 9 miljoner kronor, disponerade bolaget 8 miljoner kronor för planemässiga avskrivningar och återstoden för extraordinära avskrivningar.

Under 1958/59 uppgick motsvarande bruttointäkter till omkring 55 miljoner kronor och kostnaderna före avskrivningar till cirka 48 miljoner kronor. För avskrivningar och konsolidering återstod sålunda 7 miljoner kronor, varav för avskrivningar å anläggningar disponerades knappt 6 miljoner kronor. Detta belopp innebar inte full täckning av avskrivningsbehovet, som uppskattades till i runt tal 10 miljoner kronor. Orsaken till det försämrade resultatet var i huvudsak att priserna på bolagets huvudprodukter gått ned med i genomsnitt 15 procent, jämfört med 1957/58, och att driften störts av pågående ombyggnadsarbeten.

De i 1958 års proposition föreslagna investeringarna, som avsåg ombyggnad av två s. k. Bergh-Kvarntorpsugnar, slutfördes omkring årsskiftet 1959/60. Tack vare produktionsökning vid nämnda ugnar har driften nu kunnat läggas ner vid mindre effektiva enheter och

Ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp

inskränkas vid den starkt elkraftförbrukande Ljungströmsanläggningen. Härigenom har kostnaderna reducerats väsentligt. De gynnsammare produktionsbetingelserna har varit rådande endast under förhållandevis kort tid, och jag är inte nu beredd att göra något preciserat uttalande om hur årsresultatet kan komma att förbättras. Man synes kunna räkna med ett driftöverskott, som i stort sett täcker planenliga avskrivningar. För nästa verksamhetsår kan härutöver en viss konsolidering av bolaget bli möjlig under förutsättning att produktpriserna inte sjunker ytterligare.

Herr Sundin nämner i sin interpellation en uppgift att statens förlust på skifferoljebolagets verksamhet skulle uppgå till 20 å 25 miljoner kronor per år. Enligt den källa, ur vilken uppgiften torde vara hämtad, ingår i den påstådda förlusten ett belopp av 10 miljoner kronor, varmed bolagets verkliga avskrivningsbehov säges överstiga de i boksluten gjorda avskrivningarna. Visserligen lämnar bolagets bruttovinst inte utrymme för avskrivningar av sådan storlek att en omedelbar självfinansiering av större investeringar för ökning eller rationalisering av produktionen blir möjlig. Men syftet med avskrivningar är som bekant i främsta rummet att av bruttovinsten avsätta medel för nyanskaffning av anläggningstillgångar, som är nedslitna eller av annat skäl måste förnyas. Erfarenheterna från driften av kvarntorpsverket under en följd av år visar, att bolaget inom ramen för gjorda avskrivningar kunnat göra erforderliga ersättningsanskaffningar och sålunda hålla anläggningen i produktionsdugligt skick. De av bolaget tillämpade avskrivningssatserna förefaller med hänsyn härtill försvarliga. Den återopade uppgiften är således i denna del missvisande.

Återstoden av den uppgivna förlusten hänför sig till övervägande delen till det statliga stöd åt bolaget, som jag förut omnämnt. Ifrågavarande stöd, som enligt riksdagens beslut i fjol får åtnjutas intill utgången av juni 1964, har

motiverats med att bolagets produktion främst av flytande bränslen bör upprätthållas av beredskapsskäl. Stödet lämnas i den formen, att bolaget får behålla en del av de bensinskatteintäkter, som eljest skulle inlevereras till statsverket. Under verksamhetsåren 1957/58 och 1958/59 har bolaget på detta sätt av bensinskattemedel tillförts 8,6 respektive 9,6 miljoner kronor, vilka belopp ingår i de redovisade bruttointäkterna. Utom bensinskatteeftergiften har i det av interpellanten angivna förlustbeloppet inräknats vissa ränteposter, huvudsakligen ränta å bolagets aktiekapital. Dessa räntebelopp kan beräknas till omkring 1,5 miljon kronor.

Bolagets behov av ekonomiskt stöd har sedan länge varit känt och utgjorde en av huvudanledningarna till att jag 1958 föranstaltade om utredning av frågan om bolagets fortsatta verksamhet. Utredningen är förutslutningslös och skall således även omfatta frågan om kvarntorpsanläggningens fortvaro. Därvid skall särskild uppmärksamhet ägnas spörsmålet om anläggningens nuvarande betydelse ur beredskapssynpunkt.

I anledning av interpellantens andra fråga, som avser takten i utredningsarbetet, vill jag framhålla, att resultatet av utredningen skall läggas till grund för åtgärder, som kan få vittgående ekonomiska konsekvenser. Det är därför nödvändigt att rådrum ges för en allsidig och grundlig genomgång av problemen. Dessa är delvis synnerligen komplicerade. Viss teknisk försöksverksamhet enligt förslag som redovisas i statsverkspropositionen kan visa sig erforderlig. Om detta blir fallet — frågan är f. n. under övervägande — kan utredningsarbetet beräknas vara slutfört om ungefär två år. I annat fall kan resultatet föreligga tidigare. Utredningsmännen ämnar under alla förhållanden till instundande höst utarbeta ett delbetänkande, där utgångsläget och alternativa utvecklingsmöjligheter redovisas. Det finns ingen anledning ifrågasätta de sakkunnigas vilja eller förmåga att fullgöra sin uppgift så skyndsamt

Ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp

som omständigheterna tillåter. Med hänsyn till det anförda anser jag det inte för närvarande lämpligt eller behövt att ingripa i utredningsarbetet för att åstadkomma en forcering.

Vad angår interpellantens tredje fråga kan påpekas, att de åtgärder för en ekonomisk sanering av bolaget, som närmast kan komma i fråga, måste avse en förbättring av verksamhetens räntabilitet. Ett betydelsefullt framsteg har gjorts i och med att bolaget genomfört de år 1958 beslutade investeringarna i ugnsanläggningen. Det finns anledning anta, att en fortsatt löpande rationalisering inom företaget kan medföra ytterligare förbättring av driftekonomien. Bedömningen av frågan huruvida bolaget på detta sätt av egen kraft kan uppnå ekonomisk bärighet eller huruvida någon åtgärd från statsmakternas sida är påkallad, ankommer för närvarande på de sakkunniga. Innan dessa tagit ställning, är jag inte beredd att framlägga något förslag rörande skifferoljebolaget.

Jag ber slutligen, herr talman, få begagna detta tillfälle att säga några ord i anledning av de stundom mycket skarpa angrepp som tid efter annan riktas mot skifferoljebolaget. Det har i olika sammanhang under senare år konstaterats, att bolaget ännu inte lyckats nå det på sin tid uppställda målet att bli ekonomiskt självbärande. När detta förhållande tas till utgångspunkt för kritiken, försummar man vanligen att samtidigt framhålla, att ett förtjänstfullt och i stor utsträckning framgångsrikt utvecklings- och rationaliseringsarbete utförts inom bolaget. Man bortser också mestadels från att svårigheterna till övervägande del sammanhänger med omständigheter, över vilka bolagsledningen inte kunnat råda. Låt mig få belysa det sagda med några faktiska uppgifter om verksamheten och dess utveckling.

Bolagets årsproduktion har sedan verksamhetsåret 1948/49 stigit beträffande brännolja och bensen från 40 000 till omkring 100 000 kubikmeter och beträffande svavel från 12 500 till över 30 000 ton. Detta innebär, att bolaget uppnått det av kvarntorpsutredningen

år 1949 uppställda målet beträffande utvinningen av nämnda produkter. Dessutom har två ur ekonomisk synpunkt betydelsefulla tillverkningsgrenar tillkommit, nämligen produktion av gasol och ammoniak.

Den angivna ökningen av produktionsvolymen har genomförts utan att antalet arbetare och tjänstemän vid bolaget nämnvärt ökats. Detta är en följd av att tillverkningsmetoderna förbättrats och verksamheten rationaliserats. Arbetskraftsinsatsen per producerad enhet är för närvarande i genomsnitt endast en tredjedel av vad den var för tio år sedan. Vidare behöver Ljungströmsanläggningen numera inte utnyttjas till mer än hälften mot tidigare, vilket innebär en avsevärd besparing av elkraft.

Att bolagets ekonomiska resultat likväl inte blivit vad man hoppats på beror i huvudsak på löne- och prisutvecklingen. Sedan slutet av 1940-talet har arbetslönerna och priserna på förnödenheter som bolaget behöver stigit med i medeltal nära 75 procent. Priserna på bolagets huvudprodukter ligger däremot för dagen knappt 10 procent högre än vid nyssnämnda tid. En för bolaget så ogynnsam utveckling kunde svårligen förutses när beslut fattades om fortsatt drift av kvarntorpsverket.

Skifferoljebolagets nuvarande målsättning är måhända grundad på en alltför optimistisk bedömning av de faktiska betingelserna för en lönsam produktion. Men även om så skulle vara fallet — något som den pågående utredningen får visa — bör företagsledningen inte förmenas den uppskattning för gjorda insatser, som mot den nyss tecknade bakgrunden synes befogad.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag ber allra först att få tacka herr statsrådet för det svar han lämnat. Jag uttalar också min personliga tillfredsställelse över den utförlighet, som redogörelsen är präglad av. Härutöver vill jag bara anlägga den synpunkten, att det med tanke på den dis-

Ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp

kussion som under åren varit rådande med anledning av kvarntorpsindustrierna var nödvändigt att den här redogörelsen lämnades.

Jag är medveten om att såväl startandet av kvarntorpsindustrien som den nu fortsatta driften baserats på beredskapssynpunkter. I det sammanhanget måste det väl vara så, att kostnaderna bör vägas mot dels dagens effekt och produktion, dels betydelsen i ett avspärrningsläge. Detta är också bakgrunden till mitt resonemang i interpellationen.

I sin redovisning anför herr statsrådet i början av sitt svar på s. 1 att bolagets bruttointäkter exklusive staten tillkommande bensinskatt i runt tal utgjorde 57 miljoner kronor. Längre fram på s. 3 säger herr statsrådet att bolaget tillförts 8,6 respektive 9,6 miljoner kronor, vilka belopp ingår i de redovisade bruttointäkterna. Här är det alltså fråga om en motstridighet. Man måste veta vad som gäller för att kunna bedöma, huruvida den uppgift jag lämnat i interpellationen är hållbar eller inte.

Sedan vill jag instämma i herr statsrådets uttalande om målsättningen. Han säger i detta avseende: »De åtgärder för en ekonomisk sanering av bolaget, som närmast kan komma i fråga, måste avse en förbättring av verksamhetens räntabilitet.» Denna målsättning måste vara ett villkor för ytterligare statligt engagemang. Naturligtvis kan man förstå, att löne- och prisutvecklingen varit ett besvärligt hinder för strävandena att få företaget på fötter, men samtidigt vill jag säga att detta inte är något sällsynt för kvarntorpsindustrien utan det är ju ett förhållande som varit rådande för vårt näringsliv över huvud taget.

Herr statsrådet säger i slutet av svaret följande: »Skifferoljebolagets nuvarande målsättning är måhända grundad på en alltför optimistisk bedömning av de faktiska betingelserna för en lönsam produktion.»

Detta utgör egentligen det centrala motivet för min frågeställning. Ur min synpunkt är det angeläget att kalkylerna och beräkningarna för framtiden blir

sådana att statens totala åtaganden blir möjliga att överblicka. Till det svar, som herr statsrådet här har lämnat vill jag knyta den förhoppningen, att företagsledningen i kvarntorpsbolaget inte vid sidan av den utredning som här nämnts och vid sidan av riksdagen skall vidta sådana åtgärder att den dagen eventuellt kan randas, när vi här i kammaren och i medkammaren blir ställda inför vissa fakta av ekonomisk art som det inte är så roligt att ta ställning till i efterhand.

Det är säkerligen denna generella bedömning som bildar bakgrunden till den pressdebatt som jag hänvisade till i min interpellation. En kvällstidning här i Stockholm, som väl får anses stå herr statsrådet nära, har — som jag uppfattat det — givit uttryck för en liknande mening som den jag framfört i interpellationen.

Med detta, herr talman, vill jag ännu en gång tacka herr statsrådet för det svar han lämnat.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är rädd för att herr Sundin trots svarets utförlighet åtminstone på en punkt har missuppfattat vad jag sade. Jag framhöll, att det enda stöd, som kvarntorpsproduktionen åtnjuter, är befrielse från en del av bensinskatten, och jag angav också de belopp till vilka detta stöd uppgick, nämligen 8,6 respektive 9,6 miljoner kronor. Härutöver åtnjuter bolaget inte något ekonomiskt stöd av statsmedel. Man kan säga att bolaget i själva verket har ett i vissa avseenden mera ogynnsamt läge än många industrier här i landet, eftersom ingen tull utgår på de produkter bolaget framställer; dessa produkter åtnjuter därför inte något särskilt konkurrensskydd.

Det är den ena omständigheten, som kanske delvis kan sägas motivera ett stöd i andra former för denna ursprungligen av beredskapsskäl tillkomna verksamhet.

Bolaget har härjämte att förränta ett kapital av storleken 100 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor utgöres av

Ang. Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar i Kvarntorp

långfristiga lån. Av dessa lån förräntas nära 70 miljoner kronor i stort sett efter marknadsränta. Återstoden förräntas efter en något lägre räntesats. Men inte ens härigenom skulle man komma upp till de förluster av storleken 20—25 miljoner kronor, som angavs av interpellanten.

Jag kanske får tillägga, att jag ansett det önskvärt att här göra ett tillrättaläggande, eftersom det förekommit så många felaktiga uppgifter i pressen, vilka det i detta sammanhang visat sig möjligt att kunna dementera.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det är möjligt att jag har missförstått herr statsrådets svar på vissa punkter. Men om jag skulle ha gjort det, så beror det, herr statsråd, inte bara på mig själv utan också i ganska stor utsträckning på det svar, som herr statsrådet har lämnat.

För att klargöra vad jag avsåg i mitt första anförande vill jag för den skull rekapitulera vad herr statsrådet yttrat på s. 1 i svaret: »Under nämnda verksamhetsår utgjorde bolagets bruttointäkter exklusive staten tillkommande bensinskatt» — alltså exklusive staten tillkommande bränsleskatt — »i runt tal 57 miljoner kronor.» Om vi sedan går över till s. 3 står följande att läsa: »Under verksamhetsåren 1957/58 och 1958/59 har bolaget på detta sätt av bensinskattemedel tillförts 8,6 respektive 9,6 miljoner kronor, vilka belopp ingår i de redovisade bruttointäkterna.»

Det är väl framför allt de nu återgivna uttalandena, som medför att jag inte riktigt kan följa med i svängarna i herr statsrådets sista inlägg.

När det gäller herr statsrådets uttalande om tullskyddet vill jag framhålla, att vad han anförde kanske på ett sätt är riktigt, men å andra sidan förhåller det sig väl på det sättet — om jag inte är fel underrättad — att Kvarntorpsindustrierna slipper erlagga bränsleskatt med 25 öre per liter till statsverket. Detta innebär att man inte med fog kan påstå, att avsaknaden av tullskydd här skulle inverka.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det är möjligt att den passus, som herr Sundin hänvisar till, är något otydlig. Där står orden »bruttointäkter exklusive staten tillkommande bensinskatt». Det förhåller sig ju så — det trodde jag framgick av interpellationssvaret, herr Sundin — att det endast är en del av bensinskatten, som bolaget är befriad från. Den delen ingår i den angivna siffran, men däremot inte den del, som bolaget erlägger till staten. Det är förklaringen.

Uttryckssättet är kanske inte så lyckligt, men det är dock inte den saken dispyten mellan herr Sundin och mig gäller, utan de tidningsuppgifter, som herr Sundin ansåg sig utan vidare kunna godta, om att bolagets förluster uppgick till 20—25 miljoner kronor. Det är på den punkten, som jag trodde att herr Sundin missuppfattade svaret och det klara tillrättaläggande, som ju svaret faktiskt innebär.

Om vi skall citera tidningsartiklar i detta sammanhang, herr talman, så vill jag återge ett uttalande ur en tidning, som kanske inte är herr Sundin så närstående, men sannerligen inte mig heller, nämligen Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning: »I varje fall torde man icke kunna lasta företagsledningen för att den skött företaget illa. Påståendet om det slöseri med statsmedel som uppges ha förekommit måste säkerligen tas med en stor nypa salt. Statsföretagen bör utan tvivel kritiseras skarpt, men kritiken biter endast om den är vederhäftig.»

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag hoppas att det tidningsuttalande som statsrådet nu berikade kammaren med inte var riktat till mig, ty jag har på intet sätt i interpellationen sagt några förklenande ord om den nuvarande företagsledningen. Vad jag i interpellationen velat efterlysa är en saklig redogörelse för de förhållanden som är rådande.

Även om inte herr statsrådet och jag är helt och fullt överens, så är vi ändå

Ang. tillståndsgivningen för vissa skogskörslor med traktor

mer överens än jag först trodde. Jag vill, herr talman, över detta uttala min tillfredsställelse. Jag skall kanske göra det på ett ännu effektivare sätt när jag har kollat att statsrådets uppgifter är med sanningen överensstämmande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Bara ett par ord! Den kollningen, herr Sundin, tar jag med stor ro, och jag hoppas att herr Sundin delger även andra än mig resultatet av den kontrollen.

Jag vill bara påpeka, att herr Sundin uttrycker sig på följande sätt i interpellationen: »Verksamheten har gått med avsevärda förluster för staten, vilka givetvis måste täckas in med skattemedel. Vid upprepade tillfällen har detta uppmärksamrats i debatt i olika sammanhang. Nu i dagarna försiggår en sådan debatt i pressen. Enligt visst material, som härvid redovisats, skulle statens förluster på driften vid Kvarntorpsverket uppgå till inte mindre än 20—25 miljoner kronor per år.»

Låt vara att herr Sundin uttrycker sig försiktigare än de kritiker, som han åberopar, men han vidarebefordrar ändå dessa klart oriktiga uppgifter. Jag har därför haft anledning att bemöta honom.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! För att medelst statsrådets egna ord beriktiga, att misstankarna från både hans och min sida inte skiljer sig mycket från varandra, skall jag, herr talman, trots diskussionens längd be att få upprepa avslutningen i statsrådets svar, där han säger: »Skiferoljebolagets nuvarande målsättning är måhända grundad på en alltför optimistisk bedömning av de faktiska betingelserna för en lönsam produktion.»

Dessa ord ger väl vid handen, att även herr statsrådet har vissa bekymmer när det gäller denna fråga.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det råder en viss skillnad mellan herr Sundins uppfattning

och det uttryckssätt jag har valt i den av herr Sundin nu åberopade passusen. Jag har till skillnad från herr Sundin aldrig gjort gällande, att staten åsamkats förluster med 20—25 miljoner kronor, som delvis måste täckas med skattemedel.

Det är den ena saken.

Den andra är, att jag givetvis inte skulle ha igångsatt en utredning därest jag tyckt att allting varit väl beställt. Jag är medveten om att den målsättning man under andra förhållanden åren 1948 och 1949 trodde sig kunna förverkliga inte har uppnåtts. Det är en annan sak, och därför hade det kanske varit lika bra om herr Sundin hade kompletterat sina citat från det av mig nyss upplästa interpellationssvaret med att också återge de stycken, där jag påpekar att jag redan 1958 föranstaltade om en utredning.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tillståndsgivningen för vissa skogskörslor med traktor

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Jonassons interpellation angående tillståndsgivningen för vissa skogskörslor med traktor, och yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig

1. om förslag är att förvänta inom nära framtid från 1953 års trafikutredning i fråga om ändrade bestämmelser i yrkestrafikförordningen, när det gäller rätt att utföra skogskörslor med traktortåg och

2. om så ej är fallet, huruvida jag avser påskynda trafikutredningens handläggning av ärendet eller vidtaga åtgärder i syfte att ombesörja att skälig lättnad medges i tillståndsgivningen.

Till svar på herr Jonassons fråga får jag anföra följande.

Herr Jonasson omnämner i sin inter-

Ang. tillståndsgivningen för vissa skogskörslor med traktor

pellation, att jag i november 1957 till 1953 års trafikutredning överlämnat en skrivelse från Riksförbundet Landsbygdens folk, i vilken förbundet hemställt, att jag måtte ta upp frågan i vad mån genom ändring av gällande bestämmelser skäligen lättnader kunde erhållas för bedrivande av transportkörning med traktor inom jordbruket. Överlämnandet av framställningen erhöll den formen, att utredningen skulle taga ärendet under övervägande i samband med fullgörandet av utredningens uppdrag.

Redan i juli 1955 hade emellertid trafikutredningen hos dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet föreslagit, att bland de i 11 § yrkestrafikförordningen uppräknade fall, då förenklat tillståndsförfarande kan tillämpas, skulle uttryckligen anges det särskilda fall, då ansökan avsåg tillstånd för jordbrukare att för en tid av högst sex månader med jordbrukstraktor utföra sådana kortare transporter av skogsprodukter, som inte lämpligen kunde utföras med bil. Genom den föreslagna författningsändringen avsågs att understryka, att de skogskörslor, som jordbrukare tidigare utfört med häst, lämpligen borde få utföras med traktor. Efter remissbehandling av trafikutredningens förslag förklarade utredningen sedermera i ett av kommunikationsdepartementet begärt yttrande, att utredningen inte ville motsätta sig att dess nyssnämnda framställning skulle — i stället för att föranleda den föreslagna författningsändringen — överlämnas till vederbörande trafiktillståndsmyndigheter för kännedom och med rekommendation om sådan tillämpning av 11 § yrkestrafikförordningen, att den av utredningen förordade liberaliseringen av tillståndsgivningen komte till stånd. Genom beslut i september samma år lät Kungl. Maj:t tillstå alla samtliga trafiktillståndsmyndigheter trafikutredningens yttrande för kännedom. Handläggningen av ansökningar om tillstånd att yrkesmässigt utföra skogskörslor med traktortåg inskränker sig sålunda numera regelmässigt till en remiss till vederbörande lokala polismyndighet för införskaffande av upplysningar, hu-

ruvida transporterna med hänsyn till därav berörda vägars beskaffenhet lämpligen bör ske med lastbil eller med traktortåg.

Såvitt jag kunnat finna har trafikutredningens initiativ lett till en enhetligare praxis på här ifrågakommande område och öppnat möjligheter för skäligen lättnader i tillståndsgivningen. Jag vill dock samtidigt erinra om att en mera långtgående frihet att på transportmarknaden etablera konkurrens mellan traktortåg och lastbilar måste i enlighet med vad trafikutredningen framhållit bl. a. förutsätta, att frågan om trafiktraktorer- nas fordons- och drivmedelsbeskattning blivit löst. Denna fråga ingår i det större problemkomplexet om vägtrafikbeskattningen, som utredes av en för ändamålet avdelad speciell arbetsgrupp inom trafikutredningen.

Under hänvisning till det läge, variden av interpellanten upptagna frågan sålunda numera befinner sig och till att det inte är möjligt att nu ytterligare förenkla handlägningsförfarandet, om syftet därmed skall nås, finner jag inte anledning för närvarande vidta åtgärder i den riktning interpellanten åsyftar.

Med dessa ord, herr talman, anser jag mig ha besvarat frågan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber först att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få säga ett tack för svaret på min interpellation. Jag vill också redan från början ha sagt, att jag inte är nöjd med svaret.

Orsaken till denna interpellation är att finna i det förhållande, som för närvarande föreligger, att särskilt tillstånd fordras för att få utföra vissa transporter från skogen med traktor eller traktortåg. Det är också förenat med vissa svårigheter att få sådant tillstånd. Det är också på det sättet, att vederbörande inte tillräckligt känner de bestämmelser, som här gäller. Ofta resulterar detta i att vederbörande gör sig skyldiga till lagöverträdelse. Som ett exempel på detta kan jag nämna, att 22 småbrukare och arrendatorer i Norra Ny socken i

Ang. tillståndsgivningen för vissa skogskörslor med traktor

Ekshärads landsfiskalsdistrikt i Värmland i vinter varit åtalade för olaga trafik.

De flesta av den grupp människor, som berörs av dessa frågor, är småbrukare och arrendatorer, och de använder sina traktorer både i jordbruket och i skogen. I forna tider utförde de sina körslor med häst både i det egna jordbruket och i den egna skogen, och dessutom gjorde de med sina hästar en del skogskörningar åt andra, bolag och enskilda.

När jordbrukets mekanisering alltmer genomförts, har hästarna utbytts mot traktorer som dragare. Strax före andra världskriget beräknades antalet hästar i landet till 600 000 stycken. Nu torde siffran ligga i närheten av 200 000; en väsentlig minskning har alltså skett. Antalet traktorer, däremot, har de tolv senaste åren ungefär fyrdubblats.

Skall nu dessa jordbrukare, som övergått till traktordrift, på samma sätt som tidigare dels sköta sina egna gårdar och dels, för att erhålla utkomstmöjligheter, köra för andras räkning, måste de ha trafiktillstånd.

Den kungl. förordning, som reglerar dessa spörsmål, härleder sig från den 25 oktober 1940. Av denna förordning framgår, att traktortillstånd måste anskaffas, därest transportkörning skall få utföras. Ansökan skall inges till resp. länsstyrelse. Vid ansökan skall fogas handlingar, som visar att vederbörande är lämplig att utföra yrkesmässig trafik. Vidare skall anges typ av fordon, angivande av största last m. m. Länsstyrelsen skall höra polismyndigheten i stationeringsorten och sammanslutningar i branschen. Fordonet skall också vara godkänt av länsstyrelsen o. s. v. Dessutom fordras trafikkort.

Detta är vad som gäller i princip. Det är en stor administrativ omgång för vederbörande. Ett något förenklat förfarande har dock möjliggjorts, som också statsrådet sade i svaret. Detta gjordes 1955. Tillståndet kan alltså erhållas efter ansökan hos länsstyrelsen, under förutsättning att vissa förhållanden föreligger. Dock kan tillstånd beviljas för en

tid av högst sex månader. Vederbörande kan även befrias från skyldigheten att ha trafikkort.

Detta förenklade förfaringsätt är givetvis att hälsa med tillfredsställelse. Enligt min uppfattning är det dock ej tillfyllest. Ett frisläppande av dessa transporter borde ske. Med hänsyn till den utveckling ifrån häst till traktordrift, som jag här tidigare redogjort för, borde det vara på tiden att bättre anpassa lagstiftningen till tidens krav.

Det måste vara nationalekonomiskt fel att inte utnyttja alla de traktorer och hela det maskinbestånd, som finns inom näringslivet. Det är ett kapital, som bättre borde tillvaratagas. På avstånd upp till en mil och kanske mera är traktorerna fullt konkurrenskraftiga med lastbilar. Jag vill dock här poängtera, att det inte alls är meningen att ta transporter från lastbilarna, men i de fall, där det är lämpligast att utföra ett arbete med traktor, bör det också kunna ske.

En ändring på detta område skulle innebära ett bättre utnyttjande av arbetskraften inom småbrukarbygderna, där arbetskraften för närvarande ej helt kan tas i anspråk. Samtidigt skulle detta innebära bättre inkomstmöjligheter för berörda människor. Som det nu är drar sig många för att söka detta tillstånd, och en hastigt uppkommen möjlighet att tjäna litet extra kan ej utnyttjas, då tillstånd ej generellt föreligger.

När statsrådet säger, att det inte är möjligt att ytterligare förenkla handlägningsförfarandet, betraktar jag detta som alltför negativt. Visserligen kan det många gånger vara svårt att dra gränserna, men en liberalisering av rådande bestämmelser är nödvändig med hänsyn till utvecklingen och bör inte vara omöjlig. Jag tror att statsrådet i detta fall överskattar svårigheterna.

Man har här gått och väntat på att 1953 års trafikutredning skulle komma med ett vettigt förslag i denna fråga. Att någonting i den vägen icke har kommit är endast att beklaga.

Jag ber till slut att ännu en gång få tacka för svaret.

Ang. olycksriskerna för barn i samband med försäljning vid starkt trafikerade vägar

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Herr Jonasson sade, att i de fall då skogskörslor med fördel kunde utföras med traktor i stället för med lastbil borde det vara möjligt att få göra det. Ja, herr Jonasson, det är just dessa fall, som man avser med den förenklade tillståndsgivningen. De av herr Jonasson anförda exemplen är just exempel på när sådant tillstånd lämnas.

Jag kan inte riktigt dela herr Jonassons uppfattning om att det är en alltför omständlig procedur att få ett medgivande till transport. Det är ändå bara att lämna in en ansökan till länsstyrelsen, som hör polismyndigheten. Det är den enklaste omgång som man över huvud taget kan tänka sig.

Tillståndet är visserligen tidsbegränsat till sex månader, men det föreligger alltid möjlighet att få en förlängning av detta medgivande, om man flyttar över till ett annat skogsområde, där nya körningar och transporter med traktor kan äga rum. Jag föreställer mig, att i ett sådant fall behöver man knappast ens en gång höra polismyndigheten.

Enligt vad vi har förstått inom kommunikationsdepartementet har de lättnader, som kom till stånd genom beslutet 1955, i mycket stor omfattning utnyttjats. Vi gjorde en utredning av frågan i fjol i samband med en liknande interpellation i andra kammaren, och vi fick uppgift om att det i ett mycket stort antal fall ansökts om och erhållits medgivande av den art varom här är fråga.

Jag vet inte hur det nu kan vara med informationen. Kanhända är den bristfälligt. Dock har jag litet svårt att tro detta. Under alla förhållanden skapar ändå en interpellation, sådan som den herr Jonasson framställt, en viss klarhet och en ökad upplysning. Vi har nu haft två sådana interpellationer på ett år, och det innebär väl vissa förutsättningar för att folk skall ha fått rätt god kännedom om de möjligheter som föreligger i detta fall.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Jag är fullt överens med herr statsrådet om att det finns möjlig-

heter att få sådana här tillstånd, men tyvärr drar man sig i alltför stor utsträckning för att söka dylika tillstånd. Många gånger skulle man kunna utnyttja situationen bättre om det funnes ett generellt undantag från de allmänna bestämmelserna.

Det borde enligt min mening inte vara svårt att få till stånd ett dylikt generellt undantag. Om man från den allmänna bestämmelsen undantog sådana transporter inom skogsbruket, som jordbrukare eller maskinhållare mot ersättning utför med jordbrukstraktor eller dragbil, skulle man uppnå en förenkling i administrativt hänseende och slippa ifrån de nuvarande besvärigheterna, vilket skulle vara till allas fördel.

I praktiken skulle det medföra en betydande lättnad. Då finge nämligen vederbörande köra virket så att säga från stubben till avlägget utan att behöva söka särskilt tillstånd. De nuvarande bestämmelserna leder till att en skogsägare som tummar in virket invid en väg — den må vara bristfällig eller ej — sedan icke får köra ut virket då det en gång väl är inmätt.

Detta kan förefalla vara små besvärigheter, men det är ingalunda en småsak för de människor det gäller. Det är verkligen angeläget att få till stånd en förenkling på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. olycksriskerna för barn i samband med försäljning vid starkt trafikerade vägar

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som meddelat att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara jämväl fru Svensons interpellation angående olycksriskerna för barn i samband med försäljning vid starkt trafikerade vägar, erhöll nu ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har fru Gärda Svenson frågat mig:

1) om jag har uppmärksammat vilka olycksrisker barnen utsättes för vid för-

Ang. olycksriskerna för barn i samband med försäljning vid starkt trafikerade vägar
säljning av blommor och bär vid våra inlettss kan polisen i samband med den starkt trafikerade vägar; löpande trafikövervakningen verka för att anvisningarna följs.

2) om jag har för avsikt att vidta åtgärder i syfte att skapa ökad säkerhet för barnen i det berörda avseendet.

Till svar får jag anföra följande.

Den fråga, som interpellanten nu tagit upp, har med den stigande trafiken på våra huvudvägar blivit ett allvarligt problem. Hösten 1959 tog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ställning till frågan om ett totalförbud för försäljning av blommor och bär längs vägarna kunde motiveras utifrån bestämmelserna i väglagen eller vägtrafikförordningen. Styrelsen fann därvid att så ej var fallet. Eftersom försäljningen likväl bedömdes som betänkelig ur trafiksäkerhetssynpunkt, fäste styrelsen i en skrivelse NTF:s och motororganisationernas uppmärksamhet på problemet.

Jag delar helt interpellantens uppfattning att man om möjligt bör söka lösa problemet på annat sätt än genom ett totalförbud. Häremot talar såväl svårigheterna att utöva en effektiv kontroll som det faktum att verksamheten i huvudsak bedrivs av minderåriga. Enligt min mening bör man sträva efter att genom effektiv upplysning, riktad såväl till barnen och deras föräldrar som till motorförarna, skapa ökad kännedom om de faror som är förknippade med försäljningen. Den av interpellanten antydda möjligheten att hänvisa barnen till parkeringsplatserna utmed riksvägarna bör härvid kunna beaktas. Upplysningsverksamheten bör enligt min mening ankomma på NTF och på motororganisationerna.

Enligt vad jag inhämtat har NTF också för avsikt att under våren och sommaren genom radiomaningar och pressmeddelanden särskilt framhäva det problem, som interpellanten har tagit upp. Föreningen kommer vidare att i dagarna till alla landets skolor skicka ut ett cirkulär, i vilket lärarna uppmanas att varna barnen för farorna vid försäljningen längs vägarna och att ge dem anvisningar om hur de bör bära sig åt för att hålla dessa faror inom rimliga gränser. Sedan propagandakampanjen

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det positiva svaret på min interpellation.

Den upplysningskampanj, som Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande har för avsikt att starta under våren och sommaren för att varna barnen och deras föräldrar för riskerna, hoppas jag kommer att sättas in med det snaraste, eftersom redan nu blomstersäljande barn börjat ses vid vägarna. Det vore också önskvärt att kampanjen i radio och press fullföljdes även sedan skolorna börjat på hösten då det är vanligt att saluförande av svamp och skogsbär fortsätter. Jag hoppas att upplysningspropagandan kommer att skapa förståelse för farorna hos både föräldrarna och barnen och inte minst hos bilisterna samt att också motororganisationerna medverkar vid upplysningsarbetet genom att delge sina medlemmar NTF:s maning.

Genom att riskerna vid salubjudande och köp av blommor och dylikt inpräntas i det allmänna medvetandet kommer väl också polisens arbete med trafikövervakningen av detta område att underlättas och tillsägelser att bättre beaktas.

De cirkulär, som i dagarna utsänds till skolorna och vari lärarna uppmanas att varna barnen och upplysa dem om hur de skall gå till väga, är också ett värdefullt led i det olycksförebyggande arbetet. Det är livligt att hoppas att uppmaningen observeras och följs av lärarna, eftersom det även när det gäller denna sak är av största vikt att skola och föräldrar samarbetar för att nå goda resultat.

Till sist vill jag, herr talman, än en gång tacka för det positiva svar som jag har fått på min interpellation.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 672.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 18 och 19, statsutskottets utlåtanden nr 88—92 och memorial nr 93—95, bevillingsutskottets betänkanden nr 40, 48, 49, 52 och 53, första lagutskottets utlåtanden nr 30 och 31, andra lagutskottets utlåtanden nr 31—35, tredje lagutskottets utlåtanden nr 22, 23 och 25 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 28 och 29.

På framställning av herr talmannen beslöts att bevillningsutskottets betänkande nr 49 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras närmast före statsutskottets utlåtande nr 88.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 157, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning; och nr 158, med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 11 § strafflagen, m. m.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående laxfisket i Östersjön;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom

ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avtal med Göteborgs stad berörande Göteborgs universitet, m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid Chalmers tekniska högskola, m. m.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Stockholm jämte i ämnet väckta motioner;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområdet, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Vissa byggnadsarbeten för fångvården;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av väckta motioner om rätt till skatteavdrag för gåvor till samhällsnyttiga ändamål, m. m.;

nr 54, i anledning av väckta motioner om viss ändring i förordningen om automobilskatt;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 5 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften jämte i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om visst undantag från stämpelplikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 38, i anledning av väckta motioner om utredning angående tillägssjukpenning för småföretagare och husmödrar;

nr 39, i anledning av väckt motion om tandvårdens inordnande i sjukförsäkringen;

nr 40, i anledning av väckt motion om återställande av sjukpenningersättningens realvärde;

nr 41, i anledning av väckt motion om viss ändring av 22 § sjukförsäkringslagen; samt

nr 42, i anledning av väckt motion om viss ändring av 29 § sjukförsäkringslagen; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt avser stadsägan 1534 i Solna stad, jämte i ämnet väckt motion.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 673, av herr *Hagberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 674, av herrar *Hagberg* och *Hedblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 675, av herrar *Hagberg* och *Hedblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till förordning om utjämningskatt å vissa varor, m. m.;

nr 676, av herrar *Hagberg* och *Hedblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till förordning om utjämningskatt å vissa varor, m. m.; samt

nr 677, av herr *Svensson, Axel*, och fru *Carlqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till förordning om utjämningskatt å vissa varor, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.20.

In fidem

K.-G. Lindelöw.

Onsdagen den 11 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 158, med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 11 § strafflagen, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 673 och 674 till jordbruksutskottet samt motionerna nr 675—677 till bevillningsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 8 och 96—101, bevillningsutskottets betänkanden nr 33, 54—56, 58 och 59, andra lagutskottets utlåtanden nr 36 och 38—42 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 28.

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser om utsändning i television från riksdagsdebatter.

I de likalydande till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna I:149, av fru *Segerstedt-Wiberg* och herr *Hagberg*, samt II:182, av herr *von Friesen m. fl.*, hade hemställts, att frågan om och i vad mån televisionsutsändningar må förekomma vid riksdagsdebatter måtte regleras i riksdagsstadgan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att, i anslutning till vad utskottet i utlåtandet anfört, lämna tillstånd till utsändning i ljudradio och i television av de av kamrarnas förhandlingar, som ej hölles inom lyckta dörrar; samt

2) att motionerna I:149 och II:182 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson* och *Magnusson* i Tumhult samt fru *Sjöqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I:149 och II:182 måtte besluta, att direktsändningar från kammardebatterna tills vidare ej borde få förekomma.

2) att motionerna I:149 och II:182 måtte anses härigenom besvarade.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Direktsändning i television av debatter i riksdagens kamrar har väckt en betydande uppmärksamhet både i riksdagen och bland allmänheten. Även om televisionen fullständigt och på mycket kort tid har slagit igenom i vårt land, mycket hastigare än man kunde tro för några år sedan, kan man nog påstå att direktsändningarna från riksdagen icke fått någon lyckad premiär. Riksdagens televisionsutsändningar har — såvitt jag kan förstå — inte heller vunnit någon större uppskattning hos allmänheten. Där är man mer intresserad av att från TV-rutan få se utländska kungabesök, prinsessbröllop i England och annat i den stilen. Naturligtvis är man även intresserad av trevliga svenska underhållningsprogram,

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

i den mån sådana någon gång förekommer.

Visst förekommer det ibland program i TV som tittarna tycker om. Men allt kan inte vara lika bra. Vid samtliga de fyra tillfällen, då TV-kamerorna varit på besök här i riksdagen, har kritik förekommit, inte minst efteråt. Kritiken i tidningspressen var fördömande vid det tillfälle, då televisionsutsändning förekom från den stora pensionsdebatten i andra kammaren, vid vilken socialministern missbrukade sina möjligheter och formella rättigheter som statsråd och lade beslag på en betydande del av den bästa utsändningstiden. Höjdpunkten av kritiken emot television i riksdagen nåddes vid årets remissdebatt, då man också före debatten var tveksam om huruvida direktsändning skulle förekomma, något som lär ha avgjorts med knapp majoritet. Ett flertal riksdagsledamöter protesterade även under denna debatt inledningsvis i sina anföranden direkt mot de arrangemang, som hade vidtagits för televisionsutsändningens skull, eftersom man delvis hade satt grundlagsbestämmelserna om ledamöternas yttranderätt ur funktion. Kritiken mot detta fortsatte, förutom i riksdagen, också i tidningspressen och bland allmänheten.

I nära anslutning till remissdebatten väcktes en motion som en följd av det missnöje som här uppstått. Den var undertecknad av representanter för de tre största partierna. I denna motion, nr 149 i denna kammare och nr 182 i andra kammaren, tog man upp frågan om direktsändningar i TV från riksdagens debatter, och man sparade sannerligen inte på kritiken. Det var ovanligt skarpa uttalanden som här gjordes, och man använde ett mindre konventionellt språk. Man hade tydligen blivit allvarligt förgad över vad som förevarit. Man ifrågasatte, om det kunde vara förenligt med den svenska riksdagens värdighet att utrymme lämnades åt — som man kallade det — ett dylikt spektakel, som här förekommit. Man konstaterade vidare, att en riksdagsdebatt inte kunde tävla med sådana underhållningspro-

gram som Karusellen eller Kvitt eller dubbelt. Det förefaller som om motionärerna haft en känsla av att televisionen skapat ett löjets skimmer över riksdagen.

Beträffande konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, som nu föreligger efter en långvarig behandling av motionen, konstaterar man att såväl utskottets majoritet som reservanterna i ganska mycket delar motionärernas uppfattning. Även om högerledamöterna i utskottet inte får sin reservation till utskottets utlåtande bifallen, kommer det — som jag hoppas — med stor sannolikhet att dröja ett bra tag innan något nytt »TV-spektakel» i form av direktsändning från kamrarnas debatter anordnas. Även om utskottsmajoriteten inte har kunnat godtaga motionärernas uppfattning, till vilken vi reservanter har anslutit oss, måste man dock värdesätta dess uppfattning, att om TV-sändningar från riksdagens debatter skall förekomma, får detta inte ske på det sättet, att kamrarnas arbete därigenom förryckes. Jag förmodar, att man här har den uppfattningen, att allt som stadgas i grundlagen och andra bestämmelser om riksdagens arbetsformer måste respekteras. Man kan tycka att det verkar rätt underligt, att televisionen har släppts in här ett flertal gånger och att riksdagen själv har medverkat till att för riksdagen gällande bestämmelser har satts ur funktion.

Jag kan inte annat än uttala min tillfredsställelse över att man ändå efter alla överläggningar kommit fram till denna, som jag tycker, ganska restriktiva hållning, och man kan räkna med att även utskottets förslag skall komma att leda till en bättre ordning än tidigare. Även detta förslag ger anledning till den förhoppningen, att det aldrig mer skall förekomma någon televisionsutsändning från riksdagen, som med skäl skulle kunna kallas för ett spektakel.

Det skiljer således inte så mycket mellan majoritetens uppfattning och reservanternas. Vi reservanter markerar vår uppfattning genom att på den punkten helt acceptera motionens förslag, som klart säger ut att direktsändning

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

i TV tills vidare inte bör ifrågakomma från kammardebatterna. Vi godtagar även motionärernas uppfattning att det kan ifrågasättas om de direktsändningar som förekommit har bidragit till att höja riksdagens anseende.

Även om vi reserverar oss till den uppfattningen att direkta TV-sändningar inte bör förekomma tills vidare, så har vi inte uttalat någon mening om hur det bör vara litet längre fram i tiden. Så som utvecklingen går framåt, kan man rätt säkert räkna med att TV-tekniken kommer att avsevärt förbättras. Vi anser därför att om TV kanske framdeles kan göra upptagningar och sammanställa sina sändningar på liknande sätt som ljudradion, så bör frågan tagas upp till förnyad prövning, i vilken utsträckning TV-upptagningar skall förekomma. Helt naturligt skall dock vid alla tillfällen tillses att vad som är stadgat och föreskrivet rörande riksdagens arbetsformer inte åsidosättes.

Meningarna är olika i olika länder om huruvida TV skall släppas in i parlamentet eller inte. I bland annat England, Västtyskland och Förenta staterna tillåtes inte utsändningar från parlamentet, vilket ju har förekommit i Sverige vid fyra tillfällen. Även detta stöder reservanterna i deras uppfattning.

Ute bland allmänheten, bland de många hundratusentals, ja nu miljontals TV-tittarna tror jag inte att det finns något starkare krav på att genom TV-rutan få titta in i riksdagens arbete. Allmänheten är säkert ganska nöjd med vad den redan fått vara med om i det avseendet.

Jag ber, herr talman, därför att med dessa ord få yrka bifall till reservationen, som är fogad till konstitutionsutskottets utlåtande nr 18.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Herr Sveningssons anförande ger mig anledning att något kommentera den jämförelse, som utskottet har gjort i sitt utlåtande i fråga om

det motstånd som ljudradion — liksom nu televisionen — från början mötte i den svenska riksdagen, därför att herr Sveningsson, även om han var rätt moderat i sina uttalanden, på något sätt representerar rösterna från 1920-talet.

Herr Sveningsson sade nämligen att det råder ganska ringa uppskattning hos allmänheten av TV-sändningarna från riksdagen och att dessa inte på något sätt kan konkurrera med »Kvitt eller dubbelt» — det sista kan man naturligtvis hålla med om, eftersom riksdagsdebatten inte är avsedd som ett nöjesprogram. Han säger vidare, och det står också i reservationen, att debatterna i viss utsträckning har förlorat sin karaktär av överläggning inom riksdagen. Detta är exakt samma tankegång som det gavs uttryck åt på 1920-talet och i början av 1930-talet, när man diskuterade rundradion och den svenska riksdagen.

Jag erinrar om att den första motionen om radioutsändning i riksdagen väcktes 1925 i andra kammaren av herrar Oskar Hagman, Eliel Löfgren och Rydén, och sedan kom det en motion 1929 av herr Västberg. Jag skall be att få läsa upp en liten passus i det avstyrkande utlåtande som andra kammarens tillfälliga utskott avgav 1929. Utskottet skrev då: »Det synes utskottet också sannolikt, att förhandlingarnas utsändande genom rundradio komme att förrycka deras karaktär såtillvida, att vetenskapen om att tala till hundratusentals svenska män och kvinnor skulle starkt påverka vederbörande riksdags talare till allvarlig skada för riksdagsförhandlingarnas obestridda huvuduppgift att utgöra sakliga rådslag bland svenska folkets valda representanter.» Jag överlåter åt kammarens ledamöter att bedöma, i vad mån denna prognos har visat sig vara riktig.

År 1933 väckte herr Västberg i första kammaren en motion om utsändning i rundradio av första kammarens debatter. Motionen avstyrktes av första kammarens första tillfälliga utskott. Då anförde utskottet bl. a. följande: »Motionären har till stöd för sin hemställan

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

anfört, bland annat, att radions förmedling av aktuella riksdagsdebatter borde vara ägnad att öka den politiska upplysningen i landet. I likhet med andra kammarens utskott vid 1929 års riksdag kan utskottet icke dela motionärens uppfattning. Rundradiering av förhandlingarna skulle nämligen enligt utskottets mening lätt kunna fresta ledamöter av kammaren att, med åsidosättande av saklighet och koncentration, huvudsakligen tala för radiolyssnarna. Vidare torde utsändandet av längre debatter icke lämna radiolyssnarna den behållning, som vore önskvärd, då nämligen förhandlingarna i vissa fall — och ofta just då större frågor stode på dagordningen — endast i mer eller mindre stympat skick kunde radieras. Exempelvis skulle debatten i anledning av statsverkspropositionens remittering, vilken debatt plägar pågå såväl för- som eftermiddagar, endast kunna utsändas under förmiddagarna och skulle, såvida ej väderleksrapporter, börsnoteringar och andra liknande utsändningar av större intresse inställdes under förmiddagarna, ej heller kunna utan avbrott radieras vid denna tid på dagen.»

Skillnaden är ju alltså här, att herr Sveningsson jämför med Kvitt eller dubbelt, då däremot första kammarens första tillfälliga utskott 1933 fann, att börsnoteringar och väderleksrapporter var starkare konkurrenter om lyssnarnas intressen än en utsändning av riksdagsdebatter.

Jag har dragit dessa paralleller, eftersom jag tror att de är nyttiga att studera, när man skall avgöra denna fråga. Jag skulle bara helt kort vilja säga, att vi i nuvarande tid icke kan avvisa en utsändning i television av den svenska riksdagens förhandlingar.

Jag skulle vilja med anledning av vad herr Sveningsson sade, att han hoppades att inga televisionsspektakel skulle förekomma, säga, att säkerligen ingen önskar några »spektakel». Däremot hoppas jag livligt, att direkta utsändningar av större debatter i den svenska riksdagen kommer att äga rum i television, när nu talmanskonferensen, om utskot-

tets förslag bifalles, får i uppdrag att bevilja sådana tillstånd.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog, att de här uttalandena om ljudradion från 1920-talet och 1930-talet som konstitutionsutskottets ordförande kommer släpande med inte är mycket att dra fram i denna debatt. Jag har i varje fall inte kunnat ta ansvar för vad som då uttalades; det var väl inte så underligt då, när radion var en mycket stor nyhet och eftersom alla är överens om att vi måste ha våra konservativa arbetsformer här i riksdagen. Att man då var litet reserverad vid den tidpunkten kan även det lätt förklaras.

Sedan säger utskottets ordförande, att jag har gjort jämförelser mellan riksdagsdebatter Karusellen och Kvitt eller dubbelt. Jag har bara redovisat vad motionärerna har sagt. Det är motionärerna som har gjort denna jämförelse, och som undertecknare av motionen står också konstitutionsutskottets tidigare ordförande herr Hallén.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse man konstaterar, att konstitutionsutskottet har tillstyrkt TV-sändningar från riksdagen. De skall visserligen bestämmas från fall till fall av talmanskonferensen, men konstitutionsutskottets principiella inställning är klar och positiv. Det tycker jag är en klok och framsynt ståndpunkt. Både för riksdagen och för medborgarna måste det vara ett intresse, att televisionen får vara med och sprida upplysning om de för nationen viktiga frågor riksdagen behandlar. Ökad kunskap i samhällsfrågor är ett vitalt intresse i en demokrati.

Jag tror att medborgarna skulle ha mycket svårt att förstå, om riksdagen skulle förbjuda televisionen att komma till riksdagen och sända dess debatter. När nu televisionen har uppstått ur mo-

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

dern teknik och snabbt vinner popularitet och spridning hos svenska folket, bör dess möjligheter att medverka i upplysningen också tillvaratas.

Det skall gärna medges, att televisionen ännu inte har funnit sin rätta arbetsform för sändningar från riksdagen. Man kan inte heller säga, att riksdagen funnit sin stil i umgänget med televisionen. Kanske är det främst här det brister.

Ännu är denna sändningsverksamhet blott i sin början. Endast fyra gånger har riksdagsdebatter sänts i television. Det är påfallande hur televisionen varje gång sökt ändra och förbättra former och arbetsmetoder på jakt efter den lämpligaste sändningsformen. Man bör gå vidare den vägen. Det kan antas att televisionen med ökade resurser och större rutin vinner allt större säkerhet i dessa sändningar. Men det förutsätter också, att riksdagen och partierna lär sig umgås med televisionen, så att en TV-sändning inte vänder upp och ner på arbetsordning och talarlistor och alltför drastiskt inverkar på riksdagens arbetssätt. Vissa av de erfarenheter vi har fått har inte varit tilltalande, men det får väl anses vara barnsjukdomar.

Jag vill dock erinra om sändningen av remissdebatten från första kammaren 1959. Den visar att det går att på ett förnämligt sätt genomföra en debatt i närvaro av television.

Den rädsla reservanterna i konstitutionsutskottet visar har mycket gammal tradition i parlamenten. Den har nämligen uppenbarat sig varje gång ett nytt massmedel begärt att få träda in i parlamenten. Konstitutionsutskottet fäster uppmärksamheten på hur svenska riksdagen gång på gång avvisade radions begäran att få komma in i riksdagen på 1920-talet och 1930-talet. Man fruktade då att radioutsändningar skulle fresta ledamöterna att åsidosätta saklighet och koncentration och att främst vända sig till radiolyssnarna.

Jag har ett annat exempel som är hämtat från ännu äldre tider, ett citat som lyder så här: »Införande av denna nya faktor i parlamentet kommer att

rubba dess hävdvunna former. Publiciteten kommer att öka frestelsen till demagogi. Den kommer att äventyra parlamentets anseende hos väljarna. För resten är parlamentshuset inte byggt för att rymma alla dessa utomstående personer.»

Citatet är hämtat från slutet av 1700-talet från en debatt i brittiska underhuset. Man diskuterade då om pressen skulle få tillträde till parlamentsdebatterna, så att tidningsmännen slapp muta vaktmästare eller lyssna i nyckelhälen för att få nyheter från parlamentet. Det är frapperande att dagens reservanter i konstitutionsutskottet uttrycker sig i formuleringar som ställvis påminner om de citerade orden från brittiska underhuset.

Såväl press som radio är i dag väl-sedda gäster och naturliga medarbetare i parlamenten. De är medborgarnas representanter och gör sin viktiga insats i den politiska upplysningens och den demokratiska opinionsbildningens tjänst.

TV har goda utsikter att ge ett nytt och värdefullt tillskott till denna upplysningsverksamhet, även om den inte kan väntas komma så ofta och knacka på dörren till riksdagen. Vi kan gärna ta det en smula försiktigt i början, och det har konstitutionsutskottet gjort. Men attityden bör vara klart positiv.

Vad som kan behövas är en bättre självdisciplin av partierna och riksdagsledamöterna vid sändningarna. Att en riksdagsdebatt riktar sig utåt mot medborgarna ligger i sakens natur och parlamentens funktion. Men vi måste försöka bemästra frestelsen till publikfriande scener och arrangemang vid en TV-sändning från riksdagen. Det bör bli så mycket lättare, om partierna upptäcker att de inte har så mycket att vinna propagandamässigt i en debatt där alla partier deltar. De skilda meningarna och argumenten upphäver rimligen varandra i ett sådant fall. Undersökningar som gjorts i USA och England tyder inte på att något särskilt parti skulle ha speciella möjligheter till propagandaframgångar i en allmän, allsidig debatt. Det verkar som om en del illusio-

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

ner på den punkten finns hos våra partier. Om de skingras bör det bli en öppnare, generösare attityd mot TV i riksdagen.

En mindre snål ömsesidig bevakning, mindre av kronometertänkande är vad man önskar av partierna i fråga om radions och televisionens politiska nyhetsförmedling. I de allmänna debatter som förs i radio-TV vid valen och liknande tillfällen, är det väl sörjt för balansen, men inte så i den egentliga nyhetsförmedling radion och televisionen bedriver.

Om en partiledare framträder ensam i ett dagens eko eller en televisionssändning med en politisk nyhet, bör därav inte följa att alla partiledare skall fram samtidigt. Så kan inte en nyhetsförmedling eller en kommenterande politisk verksamhet i radio-TV fungera. Vi skulle då få en klavbunden, räddhågad och urvattnad politisk upplysningsverksamhet, som kunde riskera att utmana både löje och förnuft. Radions och TV:s ledning måste ha rimlig rörelsefrihet, möjlighet att välja och uppträda rent nyhetsmässigt. Den kommer säkert att känna sig så noga bevakad, att den bemödar sig att hålla skäligen balans på långre sikt.

Felet är inte att en partiledare släpps fram ensam då och då i radio och TV. Felet uppstår när radio-TV-ledningen ser sig driven att därefter och av den anledningen lova att alla partiledare skall få framträda, oavsett om de har några aktuella kommentarer att göra eller inte.

Låt gärna TV komma till riksdagen, när den själv så anser lämpligt och önskvärt! Jag tvivlar inte på att svenska riksdagen snart skall finna den umgängesform med televisionen som är förenlig med riksdagens traditioner och värdighet. I den meningen vill jag gärna tillstyrka konstitutionsutskottets utlåtande.

Fru SEGERSTEDT-WIBERG (fp):

Herr talman! Herr Sveningsson uttryckte sin förvåning över att motio-

närerna gått med på det utskottsutlåtande som här föreligger. Det är klart att utlåtandet är resultat av en kompromiss. Till skillnad från herr Sveningsson tror jag, att man bör ta litet hänsyn till den röst från 20-talet som vi hörde här. Motionärerna har inte velat gå ett steg bakåt, men vad de har protesterat mot var tidsbegränsningen och förryckningen av arbetet. Vi har också varit tveksamma om huruvida riksdagen är mogen för TV ännu. Därför har vi ansett att riksdagen på något sätt bör kontrollera sig själv och göra det genom att låta talmanskonferensen i dess helhet och inte en begränsad talmanskonferens bestämma, om och i vad mån utsändningar bör förekomma. Vi hoppas att detta skall leda till att vi slipper spektakel av det slag vi tidigare haft.

En annan sak är att spektakel inte kan hindras helt och hållet, eftersom detta är beroende av vem som talar och hur mycket talaren tar hänsyn till televisionen. Vad vi däremot inte vill vara med om är någon form av censur, och det blir en viss form av censur om man inför tidsbegränsningar. Utskottet har också ett annat utlåtande om denna sak. För min del är jag övertygad om att vi kommer att få allt fler televisionsutsändningar men att vi måste gå försiktigt fram så att riksdagens anseende icke skadas.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag hade knappast väntat att de vulgäruttryck, som förekommit i diskussionerna om televisionsutsändning från riksdagen, skulle dyka upp i denna talarstol i dag, när vi diskuterar om televisionen skall bli bofast i riksdagen eller inte. Jag tycker nog inte att det är värdigt ledamöter i denna kammare att stämpla kammarens och riksdagsledamöternas eget uppträdande genom att beteckna det som spektakel. Låt det förbehållas kåsörer och andra, som liksom på »fria marknaden» umgås

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

med sådana problem! Jag anser att vi bör vara mer rädda om vårt eget anseende än att föra till kammarens protokoll uttryck, som i hög grad är ägnade att nedsätta riksdagens anseende — den saken är klar.

Jag skulle tro att tiden är inne för att televisionen blir, som jag säger, bofast i riksdagen. Vi har väl inte under de senare åren kunnat undgå, att man inom vissa kretsar ser mycket kritiskt på riksdagen och riksdagsmännens arbete. Vilka som bidragit till ett sådant förhållande går jag förbi; det räcker med att konstatera att förhållandet är detta. Jag tror att det avgjort ligger i riksdagens eget intresse att genom televisionen träda så att säga ut bland folket. Det finns många vittnesmål från sådana, som har sett på ifrån riksdagen utsända debatter, om att de lärt sig mer under dessa televisionsutsändningar än de gjort under många tidigare år, och jag tror att det politiska arbetet över huvud taget behöver denna kontakt med den stora allmänheten. Det vi har för oss här är ett arbete för hela folket, som har hela folkets intresse, och det bör också ha möjlighet att på detta sätt presenteras direkt för de människor det angår.

Det säges här i dag, att riksdagen inte skulle vara mogen för framträdande i televisionen, och herr Sveningsson framhåller att televisionen befinner sig liksom i början av sin verksamhet och inte fullt utbildad och att man bör avvakta tiden tills så är förhållandet, men då kan vi, ärade kammarledamöter, behöva denna tid för att fostra oss själva att bli TV-minded — såsom man här önskar. Jag måste säga, att om inte riksdagen själv i detta ögonblick skulle anse sig vara mogen att ta emot televisionen, då skulle detta utgöra ett underkännande av riksdagens förmåga att anpassa sig i en given situation. Jag tror att vi behöver, om man nu skall vara ense med reservanterna på denna punkt, övergångstiden tills televisionen blir fulländad till att lära oss att umgås med detta viktiga medel för kontakt med opinionen.

Vidare måste jag säga, att det förhållandet att det gjorts misstag på den punkten här i riksdagshuset, inte får utgöra anledningen till att man vänder ryggen till detta kommunikationsmedel. Nu har man ju lagt avgörandet i talmanskonferensens händer, och jag finner detta vara riktigt, ty då får riksdagen och kamrarna själva avgöra, i vilken grad man vill ge offentlighet åt sina debatter genom televisionen. Jag tror att detta är en borgen för att denna fråga kommer att handhas på ett riktigt sätt.

Sedan kan jag, herr talman, i det sammanhanget inte undgå att göra en reflexion — det är just såsom ledamot av första kammaren — när det gäller radions sätt hittills att sköta våra kontakter med allmänheten. Det synes ha blivit alltmera kutym under de senaste månaderna, att nära nog all nyhetsförmedling från riksdagsarbetet som sker genom radion förbehålles medkammaren. Det är klart att det inte ligger något fel i detta i och för sig — det är möjligt att kvaliteten är så mycket högre på den sidan. Men, herr talman, jag måste säga att för mig förefaller det vara en betydande brist, att man inte ger åtminstone *något* utrymme åt denna kammars förhandlingar, för att nu inte sträcka sig så långt som att säga att det bör uppnås jämvikt beträffande nyhetsförmedlingen. Det torde böra sägas, att det knappast kan tillkomma radion att liksom på förhand döma ut den ena kammaren, som eventuellt skulle komma att försvinna i händelse det skulle bli en ny sammansättning av riksdagen. Jag har möjlighet att i annat forum ta upp frågan, och jag kommer att göra det, men jag har ansett riktigt att peka på den i detta sammanhang, när man diskuterar riksdagens kontakter över huvud taget med den allmänna opinionen. En debatt som denna, där man försöker förfäktat menige mans och opinionens behov av insyn i riksdagsarbetet, skulle väl för övrigt också vara av intresse för radions nyhetsförmedling.

Herr talman! Jag är helt och fullt på det klara med att vi gör riksdagen och det politiska arbetet en stor tjänst ge-

Ang. utsändning i television från riksdagsdebatter

nom att i dag bifalla det utlåtande, som föreligger från konstitutionsutskottet.

I detta anförande instämde herrar *Aman* (s), *Sundin* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Eric Carlsson* (cp), *Jonasson* (cp), *Robert Johansson* (cp), *Svanström* (cp), *Ernst Olsson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp) och *Nils Elowsson* (s).

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Den senaste talaren, min kamrat på länsbänken Torsten Andersson, vände sig mot att riksdagsledamöter säger att det förekommer spektakel i riksdagen. Jag förmodar att hans uttalande inte var riktat mot mig och mot mitt deltagande i debatten. Jag delar hans uppfattning, att det är en mycket uppmärksammas händelse, när ledamöter tillhörande tre partier väcker en motion och därvid använder ett sådant uttryck, men jag har här bara återgivit vad som har sagts i motionen — jag tror inte att jag på något sätt har hävdats en uppfattning, som inte äger stöd i denna motion — och det borde enligt min mening vara tillåtet. Det bör också vara lättare för mig att försvara en motion, som jag inte har varit med om att väcka, än för dem som är undertecknare av motionen och som har frångått den uppfattning, som man där har givit uttryck för.

Herr Möller ansåg att allmänheten är intresserad av dessa TV-utsändningar, som borde vara någonting som skulle användas i upplysningens tjänst när det gäller riksdagen. Under den tid som har gått sedan det senast var TV-utsändning härifrån har jag inte hört någon, som jag har träffat, fråga när det nästa gång blir TV-utsändning från riksdagen. Folk, som man träffar i hemorten, frågar ju om en hel del saker, men en sådan fråga har jag inte hört någon ställa, och det tar jag som ett belägg för att allmänheten inte är särskilt intresserad av dessa TV-sändningar.

Jag vill sluta detta anförande med att återge några rader ur en ledare, som

Handelstidningen i Göteborg hade införd den 5 mars i år. Tidningen uttalar i slutet av denna ledare, att erfarenheterna av hittillsvarande TV-sändningar är sådana, att de borde göra riksdagsmännen betänksamma inför en fortsättning, och att politiska framträdanden i televisionen kan med fördel ordnas utan riksdagens medverkan.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Sveningsson ganska eftertryckligt konstatera, att allmänheten inte skulle vara särskilt intresserad av de TV-sändningar som har förekommit från riksdagen. Det uttalandet får han självfallet stå för själv. Jag vill nog göra gällande motsatsen. Erfarenheterna har uppenbarligen visat, att allmänheten följt debattsändningarna med ett utomordentligt stort intresse, och jag vill gärna instämma i vad herr Möller tidigare anförde att den stora allmänheten säkerligen skulle ha mycket svårt att förstå, om Sveriges riksdag nu skulle förbjuda televisionens agerande i framtiden i riksdagen.

När jag ändå har ordet, skulle jag gärna vilja göra ett par tillägg. Det är självfallet riktigt, som fru Segerstedt-Wiberg konstaterar, att det utlåtande som vi nu har att behandla på sitt sätt är ett uttryck för en kompromiss. För min egen del skulle jag kanske ha velat gå längre. I vart fall har jag sympati för det, om man ser saken med den framtida utvecklingen för ögonen.

Man behöver inte gå till England för att hämta citat — herr Möllers citat var emellertid utomordentligt intressant och belysande för situationen där. På 1800-talet rådde i vårt land ungefär samma situation när det gällde pressen och dess möjligheter att arbeta i riksdagen. Pressen är nu en alltid välkommen gäst. Den är en medagerande faktor i riksdagens arbete och är på sitt sätt ovärderlig i upplysningsarbetet utåt gentemot allmänheten.

Ang. tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar

På 1920-talet kom frågan om radions medverkan. I utlåtandet finns ett citat, som på sitt sätt belyser hur man då var tveksam och betänksam. För min egen del är jag alldeles övertygad om att 1960-talets nyhetsmedium i än högre grad än radion kommer att bli televisionen. Vi är ju snart uppe i en miljon licenser, och siffran kommer fortsättningsvis att öka mycket snabbt. Det skulle vara ganska orimligt att i detta utvecklingsskede TV icke skulle få möjligheter att arbeta i Sveriges riksdag. Jag tror att man bör se positivt på detta. Vilka möjligheter har inte TV ändå att föra ut väsentliga och viktiga diskussioner och förhandlingar ifrån Sveriges riksdag till en bredare allmänhet! Vi diskuterade bara för några dagar sedan frågan om samhällskunskapen till de unga, att få de unga engagerade, aktiva i samhällsarbetet och ge dem förståelse för demokratin och dess principer. Vad kommer inte TV, rätt använd, att kunna betyda där!

Jag skall inte ta upp de tekniska frågorna. Det är ju där kritiken har satts in, och det är klart att vi kan ha olika meningar om på vilket sätt man hitintills har kunnat bruka TV i riksdagen. Men jag vill absolut vända mig emot min ärade bankkamrat fru Segerstedt-Wiberg när hon, om jag förstod henne rätt, karakteriserade en del utsändningar som spektakel. Det har det sannerligen inte varit fråga om. Men det är klart att här anmäler sig tekniska spørsmål, som jag föreställer mig kommer att lösas i och med TV-teknikens egen utveckling. Därför tror jag inte det är särskilt fruktbringande att börja en diskussion på den punkten. Jag tror vi har anledning att vänta och hoppas på att tekniken skall förenklas och förbättra möjligheterna till direkta sändningar ifrån riksdagen.

Jag har, herr talman, med dessa ord bara velat stryka under, att självfallet är det ett viktigt beslut som vi står inför. Det är min förhoppning, att det principbeslut, som jag hoppas riksdagen skall göra till sitt, skall på sitt sätt markera en utveckling, där vi i fortsatt-

ningen i samarbete med TV skall kunna till den stora allmänheten förmedla de viktigare förhandlingar och överläggningar, som äger rum i Sveriges riksdag.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande nr 18.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit två motioner angående tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar.

I motionen nr 1 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att författningsutredningen måtte pröva frågan om viss tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar i syfte att befrämja en mera allsidig och likvärdig behandling av alla ärenden än vad nuvarande regler i praktiken ibland kunde leda fram till.

I motionen nr 540 i andra kammaren av herr *Lundberg* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att riksdagsledamöternas talartid i debatter, som ut-sändes i radio och TV, skulle begränsas till exempelvis 30 minuter för varje talare, replikerna inräknade, med möjlighet för talmannen att, då synnerliga skäl föreläge, medgiva förlängning med högst tio minuter.

Ang. tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att

- 1) motionen II: 1, samt
- 2) motionen II: 540

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Sveningsson, Magnusson* i Tumhult, *Bracconier* och *Hammar*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II:1 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att författningsutredningen måtte få i uppdrag att pröva frågan om viss tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar i syfte att befrämja en mera allsidig och likvärdig behandling av alla ärenden än vad nuvarande regler i praktiken ibland kunde leda till.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! I detta ärende bara några få ord.

Denna fråga, som i år redovisas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 19 angående tidsbegränsning i någon mån av långt utdragna debatter i riksdagen, är en fråga som många gånger förts fram och varit föremål för behandling senast förra året. Jag skall inte göra något försök att i år redovisa några nya synpunkter, utan jag vill bara stryka under vad jag anförde för ett år sedan. Det var att tidsbegränsning i någon form är ett bekymmer mer för andra kammaren. Här i första kammaren hålls inte så långt utdragna debatter, att det ur den synpunkten finns anledning att tala om tidsbegränsning, utan frågan gäller mera ett handtag i medkammarens bekymmer.

Jag skall inte här gå igenom de argument, som använts i debatten i denna fråga under årens lopp. Detta utskottsutlåtande ger inte anledning till någon längre debatt, och det skulle inte heller vara så lämpligt med hänsyn till vad

ärendet gäller. Säkert är eller blir även denna fråga föremål för behandling i författningsutredningen, men om riksdagen här till gjorde ett uttalande i överensstämmelse med reservationen, skulle inte detta vara oriktigt.

Med hänvisning till de uttalanden, som gjordes i denna fråga förra året, ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 19.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att kamrarna vid ett flertal tillfällen har avisat framställningar i den föreslagna riktningen. Även om vi litet till mans kan tycka, att debatterna blir utdragna, har dock inga väsentliga olägenheter av den rådande ordningen kunnat påvisas. Konstitutionsutskottets majoritet har den meningen, att då man väger besvärligheten med debatternas längd mot ett så drastiskt steg som att inskränka yttrandefriheten på sätt som föreslagits, har utskottet icke velat biträda motionsförslaget.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera av de både punkterna av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet angivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls här efter vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 februari 1960 dagtecknad proposition, nr 79, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

2) förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film; samt

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskatte-nämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

dels godkänna de riktlinjer för kvalitetsstöd till producenter av svensk film, som förordats i propositionen; samt

dels ock till Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Propositionen hade, såvitt avsåg de under 1) och 3) upptagna författningsförslagen, hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I propositionen hade framlagts de förslag i fråga om filmstöd och biografnöjesskatt, vartill den slutliga prövningen av 1957 års filmstödutrednings betänkande givit anledning. Förslagen syftade till att möjliggöra en anpassning för den svenska filmproduktionen och biografnäringen till det konkurrensläge som blivit följden av televisionens genombrott i vårt land.

Nöjesskatten på biografföreställningar hade sålunda föreslagits sänkt med sex procentenheter från 33 till 27 procent. Den särskilda skattelindringen för

mindre biografer hade härjämte föreslagits höjd från 75 till 100 kronor i veckan.

I syfte att minska regeringsrättens arbetsbörda hade vidare framlagts förslag om att kammarrätten och icke som nu regeringsrätten skulle vara sista instans i nöjesskattemål. Av samma anledning hade föreslagits en utvidgning av möjligheterna till förhandsbesked i taxeringsfrågor. Samtliga förslag voro avsedda att träda i kraft den 1 juli 1960.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning angående ändring i förordningen om nöjesskatt voro 7, 13 och 30 §§ så lydande:

7 §

Nöjesskatten utgår med 15 procent å summan av erlagda inträdesavgifter, inberäknat skatten; dock att för biograf-föreställning nöjesskatten utgår med 27 procent av nämnda summa.

13 §

Vid erläggande av nöjesskatt för biografföreställningar må, därest utöver barnmatinéer högst fyra föreställningar, för vilka nöjesskatt skall utgå, ägt rum under veckan å samma visningsställe, befrielse åtnjutas från skatten i vad den avser sådant visningsställe till den del densamma för den veckan icke överstiger 100 kronor.

30 §

Den som — — — till länsstyrelsen.

I länsstyrelsens utslag i anledning av besvär enligt första stycket eller i annat ärende rörande nöjesskatt må ändring sökas hos kammarrätten genom besvär, vilka skola ingivas till länsstyrelsen. Den omständigheten att besvären inkommit direkt till kammarrätten må dock ej utgöra hinder för besvärens prövning; kammarrätten har att i sådant fall omedelbart översända handlingarna till länsstyrelsen. Kammarrättens utslag må icke överklagas.

Över beslut — — — särskilt stadgas.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

Ang. nöjesskatten för biograf föreställningar och idrottstävlingar, m. m.

A) de likalydande motionerna I: 590, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 721, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemstälts,

I. att riksdagen vid behandling av propositionen nr 79 måtte besluta, att med verkan från den 1 juli 1960 nöjesskatten för biograf föreställning skulle utgå med 20 procent å summan av erlagda inträdesavgifter; samt

II. att riksdagen även i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts;

B) de likalydande motionerna I: 591, av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Elmgren*, samt II: 725, av herr *Thapper m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, yrkats

att riksdagen skulle besluta fastställa nöjesskatten till 25 procent på biograf föreställningar, samt

att riksdagen därutöver skulle besluta, att av varje biograf s årliga biljettkomst de första 30 000 kronorna skulle vara helt befriade från nöjesskatt;

C) de likalydande motionerna I: 592, av herrar *Ollén* och *Edström*, samt II: 726, av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte omarbota det i proposition nr 79 under 3:o) framlagda förordningsförslaget på så sätt

a) att besvär över kammarrättens beslut i nöjesskattemål skulle få föras hos regeringsrätten,

b) att förhandsbesked av riksskatte-nämnden i nöjesskatteärenden av prejudikatbildande betydelse skulle få underställas regeringsrätten; samt

D) de likalydande motionerna I: 593, av herrar *Ollén* och *Edström*, samt II: 727, av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 79 måtte uttala, att avgöranden, som syftade till att undantaga anmärkningsmål rörande nöjesskatt från regeringsrättens prövning, icke borde träffas i administrativ ordning, utan att författningsändringar i sådant syfte skulle föreläggas riksdagen i den ordning som gällde för lagstiftning.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande till bevillningsutskottet hänvisade, vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 297, av herr *Schött m. fl.*, och II: 366, av herr *Allard m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta följande ändring av 3 §, sista stycket, i förordningen om nöjesskatt:

»Nöjesskatt utgår icke för uppvisning eller tävling i skicklighet, som främst syftar till förkovran i visst yrke, ej heller för idrottstävling, anordnad av organisation som är ansluten till Sveriges riksidrottsförbund eller representerad inom Sveriges olympiska kommitté eller av annan sammanslutning, som enligt Kungl. Maj:ts medgivande må vara likställd med sådan organisation i nu förevarande avseende, eller för schacktävling, bridgettävling . . . föremål.»

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 590, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 721, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, ävensom de likalydande motionerna I: 591, av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Elmgren*, samt II: 725, av herr *Thapper m. fl.* såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet — måtte antaga

1) det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt med de ändringar, att 7 och 13 §§ erhöles följande lydelse:

7 §

Nöjesskatten utgår med 15 procent å summan av erlagda inträdesavgifter, inberäknat skatten; dock att för biograf föreställning nöjesskatten utgår med 25 procent av nämnda summa.

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.**13 §**

Vid erläggande av nöjesskatt för biografföreställningar må, därest utöver barnmatinéer högst fyra föreställningar, för vilka nöjesskatt skall utgå, ägt rum under veckan å samma visningsställe, befrielse åtnjutas från skatten i vad den avser sådant visningsställe till den del densamma för den veckan icke överstiger 125 kronor.

2) det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskatte-nämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 297, av herr Schött m. fl., och II: 366, av herr Allard m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 590, av herr Bengtson m. fl., och II: 721, av herr Magnusson i Borås m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 591, av herrar Hjalmar Nilsson och Elmgren, samt II: 725, av herr Thapper m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

4) de likalydande motionerna I: 592, av herrar Ollén och Edström, samt II: 726, av herr Kollberg m. fl., samt

5) de likalydande motionerna I: 593, av herrar Ollén och Edström, samt II: 727, av herr Kollberg m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Söderquist, Bengtson, Allard, Nilsson* i Bästekille, *Christenson* i Malmö, *Larsson* i Luttra och *Stenberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, icke kunnat av riksdagen oföränd-

rad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 297, av herr Schött m. fl., och II: 366, av herr Allard m. fl., de likalydande motionerna I: 590, av herr Bengtson m. fl., och II: 721, av herr Magnusson i Borås m. fl., ävensom de likalydande motionerna I: 591, av herrar Hjalmar Nilsson och Elmgren, samt II: 725, av herr Thapper m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet — måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt. Detta förslag var såvitt gällde 3 § — beträffande vilken icke i propositionen framlagts något ändringsförslag — av följande lydelse:

»Nöjesskatt utgår för följande slag av nöjestillställningar, nämligen

a) revyföreställning, som gives i samband med utskänkning av rusdrycker, så ock kabaret- och varieteföreställning;

b) biografföreställning;

c) uppvisning eller tävling i sport, idrott eller gymnastik, så ock eljest i skicklighet av visst slag;

d) danstillställning;

e) cirkusföreställning;

f) förevisning av människor, djur eller föremål;

g) marknads- och tivolinöjen; samt

h) annan tillställning, som till sin art och sitt syfte är jämförlik med tillställning som avses under a) — g).

Nöjesskatt utgår icke för uppvisning eller tävling i skicklighet, som främst syftar till förkovran i visst yrke, ej heller för idrottstävling, anordnad av organisation som är ansluten till Sveriges riksidrottsförbund eller representerad inom Sveriges olympiska kommitté eller av annan sammanslutning, som enligt Kungl. Maj:ts medgivande må vara likställd med sådan organisation i nu förevarande avseende, eller för schacktävlan, bridgettävlan, visning av museum eller annan liknande inrättning, utställning av djur eller utställning av konstverk eller andra föremål.»

II) av herr *Kollberg*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

delar erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under A 1 göra viss hemställan, vars innebörd var, att i 30 § andra stycket av Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till förordning angående ändring i förordningen om nöjesskatt sista meningen — »Kammarrättens utslag må icke överklagas.» — borde utgå.

Herr TALMANNEN yttrade:

Överläggningen i anledning av det nu föredragna bevillningsutskottets betänkande nr 49 må omfatta jämväl statsutskottets utlåtande nr 88. Yrkanden i anledning av sistnämnda utlåtande skall dock ställas först sedan detsamma föredragits.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Reservation nr I, som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande i fråga om nöjesskatten och om vilken jag skall be att få säga några få ord, syftar främst till befrielse från nöjesskatt för vissa idrottstävlingar, nämligen sådana tävlingar, som anordnas av en organisation, som är ansluten till Sveriges riksidrottsförbund eller representerad inom Sveriges olympiska kommitté, eller av annan sammanslutning, som enligt Kungl. Maj:ts medgivande må vara likställd med sådan organisation i nu förevarande avseende. Yrkandet är välkänt sedan många år tillbaka.

Motiveringen för reservanternas mening är att idrottsorganisationerna i hög grad är beroende av inkomster från bl. a. dessa idrottstävlingar. De kan inte utan dessa inkomster bedriva den utomordentligt betydelsefulla och erkänt goda verksamhet, som det här är fråga om. De anslag, som erhålles av idrottsrörelsen från stat och kommun, täcker — det är väl känt — bara en ringa del av kostnaderna för den omfattande verksamheten. I den mån idrottstävlingar inte kan göras lönsamma, säger man i reservationen — och så står det också i den motion som ligger bakom — måste idrottsföreningarna lita till andra nöjesarrangemang såsom inkomstkälla.

Den förändring som 1957 års riksdag beslöt i vad avser nöjesskatt vid idrottstävlingar medförde, det skall tacksamt erkännas, vissa lättnader i detta sammanhang, men omkostnaderna för denna verksamhet har stigit liksom nästan allt annat. Man måste därför lita till alla de medel, som står till buds, för att skaffa verksamheten inkomster och bättre ekonomi.

Med hänsyn till den gagnande verksamhet som idrottsföreningarna utför bland svensk ungdom — det råder ingen tveksamhet om den saken, vi kommer säkert att få höra utskottets majoritet erkänna det om ett ögonblick och jag tvivlar inte på att det är ärligt menat — och med vetskap om behovet för idrottsrörelsen att genom idrottstävlingar och andra arrangemang anskaffa huvuddelen av de medel, som erfordras, anser reservanternas att det är skäligt och riktigt att nöjesskatt inte skall erläggas för idrottstävlingar. Det är inte fråga om nöjesarrangemang i vanlig mening, även om det kan vara nog så nöjsamt att få vara åskådare från läktarna vid sådana tävlingar. Det är inte fråga om nöje i traditionell mening, utan det rör sig om något helt annat, nämligen nyttig ungdomsverksamhet.

Nu kommer man att säga, att sådan här verksamhet bör understödjas på annat sätt än genom skattelättnader. Men är inte detta, herr talman, ett område, på vilket man skulle kunna göra ett avsteg ifrån denna regel, som förut måhända tillämpats tämligen reservationslöst?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr I.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! 1955 års idrotts- och friluftsutredning avgav ett betänkande 1957. Däri framhölls att idrotten spelar en utomordentligt viktig roll som fritidssysselsättning, särskilt för ungdom. Enligt utredningen syntes det svårt att tänka sig någon verksamhet, som hade tillnärmelsevis så stora förutsättningar att samla olika kategorier av befolk-

Ang. nöjesskatten för biograf föreställningar och idrottstävlingar, m. m.

ningen, i stad som på landet och oberoende av ställning i samhället. Betydelsefullt var också påpekandet, hur det beträffande såväl yngre som äldre sker en utveckling mot kortare arbetstid, samtidigt som arbetet ofta kräver ökad koncentration och mindre fysisk ansträngning, varför behovet av avkoppling under fritiden stegras. På grund av detta framstår det enligt utredningen som ett starkt allmänt intresse att ett sunt utnyttjande av fritiden underlättas genom lämpliga åtgärder från samhällets sida för utbredning av idrotten.

Dessa synpunkter från utredningen delas av allt fler, och idrotten och dess föreningsliv över huvud erkänns som en betydelsefull faktor när det gäller verksamheten bland ungdomen. Därför var det steg som togs av riksdagen 1957, då man lättade på bestämmelserna om nöjesskatt på idrottstävlingar, givetvis riktigt. Men det måste anses otillfredsställande att alltså vissa idrottstävlingar drabbas av nöjesskatt. Redan vid en bruttointäkt av 4 667 kronor börjar ju nöjesskatt utgå.

Utskottsmajoriteten säger att ett slopande av nuvarande bestämmelser skulle gynna de stora klubbarna, vilka inte skulle vara i behov av denna lättnad. Det bör då erinras om att fotbollsklubbarna, vilka väl utskottet närmast tänker på, som regel har inte bara ett A-lag, d. v. s. ett representationslag, utan även B- och C-lag, juniorlag, pojklag o. s. v. Därtill kommer att det sker en viss omDispositionering av medlen inom idrottsrörelsen. De stora klubbarna får göra en viss återbäring, som går till distrikt och förbund. En lättnad för dessa klubbar genom att de helt befrias från nöjesskatt skulle därför innebära att även de mindre idrottsföreningarna finge förbättrade ekonomiska förhållanden.

Utskottsmajoriteten anför vidare, att ett bifall till motionen skulle vara farligt för kommunerna, då det skulle medföra ett alltför stort inkomstbortfall för dem. Jag vill då erinra om att enligt de siffror som presenterats i propositionen

1957 beräknades hela nöjesskatten på idrottstävlingar till 2,9 miljoner kronor. Riksdagsbeslutet innebar en något större lättnad än propositionen, så att beloppet nu torde kunna beräknas uppgå till 2,4 miljoner kronor. Det är den nöjesskatt som erlägges till stat och kommuner. Hälften av beloppet faller på kommunerna. Det skulle alltså vara fråga om 1,2 miljon kronor. Nu är emellertid att märka, att många kommuner redan befriar vissa idrottstävlingar från nöjesskatt. Det verkliga inkomstbortfallet för kommunerna vid ett bifall till motionerna skulle därför säkerligen inte överstiga en miljon kronor.

Idrottstävlingar är, herr talman, principiellt nödvändiga för att idrottsrörelsen över huvud taget skall kunna fungera. De är ett naturligt led i hela verksamheten. Det är då icke rimligt att jämföra dem med vanliga nöjesarrangemang

Det torde vara onödigt att här erinra om den omfattning som idrottsrörelsen har i vårt land. Det är imponerande siffror, som återges i motionerna. Låt mig bara nämna, att inom idrottsrörelsen arbetar för närvarande frivilliga ledare till ett antal av 130 000. Det kan icke vara skäligt och riktigt att utta nöjesskatt på idrottstävlingar, allra minst under nuvarande förhållanden, när vi vet huruvida situationen är bland ungdomen och när allt bör göras för att underlätta arbetet för dem som vill hjälpa ungdomen till rätta. Det bör också observeras, såsom en föregående talare redan påpekat, att det här gäller *amatör*idrotten.

I övriga nordiska länder utgår icke nöjesskatt på idrottstävlingar. Tiden bör nu vara inne för att även i Sverige införa en bestämmelse som helt befriar idrottstävlingar från nöjesskatt.

Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till reservationen nr I, vilken är undertecknad av representanter för samtliga fyra demokratiska partier.

I herr Schötts yttrande instämde herrar Nils Hansson (fp), Yngve Nilsson (h), Nestrup (fp), Arvidson (h), och Gezelius (h).

Ang. nöjesskatten för biograf föreställningar och idrottstävlingar, m. m.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Idrottens stora betydelse som ungdomsfostrande faktor är ställd utom all diskussion. Det kan då vara en smula förvånande att nöjesskatt skall utgå vid idrottstävlingar, vilket faktiskt är förhållandet. Därför har vi ansett tiden vara inne att slopa den.

Jag kan helt instämma med vad herrar Söderquist och Schött här tidigare anfört. Jag vill bara tillägga att man också bör beakta idrottens internationella betydelse. Genom samarbetet inom idrottsrörelsen kommer länderna i kontakt med varandra. Sverige har genom svenska idrottsmäns insatser på idrottsbanorna runt om ute i världen skaffat sig en värdefull goodwill. När vi här i Sverige skall anordna internationella idrottsevenemang, uppstår emellertid vissa svårigheter på grund av att dylika idrottstävlingar här i landet beläggs med nöjesskatt. Detta medför betydligt ökade utgifter för arrangörerna. Följaktligen är det även ur internationell synpunkt olämpligt att vi i vårt land har nöjesskatt på idrottstävlingar.

Jag inskränker mig, herr talman, till att göra dessa påpekanden i fråga om idrotten och instämmer i denna del i yrkandet om bifall till reservation I vid bevillningsutskottets betänkande nr 49.

Det är emellertid inte bara nöjesskatten vid idrottstävlingar som nu skall behandlas, utan med herr talmannens tillåtelse skall diskussionen också gälla nöjesskattefrågorna på filmens område. Jag skall därför be att få säga några ord därom, eftersom vi på den punkten avgivit reservationer.

Våra reservationer bör inte tolkas på det sättet, att vi skulle vara missnöjda med vad som föreslås från Kungl. Maj:ts sida i fråga om återbäringen till filmproduktionen. Tvärtom vill jag betyga min tacksamhet över att Kungl. Maj:t har beaktat den svenska filmproduktions intressen så mycket som man faktiskt gjort. Vad som framförs i reservationerna gäller ytterligare några betydelsefulla detaljer. Jag har kanske inte stora förhoppningar att våra önskemål i denna del kommer att bifallas redan i

år, men jag hoppas att de kommer att beaktas senare.

Utvecklingen har, som vi förutspått, gått så hastigt att den svenska filmproduktionen kommit i allt större svårigheter. Televisionen ökar mycket starkt. I den kungl. propositionen, som framlades den 26 februari, anfördes att antalet televisionslicenser i Sverige, som vid årsskiftet 1958/59 uppgick till 250 000, i början av februari i år överstigit 700 000-strecket. Den 9 maj i år hade vi 782 000 TV-licenser. Jag kan alltså konstatera liksom i fjol, att antalet ökar med något mer än 1 000 licenser om dagen, och det är sannolikt att ökningen blir ännu starkare under detta år — olympiaden väntas nämligen komma att medföra en kolossalt kraftig ökning. Tidigare uppskattade vi att det skulle finnas en miljon TV-licenser vid detta års slut, men jag tror att den uppskattningen är för låg — det kommer nog att bli mer än en miljon.

Som bekant har televisionens utveckling mycket starkt påverkat den svenska film- och biografbranschen, och sannolikt kommer det att bli så även i fortsättningen. Vi kan nog inte räkna med att nedgången inom biografbranschen skall stanna vid 30—35 procent, utan vid en jämförelse med den amerikanska utvecklingen, som torde antyda vad som kommer att hända i vårt land, kan vi uppskatta att minskningen av antalet biografbesök kommer att gå upp till 50, kanske 55 procent. I och med att televisionen går framåt får alltså filmen betydligt sämre resurser. Jag vill betyga att jag anser det vara fullt naturligt och riktigt att televisionen utvecklas. Jag har ingen invändning mot att televisionen går framåt starkt — det bör ske och kommer att ske.

Det finns all anledning att både när det gäller bevillningsutskottets betänkande och när det gäller statsutskottets utlåtande understryka, att man inte bör fastlåsa det som nu beslutas av riksdagen. Med hänsyn till den starkare utveckling som sker på televisionens område blir vi säkerligen nödsakade att kanske redan nästa år och i varje fall

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

någon gång i framtiden ta frågan under omprövning på grund av de förändringar som sker.

Jag vill särskilt understryka den betydelse som den svenska filmproduktionen har. Det är väl en allmänt omfattad åsikt, att filmen är en betydelsefull kulturfaktor i vår tids samhälle. Den svenska filmen har en stark och bred förankring hos vår biografbesökande allmänhet, och den har för stora folkgrupper blivit en självklar tillgång. Av det totala antalet premiärsatta långfilmer på de svenska biograferna är numera knappt en tiondel svenska, men dessa svarar dock för ungefär en fjärdedel av biografernas totala besöksantal. Den svenska filmproduktionen har en betydelsefull uppgift i att skildra svenskt liv och svenska seder. Det är av stort värde att svensk kulturs främsta skapelser kan förmedlas till en stor allmänhet liksom att sociala problem kan ställas under debatt. Jag vill också påpeka, att genom exporten av svensk film kännedom om svensk kultur och svenskt samhällsliv på ett lättillgängligt sätt kan förmedlas till andra länder.

Jag nämnde att Kungl. Maj:ts förslag i stort sett är sådant, att det kan anses vara gynnsamt för den svenska filmproduktionen. Jag återkommer här till reservationerna vid statsutskottets utlåtande, av vilka den första gäller frågan om samproduktion med andra länder.

Det händer att andra länder vill göra en film i samarbete med den svenska filmproduktionen. Enligt de bestämmelser som nu föreslagits skall det till övervägande del vara svenskt kapital och svensk konstnärlig insats för att filmen skall kunna få återbäring. Detta kan nog synas riktigt, men med hänsyn till de faktiska förhållanden som råder tror jag det är mindre klokt att införa en sådan bestämmelse. Om ett utländskt filmbolag, låt oss säga ett starkt engelskt eller amerikanskt bolag, vill satsa på en samproduktion, kommer det inte att göra detta med så små resurser som det här blir fråga om. Enligt mitt bedömande kan ett utländskt bolag inte vilja satsa endast så små belopp på en samproduce-

rad film för en internationell marknad.

En svensk film produceras nu för omkring 825 000 kronor — det är ett medeltal för svart-vit och färgfilm. Det betyder att man inte skulle kunna lägga ned mer än ca 1,5 miljon på en samproducerad film för att kunna få återbäring, men vi vet att de större europeiska filmbolagen normalt räknar med ungefär dubbelt så mycket för att producera en film, och i den amerikanska filmproduktionen är filmerna fem, sex gånger så dyra som de svenska. Det är därför nästan uteslutet att de under så blygsamma förhållanden skulle vilja satsa pengar på en film som skall kunna hävda sig på den internationella marknaden.

Vi har i detta avseende bara föreslagit, att Kungl. Maj:t eller den Kungl. Maj:t därtill förordnar skulle få rätt att bedöma detta något friare. Vi har exempelvis tänkt att den vanliga svenska återbäringen skulle kunna utgå, om den svenska filmproduktionen satsade det belopp på 800 000—900 000 kronor som är normalt för en svensk film, även om ett utländskt bolag satsade ett större belopp. Om inte återbäring lämnas, är det inte sannolikt att något utländskt filmbolag har intresse för samproduktion med svenska filmbolag.

Om vårt yrkande inte skulle bifallas i år, vill jag framställa en vädjan till Kungl. Maj:t att i varje fall till kommande år beakta vad som har framförts i detta ärende — det är reella synpunkter, som man inte kan komma ifrån.

Nästa sak som vi har föreslagit och som nämns i reservationen men som utskottet inte kunnat acceptera gäller den miljon som begäres till kvalitetsstöd för konstnärlig svensk filmproduktion. Jag vill i det fallet uttala min stora tillfredsställelse, eftersom jag i början av 1950-talet motionerade om sådant stöd. Givetvis är jag glad över att det nu blir ett stöd åt konstnärlig svensk filmproduktion, och jag vill betyga att Kungl. Maj:t på den punkten har lagt fram ett gott förslag. Vi tycker bara att reklamen för svensk film i utlandet är en smula försummad. En och annan

Ang. nöjesskatten för biograf föreställningar och idrottstävlingar, m. m.

gång vinner svenska filmer stor uppskattning utomlands, och svensk filmproduktion har ju stolta traditioner att visa på och ett stort anseende i andra länder. Men det är svårt att driva någon verklig reklam för svensk film i andra länder.

Nu har utskottet skrivit så, att det är filmproducenterna obetaget att använda det kvalitetsstöd de får för att i utlandet propagera för svensk film. Jag förstår mycket väl att man kan ha den ståndpunkten, om förhållandena vore sådana att det fanns ett mycket starkt samarbete mellan producenterna. Men det blir en ganska ojämn produktion av sådana filmer, som kan gå på den internationella marknaden, och följaktligen är det mycket svårt att åstadkomma ett intresse hos alla filmproducenter för att skjuta samman detta eventuella kvalitetsstöd och använda det till reklam för svensk filmproduktion på den internationella marknaden. Det är av denna anledning vi ansett det lämpligt att man, utan att öka anslaget, skulle kunna säga att 100 000 kronor av denna miljon fick användas till gemensamma åtgärder för att göra svensk filmproduktion känd på den internationella marknaden.

När det gäller den tredje punkten i reservationen medger jag utan vidare att den gäller pengar, vilket inte är fallet med de båda första punkterna. Vi har beräknat kostnaderna för bidrag till kortfilmen till omkring 250 000 kronor, och vi anser att den svenska kortfilmen borde få denna återbäring. Att kortfilmsverksamheten är värdefull har betygats vid åtskilliga tillfällen, men under rådande förhållanden förefaller det som om produktionen av svensk kortfilm blir allt mindre och mindre. I detta sammanhang vill jag särskilt betona kortfilmens betydelse när det gäller att lära upp den konstnärliga personalen och andra som arbetar inom filmen. Man kan inte gärna sätta en ung regissör — han må vara aldrig så lovande — att göra en dyrbar långfilm innan han vunnit några erfarenheter av självständigt filmarbete i mindre skala. Följden

blir att unga krafter i regel får börja med kortfilmer och där visa sin kapacitet; så småningom får de sedan ta itu med större och dyrbarare filmer. Därvidlag har kortfilmen enligt min mening mycket stor betydelse.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat framföra de synpunkter som enligt min mening borde fogas till Kungl. Maj:ts förslag angående filmproduktionen.

När det gäller nöjesskatten, som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 49, har vi ju nått fram till en kompromiss, och jag har bara att yrka bifall till utskottsförslaget på den punkten. Jag skall kanske understryka, att jag befarar att det kommer att bli så hårda tider för filmen och biograferna, att vi får gå vidare och sänka nöjesskatten ytterligare i fortsättningen. Då vill jag säga en sak med tanke närmast på den svenska filmproduktionen. Återbäringen är ju knuten till nöjesskatten, och när vi sänker nöjesskatten blir följden att den svenska filmproduktionen får mindre pengar. Situationen kan lätt bli ohållbar, och därför vill jag understryka vad som här har sagts, att man verkligen får hoppas att den svenska filmbranschen själv skall ordna det på sådant sätt, innan riksdagen nästa gång skall behandla frågan om en sänkning av nöjesskatten, att man i alla fall har det stöd som behövs för att upprätthålla svensk filmproduktion.

Herr talman! När det gäller bevillningsutskottets betänkande nr 49 ansluter jag mig till yrkandet om bifall till reservation I. I fråga om statsutskottets utlåtande nr 88 ber jag att få återkomma med yrkande.

Herr OLLEN (fp):

Herr talman! I propositionen nr 79 föreslås, att regeringsrätten icke längre skall upptaga nöjesskattemål till behandling. Förslaget motiveras huvudsakligen därmed, att regeringsrätten måste beredas lättnad i sin arbetsbörda. Utskottet ger propositionen ett oreserverat stöd. Vi motionärer reagerar

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

emellertid energiskt emot att man på detta som jag tycker lättvindiga sätt frångår en utomordentligt betydelsefull rättsprincip, nämligen den att regeringsrätten bör vara slutlig instans för prövning av alla beskattningsmål av mer komplicerad natur.

Att skära bort en hel grupp av mål från regeringsrättens prövning med blott den motiveringen, att de i allmänhet icke är mer komplicerade, kan icke anses vara försvarbart. Som länsstyrelsen i Jönköpings län med all rätt påpekar finns det vissa mål på detta område, som »visat sig synnerligen svårbedömda och besvärliga». I varje rätts-samhälle måste likheten inför lagen vara allmänt rättensnöre. Men rubbas icke denna likhet, om man låter en grupp beskattningsmål gå fram till regeringsrätten men totalt avskär en annan grupp, fastän där också obestriddligen finns komplicerade fall, även om de flesta är skäligen enkla?

Den fullföljdsbegränsning, som år 1958 infördes beträffande inkomsttaxerings-målen, avser ju icke att principiellt avskära denna grupp av mycket viktiga mål från fullföljdsmöjligheten utan endast att inom gruppen åstadkomma en sörving efter angelägenhetsgrad. Något helt annat är att meddela ett absolut fullföljdsförbud oavsett målens kvalitet. Vad angår fastighetstaxeringsmålen, för vilka kammarrätten nu är sista instans, kan anföras att dessa främst gäller uppskattnings- och värderingsfrågor, vilka vanligen saknar i egentlig mening rättslig karaktär. Det torde därför vara befogat att påstå, att man med förslaget att helt avskära nöjesskattmålen från fullföljd, slår in på nya vägar, och det är detta som enligt min mening inger allvarliga farhågor.

Jag kan inte, herr talman, underlåta att i detta sammanhang erinra om första lagutskottets ståndpunktstagande i denna fråga så sent som år 1955 just beträffande frågan om den stora balansen av oavgjorda mål i regeringsrätten. Utskottet yttrade då bl. a.: »Frågan om en begränsning av rätten att till regeringsrätten fullfölja talan i beskatt-

ningsmål har flerfaldiga gånger varit under bedömande. Förslag att göra kammarrätten till sista instans i samtliga dessa mål har sålunda gång efter annan diskuterats, men vid varje tillfälle avvisats bl. a. av det skälet, att kammarrätten med hänsyn till prövningsnämndens organisation i realiteten är första domstolsinstans i skattemål.» Utskottet uttalar därefter, att utskottet också finner det tydligt »att varje försök att genom dylika generella regler avskära vissa målsgrupper måste väcka betänkligheter».

Bakom detta utskottsutlåtande stod ett enigt utskott, och en enig riksdag slöt upp kring detta uttalande. Jag skulle vilja rikta en direkt fråga till herr Ahlqvist, vilken fungerade som ordförande beträffande detta utskottsutlåtande, samt till fru Gärde Widemar, herr Branting, herr Gezelius och andra framstående ledamöter, om de icke anser samma skäl för detta principuttalande föreligga i dag som för fem år sedan. Men det principbeslut, som riksdagen för fem år sedan fattade fullkomligt enigt, omnämnes icke ens i regeringsförslaget eller i utskottsutlåtandet. Kan man verkligen förbigå viktiga beslut på detta sätt utan att själva riksdagsarbetet brister i grundlighet? Och är det icke en allmän praxis att man åtminstone omnämner tidigare ställningstaganden från riksdagens sida?

Om den föreslagna reformen skulle innebära ett radikalt grepp till minskning av regeringsrättens arbetsbörda, kunde man bättre förstå att utskottet fallit för frestelsen, men nu begränsas vinsten till fattiga fem dagar och, om kammarrätten blir mellaninstans med fullföljdsbestämmelser, till en enda dag. Kan det verkligen vara motiverat att offra en värdefull princip för ett sådant obetydligt praktiskt resultat? Jag anser det icke.

Jag vill till sist i all korthet deklara, att begränsningen i fullföljden till Kungl. Maj:t i syfte att utestänga regeringsrättens prövning bör ske genom lagstiftning och alltså icke träffas i administrativ ordning. Även här stöter vi

Ang. nöjesskatten för biograf föreställningar och idrottstävlingar, m. m.

på en utomordentligt betydelsefull principfråga.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Kollbergs reservation.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag blev direkt uppkallad av herr Ollén för att svara på frågan, om jag anser att det har hänt någonting på detta område sedan år 1955, vill jag säga att den inställning, som jag då hade i första lagutskottet, finns det alljämt samma fog för. Det är principiellt mycket betydelsefullt, att man verkligen håller möjligheterna öppna för fullföljd av dessa skattemål till regeringsrätten. Visserligen tar bevillningsutskottet nu inte ståndpunkt till frågan om tillvägagångssättet vid genomförande av inskränkningar i allmänhet i fullföljdsrätten till regeringsrätten, men jag tycker, liksom herr Ollén, att det är anmärkningsvärt att man på detta sätt börjar luckra upp principen. Även om man nu bara tar bort anmärkningsmålen då det gäller nöjesskatt, är det i alla fall en början, och man vet inte vart det kan leda.

Vi måste hålla på att det genom lagstiftning skall bestämmas, om den enskilde skall få fullfölja sin talan till regeringsrätten, således till den högsta instansen, eller om hans rätt att föra talan skall begränsas till kammarrätten. Den frågan bör i princip inte få avgöras genom en administrativ förordning; det får alltså inte, på det sätt som här föreslås, ske på en bakväg.

Jag kan därför säga, att jag inte tycker att det hänt någonting sedan år 1955, och jag kommer ihåg att jag i debatten år 1955 sade, att det inte heller hänt någonting sedan år 1952, då vi också diskuterade denna fråga. År 1955 skedde dock en viss uppmjukning i första lagutskottets inställning. Utskottet ansåg visserligen att man inte skulle kunna avskära vissa grupper av mål från fullföljd, men däremot skulle viss sovring kunna ske därigenom att prov-

ningstillstånd kunde ges för vissa mål. Jag ansåg då personligen, att man inte kunde införa en sådan sovring så länge vi inte hade våra underrätter för skattemål tillräckligt utbyggda, och jag vidhåller den uppfattningen i dag.

Sedan vill jag bara tillägga, herr talman, att vi i början av innevarande års riksdag hade uppe frågan om förlängning av giltighetstiden för den lag som bestämmer regeringsrådets antal. Vi förlängde då lagens giltighet till år 1962, varigenom regeringsrådets antal skall fortsätta att vara 16. Antalet kommer således inte att reduceras, vilket ju har varit avsikten tidigare. Med tanke på regeringsrättens sammansättning fram till 1962 finns därför enligt min uppfattning ingen anledning att inskränka på fullföljdsrätten.

Jag skall be att få instämma i herr Olléns yrkande om bifall till reservationen av herr Kollberg.

Häri instämde herr *Branting* (s).

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Den verkligt stora frågan som varit föremål för bevillningsutskottets behandling i detta betänkande är självfallet frågan om biografnöjesskatten.

Utskottet har kunnat enas kring vissa jämkningar i propositionens förslag, men jag vill betyga att det finns så många ovissa faktorer att ta hänsyn till vid bedömningen av den här frågan, att man självfallet inte är beredd — därvidlag instämmer jag med herr Bengtson — att i dag ta definitiv ståndpunkt till avvägningen av bionöjesskatten.

Eftersom herr Bengtson inte gick in på något resonemang om de rent principiella ställningstaganden, som utskottet har gjort, finner jag knappast heller någon anledning att beröra vad utskottet har anfört i olika avsnitt. Jag finner det emellertid lika angeläget som herr Bengtson att understryka, att biografnöjesskattens sammankoppling med produktionsstödet givetvis innebär att en sänkning av skatten medför med den nuvarande konstruktionen minskade möj-

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

ligheter till ett stöd åt filmproduktionen. Jag vet inte om jag missuppfattade herr Bengtson, men jag tyckte mig förstå att han antydde någonting om att man skulle tvingas ompröva principen för produktionsstödet, därest utvecklingen för biografernas del går i en ogynnsam riktning, och att man måste försöka få fram en konstruktion som möjliggör en ytterligare sänkning av nöjesskatten utan att produktionsstödet blir lidande därav. På den punkten kan jag inte instämma med herr Bengtson, men den frågan behöver vi inte ta ställning till i dag, utan den kommer troligen upp vid ett senare tillfälle.

Till utlåtandet har fogats en reservation, som flera talare har pläderat för, och den gäller nöjesskatten vid idrottstävlingar. Jag vet inte om det finns så stor anledning att heller orda så mycket om den frågan, eftersom vi ganska nyligen behandlat den, men eftersom talesmännen för reservanterna mest har uppehållit sig vid idrottens stora betydelse för ungdomens uppföstran och betonat vilken förnämlig tillgång idrotten är för ett samhälle o. s. v., vill jag poängtera, att det inte råder några som helst delade meningar om den saken. Alla är väl övertygade om det berättigade i idrottens ställning i vårt land. Varken i utskottet eller vid debatterna i kammaren har det framskytnat någon aversion mot idrotten, och det förefaller mig fullkomligt främmande att nöjesskatten skulle betraktas som en straffskatt för idrottens del.

Däremot kan man ha delade meningar beträffande huruvida idrottstävlingar är nöjestillställningar eller inte. Vi har med 1957 års beslut befriat de flesta idrottstävlingar från nöjesskatt. De idrottstävlingar för vilka nöjesskattebeläggning kvarstår är de verkligt stora tävlingarna, och nog måste man väl, herr Schött, ändå medge att de evenemangen är verkliga folknöjen, både för dem som agerar på den gröna mattan och för dem som sitter på läktarna. De senare reagerar ofta på sådant sätt, att man nog får utgå ifrån att det är nöjesyttringar som förekommer. Publiken klär

ibland av sig och kastar sina klädespersedlar i luften i rena begestringen — nog är väl det nöjesyttringar! Läktarpubliken kan väl inte bli så inspirerad av de idrottsliga övningarna på planen att den uppför sig på det sättet, utan de stora idrottstävlingarna är att betrakta som folknöjen, och då kan det väl inte vara oriktigt att publiken får betala nöjesskatt.

Utskottet har i varje fall ansett att det i detta fall inte, såsom när det gäller biografskatten, finns någon anledning att ompröva vad riksdagen tidigare tagit ställning till, eftersom idrottstävlingar ändå i stor utsträckning med nuvarande bestämmelser faktiskt är befriade från pålagor. Herr Söderquist framhöll, att idrottsorganisationerna är beroende av inkomster för att kunna bedriva sin verksamhet. Ja, det är väl bara ett banalt konstaterande. Därom vittnar inte minst riksdagens anslag till idrottsrörelserna och de betydande kommunala bidrag och anordningar som lämnas till förmån för den aktiva idrotten.

Den del av inkomsten, som idrottsrörelsen i övrigt anser sig behöva, tror jag mindre kommer från idrottstävlingar och idrottsarrangemang, utan det gäller här inkomster från annan verksamhet; det är fråga om idrottsmässor, danser och nöjen i olika former. Men beträffande inkomsterna av dessa har motionärerna och reservanterna här inte yrkat att få någon befrielse från nöjesskatten. Som jag bedömer det, borde motionärer och reservanter, om de verkligen avser att få några inkomster av betydelse för idrottsorganisationerna, skjuta in sig på den nöjesskatt, som gäller de verkliga inkomstkällorna.

Vidare är det väl också så, att riksdagen väl inte utan vidare kan besluta att avhända kommunerna deras inkomst på de större idrottstävlingarna. Jag misstänker, att det skulle bli en ganska stark reaktion i sådana kommuner, som har fått förmånen — jag vet förstås inte om de själva betraktar det som en förmån — att få stora idrottsborgar anlagda inom sina kommungränser. Jag är helt övertygad om att t. ex. en kommun som

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

Solna, vilken inom sina gränser hyser Råsunda-Stadion, kan ha betydande utgifter i samband med de större idrottstävlingarna, vilka mera har nöjeskaraktär, och därför också behöver ha inkomster. Det är med hänsyn till sådana synpunkter utskottet i detta läge inte ansett sig behöva ompröva bestämmelserna för nöjesskatt på idrottstävlingar.

Herr Ollén tog vidare upp frågan om instansordningen i nöjesskattemål. Han riktade frågor till en hel del av kammarens ledamöter, men han ställde inte frågan till mig. Han utgick förmodligen från att detta inte tillhörde mitt kompetensområde, eftersom de apostroferade ledamöterna såvitt jag kunde uppfatta tillhör första lagutskottet, och det är möjligt att de har en något starkare känsla för principerna när det gäller detta avsnitt av bevillningsutskottets betänkande.

Jag vill emellertid i all blygsamhet erinra om att utskottet har framhållit, att förslaget ju endast gäller anmärkningsmål, vilket är en grupp av mycket ringa betydelse. När man vidare har kammarrätten som slutlig instans i en hel rad andra stora grupper av mål, kan jag inte förmås inse, att det här skulle bli fråga om något våldförande på en rättsprincip. Det är väl att använda alldeles för starka ord i detta — jag vill inte säga betydelselösa, men dock ganska ringa fall. Kammarrätten är ju — och det erinrar utskottet om i sitt betänkande — slutlig instans när det gäller uppskattnings- och värderingsfrågor i fastighets- och taxeringsmål, familjebidragsmål, socialhjälpsmål, folkbokföringsmål och t. o. m. avlöningsmål. Utskottet erinrar vidare om att vi så sent som vid 1958 års riksdag införde kammarrätten som slutlig instans i åtskilliga inkomsttaxeringsmål.

Jag tror därför, herr talman, att herr Ollén, som i det fallet har fått sällskap med fru Gärde Widemar, är ute i ett ganska ringa ärende.

Med anledning av det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är angelägen om att rätta till en missuppfattning, som annars kan uppstå med anledning av herr Erikssons anförande, nämligen att när vi i framtiden eventuellt sänker nöjesskatten — något som jag hoppas skall ske — kommer detta att medföra att filmproduktionen får ett minskat stöd. Min mening var här att uttryckligen betona, att branschen själv inom sig bör försöka ordna denna fråga på det sättet, att när en skattesänkning sker, skall ändock filmproduktionen få oförändrade resurser. Detta bör kunna ske genom att biograferna får betala mindre i skatt, varigenom deras ekonomi förbättras, men de bör då också vara angelägna om att de skall genom procentandelssystem eller på annat sätt ge något av denna förmån till filmproduktionen, så att den svenska filmen får ha kvar sina resurser att producera.

Då skulle jag kunna tänka mig, att herr Eriksson och jag är eniga på den punkten.

Herr SÖDERQUIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson sade någonting om att idrottsrörelsen måhända var mindre beroende av inkomsten från idrottstävlingar än av inkomsten från vissa nöjestillställningar. Det stämmer kanske på sina håll. Det är också det som motionärerna och reservanterna påpekar. I den mån idrottstävlingarna, som ju är en del av idrottsrörelsens verksamhet, inte kan göras lönsamma, måste man — såsom det uttryckligen står i reservationen — lita till andra nöjesarrangemang som inkomstkälla. Jag har en känsla av att idrottsrörelsens förespråkare gärna ville slippa nöjesskatten på idrottstävlingarna just för att kunna slopa dessa andra nöjestillställningar.

Herr SCHÖTT (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson talade om att idrottstävlingar var roliga, och det

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

ber jag att få instämma i. Det är en god sak att de kan glädja både utövare och åskådare.

Jag vill också understryka vad den siste talaren sade, nämligen att det inte är riktigt att man nu tvingar idrottsledare att syssla med danstillställningar och tingel-tangel av olika slag för att på det sättet finansiera idrottsverksamheten.

Vad som förvånade mig var att herr Eriksson tycks ha bortsett från att de pengar, som inflyter på idrottstävlingar, används för den utomordentligt värdefulla idrottsverksamheten. Då kan väl inte idrottstävlingar jämföras med vanliga nöjestillställningar. Det vore väl också egendomligt, om man i första hand skulle skjuta in sig på att få befrielse från nöjesskatten på danstillställningar. Är det inte rimligt, att man främst söker inrikta sig på att få befrielse från nöjesskatten på själva idrottstävlingarna?

Så talades det om kommunerna och hur svårt det skulle bli för dem, om nöjesskatten togs bort. Det nämndes Råsunda. Jag antar, att man har andra inkomster från idrotten än nöjesskatten i den kommunen. Idrottsklubbarna är också föremål för vanlig inkomstbeskattning, och jag har den uppfattningen, att kommunen får stora intäkter från verksamheten kring Råsunda.

I övrigt är det så att flertalet idrottsanläggningar här i landet — det gäller dock inte Råsunda — ägs av kommunerna, och då har kommunerna möjlighet att reglera kostnaderna genom planhyror och på annat sätt.

Jag vill än en gång framhålla, herr talman, att det måste anses anmärkningsvärt att man under nuvarande förhållanden — jag tänker på situationen bland ungdomen och de väldiga kostnader som samhället har för ungdomsvården — inte kan släppa efter på det jämförelsevis ringa belopp som det här rör sig om.

Här talas om att riksdagen så sent som 1957 tagit ställning till denna fråga och att det därför synes egendomligt att man redan nu tar upp den igen. Men

förhållandet är, att man 1957 siktade på en fullständig befrielse från nöjesskatt. Så långt nådde man inte då. Det är väl ändå litet för mycket begärt att man nu skall nedlägga sin talan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Herr Bengtson förde ett resonemang i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 88. Han drev inte sina teser så hårt, och jag behöver därför inte gå in i närmkamp — jag kan vara lika tillbakadragen som herr Bengtson var.

Vi har bestämmelser om att nöjesskattemedel skall kunna användas som stöd åt svensk film. Bestämmelserna är såvitt jag kan finna ganska liberala, särskilt om de tillämpas på ett vettigt sätt. Vidare finns det vissa kriterier på vad man skall mena med svensk film och utländsk film — eller kanske rättare sagt: hur långt begreppet svensk film skall sträcka sig. Nu vill emellertid reservanterna, att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t bemyndigande att göra undantag från de bestämmelser som finns. Det är möjligt att det är önskvärt med en annan tillämpning eller rent av andra regler. Jag kan förstå önskemålen härom, men jag tycker inte att det är den rätta vägen att ge Kungl. Maj:t ett sådant bemyndigande. Låt oss i stället lägga fram förslag om ändring av reglerna. Det tycker jag är en rakare och riktigare väg.

Det är självfallet svårt att få en definition som täcker hela begreppet svensk film och som drar en klar gräns mellan svensk och utländsk film, men det finns som sagt rätt generösa regler. I statsutskottets utlåtande nr 88 säger utskottsmajoriteten, att man har rätt att betrakta som svensk film även sådan film, där »utländsk arbetskraft anlitats för utförande t. o. m. av bärande rollprestationer». Det tycker jag är, om man tillämpar det på ett vettigt sätt, ganska generöst tilltaget.

Vidare är det fråga om exportstödet, och även här — jag tror rent av att herr Bengtson själv nämnde det, och utskottet understryker det också — finns möj-

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

ligheter att mer eller mindre direkt ge ett sådant exportstöd. Vidare har vi anslaget på 250 000 kronor till kortfilmen, och såvitt jag förstår anser herr Bengtson att det är litet för knappt tilltaget. I förbifarten vill jag gärna understryka vad herr Bengtson sagt om kortfilmens stora betydelse, men herr Bengtson yrkar ju inte nu någon direkt höjning av detta anslag.

Här har gjorts en avvägning mellan de olika behoven, och utskottet har inte funnit sig ha anledning att nu göra en annan avvägning än den, som Kungl. Maj:t redan har gjort. I alla händelser vill vi inte gå längre, än vad som här skett. Till yttermera visso vill jag understryka, att även kortfilmen kan komma i fråga till kvalitetspremiering. Kortfilmen är således inte alldeles så illa ställd, som man från ett eller annat håll vill göra gällande.

Herr talman! Jag kommer senare att framställa yrkande beträffande statsutskottets utlåtande nr 88.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! När jag hörde herr Ericsson i Uppsala blev jag mycket förvånad. Jag har följt denna fråga sedan före nöjesskatteförordningens tillkomst 1945, och jag skall i korthet teckna den principiella inställning jag haft ända sedan dess. När herr Ericsson i Uppsala frågar, varför inte motionärerna begär befrielse från nöjesskatt från tombola, danser etc., så träffar han just hjärtenerven hos mig. Redan 1945 hävdade jag i riksdagsdebatten, att tävlingar och uppvisningar i gymnastik och idrott inte skulle beläggas med nöjesskatt. Huvudargumentet var då och är så ännu i denna dag, att tävlingar och uppvisningar i icke professionell idrott är en integrerande del av utövandet av denna ideella verksamhet. Den avser ju att utveckla ungdomen och skaffa den träning och möjlighet att tävla inbördes och med andra samt att föra en sund propaganda för att folk skall komma till ungdomens lekar och tävlingar. Jag hävdade då med skärpa, att det var viktigt att man inte

tog något av de pengar, som idrottsrörelsen fick in genom denna verksamhet, vilken är en nödvändig och integrerande del i rörelsen, och på det sättet tvingade den att övergå till att anordna lotterier och baler och andra föreställningar för att få in pengar.

Vi skall komma ihåg att vi vid den tidpunkten var ganska ense om att 1945 års bevilningsutskott gjorde fel, då det gick ifrån den kungl. propositionen, som tydligen sade ut, att detta inte var nöjestillställningar i vanlig mening. Bevilningsutskottet anslöt sig icke till detta uttalande då det tillstyrkte nöjesskatten. Jag beklagade livligt, att man bortsåg ifrån vad som då kom till uttryck i propositionen. Ingenting har tillkommit sedan dess, vilket kunnat rubba min inställning från den tiden.

Sedan kom vi fram till 1957. 1954 års skatteutredning godkände de principer, som jag för min del under förarbetena hävdade, och hänförde sålunda icke tävlingar och uppvisningar i gymnastik och idrott till beskattningsbara nöjestillställningar. Även denna gång gick bevilningsutskottet ifrån den föreslagna principen. Jag påpekade då — fortfarande av principiella skäl och inte av de ekonomiska skäl, som herr Eriksson i Uppsala talar om — att de nordiska länderna och flera länder i Europa, bl. a. England, icke hänförde dessa evenemang till nöjestillställningar utan ansåg dem vara en integrerande del av idrottsrörelsens verksamhet. Vi stod ensamma i Norden, och engelsmännen övervägde då, 1957, att även befria den professionella idrotten från nöjesskatt, vilket var ett stort steg för detta fotbollsälskande och fotbollsidkande folk.

Jag sade då i debatten 1957 att jag vågade hoppas — liksom år 1945 — att vi skulle komma fram till beslutet att av principiella skäl inte hänföra ungdomens verksamhet på det idrottsliga området och på gymnastikens område till nöjestillställningar.

Nu invänder man att det i alla fall är stora tillställningar som anordnas, och som herr Eriksson också sade, att det är stora publikspel och att publiken blir

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

starkt engagerad. De stora pengarna går till specialförbunden och naturligtvis också till idrottsplatserna. Jag har svårt att förstå resonemanget att man skulle svika principen därför att man tjänar pengar vid dessa tillställningar, underförstått att det skulle kosta kommunerna pengar att avstå från nöjesskatten. Principen skall vara den, att denna verksamhet är en uppvisning från de tävlandes sida när det gäller amatöridrott. Är det riktigt att påstå, att kommunerna får kosta på pengar och att man skulle behöva ekonomiskt skydda kommunerna? Vi fattar i riksdagen många beslut där vi pålägger kommunerna bördor. Här har vi gett kommunerna en inkomst som vi nu vill begränsa när det gäller dessa tävlingar. De flesta stora idrottsplatser ägs av kommunerna. Stockholms stadion ägs av staten, och i många fall står kommunerna i regel i borgen för driften av idrottsplatser. Ingenting hindrar att man lägger upp det så, att man tar ut den planhyra som behövs för de stora evenemangen. Men då skall vi inte komma bort från vad herr Schött anmärkte: för att driva en specialidrott behöver man inkomster från dessa stora evenemang för att sedan fördela dem mellan de tävlande organisationerna. Det är väl inte lämpligt att staten skall fördela pengarna, så att staten eller kommunerna tar in medel i form av nöjesskatt och betalar dem tillbaka på de punkter, där det befinnes vara lämpligt? En sak kan vi här vara övertygade om. Jag kan vitsorda att idrottsledningen, som under de senaste 40 åren varit van vid att ha ont om pengar, vet var pengarna bäst skall placeras. Det gör däremot inte alltid kommunerna.

Jag vill inte frångå min principiella inställning. Jag blir ganska bedrövad, när man efter 15 år fortfarande krasst ekonomiskt uteslutande resonerar på det sättet, att det här gäller pengar som man inte vågar ge till idrottsmännen eller låta dem behålla. Jag har tidigare fått igenom att man skulle våga släppa de mindre beloppen till dem genom att man höjde taket. Men redan då gjorde jag gällande, att det var fel i syste-

met, att vi måste gå in för en principiellt riktig linje och att vi inte skulle snegla åt kommuner och andra.

Slutligen gör man gällande, att kommunerna har stora kostnader för ordningens upprätthållande. Det är inte riktigt, ty nog sörjer länsstyrelserna för att idrotten själv får betala all bevakning, som överstiger den vanliga. Man behöver bara se på Vasaloppet. Då fick vi betala den statspolispersonal, som skickades upp till loppet.

Jag ansluter mig, herr talman, till yrkandet om bifall till reservation nr I.

Herr statsrådet STRÄNG:

I denna debatt har ju utskottets talesman egentligen sagt vad som skall sägas. Det var närmast herr Gezelius' anförande, som uppfordrade mig till ett genmäle.

Jag kan ha all respekt för herr Gezelius' uppfattning om principerna, men man får ju inte vara så principrätlinjig, att man inte ser hur det i praktiken förhåller sig. I samband med diskussionen om dessa frågor år 1957 gjorde vi ju alla de erforderliga eftergifter, som man kan begära från idrottens sida. Det har ju redovisats i utskottets betänkande, att man kan anordna idrottstillställningar och sälja inträdesbiljetter för nära 5 000 kronor utan att det blir någon skattebeläggning av dessa idrottsevenemang. Däremot är de stora tillställningarna skattebelagda, och det gäller ju då utan gensägelse de stora fotbolls-matcherna på Råsunda, Nya Ullevi och Malmö nya stadion.

Då uppstår ju den intressanta frågan, om dessa matcher uteslutande har idrottspedagogisk syftning. Jag tror inte att man kan lägga in en sådan värdering när det gäller ett fullsatt Råsunda-Stadion eller ett fullsatt Nya Ullevi. Folk som går dit har väl inte i sitt praktiska liv en avlägsen tanke på att börja sparka boll eller idka annan fysisk träning för att därmed få den sunda själen i den sunda kroppen, som det ibland högtidligt heter. Folk går dit för att erfara den sensation som en fotbolls-match av hög klass utgör.

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

Det har ju på sista tiden blivit en energisk kollision mellan idrottsarrangörerna och svensk television när det gäller sändningstiderna och möjligheterna för svenska folket att se på fotbollstävlingarna. Denna motsättning kan väl också härledas ur den inriktning på »business», som ligger i den stora idrotten.

I praktiken stämmer således inte de fina principerna med hur det i själva verket går till. Man kan väl därför utan att behöva kamouflera vad som i själva verket händer vara överens om den slutsatsen att de stora fotbollsevenemangen — och det är dem det är fråga om här — har en annan karaktär än de friidrottstävlingar, som inte numera kan fylla Stadion såvida de inte gäller något alldeles extra, t. ex. ett Europamästerskap. Däremot fyller ju en allsvensk match både Råsunda, Nya Ullevi och Malmö nya stadion.

Dessa matcher har, som sagt, en annan karaktär, och de har betecknats som nöjestillställningar. Herr Gezelius gillar inte uttrycket, men jag är inte man att hitta på något annat adekvat uttryck. Men att dessa matcher skulle vara renodlade idrottsfester för alla de »fans», som sitter på läktarna och hörbarligen ger uttryck åt sin uppskattning, betvivlar jag.

När man emellertid har gjort dessa eftergifter år 1957, så har man ju därmed gallrat ut alla de små evenemang, bakom vilka stått småklubbar, som har dålig ekonomi och som behöver ett handtag. Det medger redan de nuvarande bestämmelserna. Jag vill minnas att utskottet i sitt utlåtande har uttalat, att ett bifall till reservanternas förslag ju inte innebär någonting annat än att de stora klubbar, som i dag har det ekonomiskt hyggligt ställt, får det ännu bättre. Däremot ger man knappast något handtag till småklubbarna.

Vidare får man ändå komma ihåg de kommunala engagemang, som gjorts i de stora idrottsarenorna. Jag är mycket tveksam huruvida Göteborgs stad skulle ha varit beredd att investera 30—32 miljoner kronor i Nya Ullevi, om man

inte kunnat räkna med att via nöjesskatten få den kommunala tributen för de föreställningar som där försiggår. Man bör nog inte göra gällande att det är en enkel sak att kommunerna får bygga anläggningarna och sedan se till att via planhyror finansiera arenorna. Jag tror inte att kommunerna bygger några anläggningar med de premisserna. De vill nog ha ett något mer stabilt underlag för sitt ekonomiska engagemang, och detta stabila underlag har de i vetskapen om vad som kan komma in via nöjesskatten.

Inom parentes kan jag säga, att skulde Stadion finansieras uteslutande genom planhyror så skulle, herr Gezelius, det vackra Stadion i Stockholm i praktiken komma att ligga som en öde ö utan några som helst idrottsevenemang.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gezelius anklagade mig för att mera se på de ekonomiska frågorna än på de principiella och ideella. Jag tror att herr Gezelius och många med honom kan vara tacksamma för att det finns även sådana människor här i kammaren, ty vi driver inte statens verksamhet bara med principer och idealitet, utan det måste också finnas någonting materiellt där bakom.

När herr Gezelius vidare säger, att det smärtar honom att idrottsföreningar skall tvingas att anordna kommersiella tillställningar och hålla på med kommersiell verksamhet för att få inkomster till sin egentliga verksamhet, lever, förmodar jag, herr Gezelius i den föreställningen, att vi bara genom att göra idrottstillställningar över huvud taget nöjesskattebefriade samtidigt skulle befria idrottsorganisationerna från denna verksamhet. Det är en missuppfattning, ty det är från de kommersiella verksamheterna idrottsorganisationerna tar in sina verkliga inkomster. Jag har här i min hand en redovisning beträffande nöjesskatteinkomsterna i min egen hemkommun. Av denna framgår att sport- och idrottstillställningar bidrar med

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

3 000 kronor, under det att hela nöjesskatteinkomsten rör sig om ca 950 000 kronor. En stor post i denna redovisning är däremot de inkomster som kommer in från dans-, cirkus- och tivolitillställningar, och inom detta område av tillställningar agerar ofta idrottsföreningar för att få in inkomster. Den smärta som herr Gezelius känner får han därför troligen även känna i fortsättningen, även om hans principiella uppfattning skulle vinna gehör här i riksdagen, nämligen att idrottstävlingar helt borde befrias från nöjesskatt.

Sedan vill jag också, herr talman, understryka vad finansministern här framhöll, nämligen att hela den stora folk rörelse, som man här hävdar blir beskattad, ju i praktiken är befriad från nöjesskatt. Det är bara de stora exklusiva idrottstävlingarna och de mest nöjesbetonade tävlingarna, som är beskattade. Alla de små idrottsföreningar, som man här talar sig så varm för, har ju fått förmånen av skattebefrielse.

Herr GEZELIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Eriksson i Uppsala anförde vill jag säga att jag fäste mig vid den allmänna uppfattning han gav uttryck för, nämligen att idrotten faktiskt inte betalar någon nöjesskatt. Detta är fel.

Vad sedan beträffar herr statsrådet Strängs anförande vill jag nöja mig med att hänvisa till 1957 års debatt i denna fråga i andra kammaren, då det inte förekom något annat anförande än av mig. Jag hävdade då vad jag i dag sagt, och utskottet skrev 1957 uttryckligen på följande sätt: »Enligt utskottets mening talar vissa skäl för att amatör-idrottstävlingar bör vara helt skattefria. Sålunda har idrottstävlingarna betydelse för att stimulera ungdom till ökad idrottsutövning. I många fall skulle säkerligen det eventuella ytterligare överskott av ett idrottsevenemang, som kan följa vid befrielse från nöjesskatt, användas till att främja utövandet av andra mindre publikdragande idrottsgrenar.»

Det är nämligen så att man t. ex. är befriad från nöjesskatt när det gäller schacktävlingar och bridgetävlingar, men i fråga om t. ex. orienteringstävlingar och skidtävlingar — som inte ger några inkomster — får man lita till bidrag genom sin huvudorganisation.

Beträffande uttalandet om idrottsplatserna, t. ex. Stadion, som skulle ge så stora inkomster, vill jag säga att det inte rör sig om så stora belopp som ens en miljon för hela landet, som skulle gå tillbaka. Det är ett faktum att det inte går att driva Stadion med vinst utan att det i alla fall måste lämnas kommunala bidrag. Det finns idrottsplatser som det kan löna sig ur ekonomisk synpunkt att hålla — jag tror dock knappast att detta är fallet när det gäller Ullevi och Malmö stadion. Det är emellertid inte här fråga om pengar som slösas bort, utan pengar som användes väl. Är det någon som tror att det användes ett öre av de pengar, som kommer in från publiken på Ullevi eller Stadion, för ändamål utanför idrotten eller inte användes just för amatör-idrotten? Jag anser att det är principiellt felaktigt att ta ut denna skatt av idrottsmännen. De är inte artister och uppträder inte som artister i amatörsporten — jag vidhåller fortfarande vad jag hävdade 1957, då jag fick ett visst medhåll av utskottet.

Herr SCHÖTT (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att såväl herr statsrådet som herr Eriksson bortsett från den omständigheten, som är kommenterad i slutet av förevarande motion, där det heter: »Endast en ringa del av tävlingarna lämnar ekonomisk vinst. Där sådan kan åstadkommas, används medlen till den idrottsliga verksamheten och för stöd åt andra idrotter inom samma förening eller andra föreningar inom samma förbund.»

Det är alltså det förhållandet att om det inflyter stora pengar på vissa stora evenemang, så kommer dessa pengar även små klubbar inom samma idrott till godo — alltså: de stora pengar som

Ang. nöjesskatten för biograf föreställningar och idrottstävlingar, m. m.

inflyter vid stora fotbollstävlingar, kommer även små fotbollsklubbar till godo genom idrottsrörelsens egen förmedling. Som jag framhöll i mitt första anförande har dessa klubbar inte bara A-lag, som folk hejar på, utan de håller sig också med B-lag och C-lag, juniorlag, och de har därigenom en mycket stor och värdefull verksamhet.

Jag ber helt och fullt att få instämma i vad herr Gezelius har anförut och beklagar att vi inte har kommit så långt som i de övriga nordiska länderna, då det alltså ännu inte blivit någon enighet om att vi bör slopa nöjesskatten på amatöridrott.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Det har här under debatten sagts att inkomsterna från de stora nu skattebelagda idrottstävlingarna i stort sett går till småklubbarna för deras verksamhet. Jag tror att det verkligen ligger till på det viset. När det gäller framför allt fotbollen tror jag mig till och med kunna vitsorda, att det överskott som blir på de stora tillställningarna kommer de små idrottsklubbarna, framför allt fotbollsklubbarna, till godo. Medlen kommer alltså dem till godo, som här har betecknats som den verkligt stora folkrörelsen i detta land, nämligen de små klubbarna med stora anslutningar. Jag vill liksom herr Eriksson i Uppsala också påpeka att även samhället har erkänt att denna folkrörelse bestående av små organisationer behöver hjälp genom att låta alla dessa vara skattefria. På detta sätt har staten erkänt den utan tvivel gagneliga verksamhet, som här bedrivs ute i vårt land inte minst av de 10 000-tals ungdomsledare som nu är verksamma på detta område.

Det har här talats så varma ord om behovet av stöd till ungdom och hur mycket som görs på olika områden, men man skjuter in sig på ett enda område. Jag vill erinra herr Schött och andra om att det ändå bedrivs en gagnelig ungdomsverksamhet även på andra områden i detta land än just idrottens.

Man är kanske inte alltid ifrån herr Schöotts och andras sida så angelägen att staten skall lägga sig i saker och ting. Jag kan erinra om att man är ute och vill spara på anslag på andra områden, som berör ungdomens fritidsverksamhet och dylikt. Nu skjuter man här in sig på ett enda område. Även om vi allesammans vid vissa tillfällen är idrottsvänner, anser jag för min del att man inte får plocka ur denna del av ungdomsverksamheten isolerad utan se det hela i ett större sammanhang. Till syvende og sist frågar jag om inte hela beskattningen av idrotten bör ses som en avvägningsfråga ur statsfinansiell synpunkt på detta som på så många andra områden. Det lämnas anslag och det lämnas ökat anslag från statens sida i år. Det har nämnts att det lämnas ökade anslag även från kommunerna, varierande från kommun till kommun, men det lämnas ändå anslag från kommunerna till denna verksamhet.

Det har i denna debatt sagts att kommunerna får igen pengar genom den kommunala nöjesskatten. Man har då, enligt min mening, undervärderat det engagemang som kommunerna gör i detta fall. Det är ingen tvekan om att de kommuner, som inom sig rymmer större idrottsanläggningar, alltså sådana som i dag beskattas, har rätt stora utgifter som direkt hänförs sig till arrangemangen på dessa arenor. Herr Gezelius har nämnt att organisationerna betalar dessa själva. Det gör de inte alls. Det betalas stora pengar till renhållningen efter matchen.

Dessutom har man kanske inte så mycket uppmärksammat att den ordningsstadga, som antogs av riksdagen jag tror det var i fjol eller året före, bl. a. innebar att man ålade kommunerna större utgifter än tidigare för trafikföringen, polisen och sådant i samband med idrottsarrangemang. Tidigare fick idrottsorganisationerna betala t. ex. all extra utkommenderad polispersonal. Nu behöver man inte betala polispersonal som måste sändas till platser som har med parkering av bilar att göra. Det är en lindring organisationerna fått och en

Ang. nöjesskatten för biografföreställningar och idrottstävlingar, m. m.

motsvarande ökning för kommunerna. Jag tycker man bör plocka in detta i bilden, när man talar om stora inkomster för kommunerna. Jag tror inte det blir några inkomster alls.

Här har nämnts Råsunda. Jag kan inte på rak arm säga, vad staden kan tjäna eller inte tjäna där. Jag vet, att vi tar in någonting på 90 000 kronor per år, sedan fotbollsförbundet har fått sin andel, det vi skänker tillbaka, nämligen hälften. Jag vet inte om de 90 000 går åt, men jag skulle tro, att om det blir någonting över, är det i alla fall inte många ören.

Det talas om att kommunerna har så mycket andra inkomster. Vi har inga inkomster alls. Det är möjligt att det säljs en och annan ölflaska mer på något »fik» i närheten, om en match går en vardagskväll, men det är i varje fall ingenting som kommunen har den minsta nytta av.

När det gäller kommunernas bidrag till idrotten och kommunernas kostnader och sådant, vill jag gärna mana fram en bild, som man då och då ser ute på idrottsplatserna. Där går gamla strävsamma kommunalarbetare, ibland med en gräsklippare, ibland med en snöskovel, och arbetar och sliter för att hålla idrottsarenorna ordnade. Bredvid dem springer unga friska grabbar och joggar för att hålla konditionen uppe! Man tycker ibland, att det säger någonting om att detta kunde ordnas på annat sätt.

När det gäller kommunernas utgifter och allt detta, tycker jag det borde vara ett intresse för idrottsrörelsen själv att med sitt lilla bidrag kunna säga, att man hjälper till att betala en del av de kostnader, som man orsakar i samband med sådana arrangemang.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Herr Janssons anförande träffar inte mitt resonemang, men eftersom jag har sysslat med dessa frågor i 40 år och varit med i riksidrottsförbundet över 20 år, kan jag inte underlåta att

påpeka, att det är en fullkomlig skräckmålning detta, att man skulle ösa på kommunerna utgifter och att det skulle bli så dyrt för kommunerna. Jag minns när jag hade en SM-orientering i Skinnskatteberg. Vi blev ålagda av länsstyrelsen att skaffa polismän från Västerås, som for upp bara för att stå vid vägen där löparna passerade in i mål. Vi hade ingen glädje av dessa poliser, eftersom vi där hade våra egna pojkar. Och vi skall inte tala om vad polisbevakningen kostar i Mora vid Vasaloppet, det påtalas ju ideligen; men detta får man finna sig i, ty det är klart att man skall svara för alla skyldigheter man har.

Men allt detta har ingenting att göra med det som jag fortfarande vidhåller: att unga människors utövande av idrott och gymnastik inte är artistuppträdande, som skall beläggas med nöjesskatt. Kostnaderna får man klara på andra vägar. Ingenting hindrar Solna eller Stockholm att ta planhyra och hjälp av idrottspojkar själva för att nedbringa kostnaderna. Kommunalarbetarna som går och sopar upp skräp efter idrottsmännen och publiken har ju inte med denna fråga att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt i anslutning till utskottets hemställan i punkten A 1 och därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt. I anslutning till punkten A 1, fortsatte herr talmannen, komme propositioner till en början att framställas särskilt i fråga om det i reservationen I framställda förslaget till ändring i 3 § förordningen om nöjesskatt, vidare särskilt rörande varje stadgande i Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående ändring i förordningen om nöjesskatt, i fråga om vilket annat yrkande förekommit än om bifall till utskottets hemställan, därefter särskilt angående återstående delar av förordningsförslaget samt slutligen särskilt beträffande utskottets hemställan i punkten A 1.

Ang. särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m.**Punkten A 1*****I reservation 1 framställt förslag till ändring i 3 § förordningen om nöjesskatt***

I fråga om detta förslag gjorde herr talmannen propositioner, först därpå att kammaren skulle — med bifall till vad utskottet hemställt — avslå detsamma samt vidare på godkännande av den ändring i paragrafen, som föreslagits i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på avslag å det framställda ändringsförslaget, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som — med bifall till vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 49 — avslår föreliggande förslag till ändrad lydelse av 3 § förordningen om nöjesskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den ändring i paragrafen, som föreslagits i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Söderquist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Kung. Maj:ts förslag till förordning angående ändring i förordningen om nöjesskatt, sådant förslaget av utskottet tillstyrks**30 §**

I vad anginge denna paragraf, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Kollberg vid betänkandet avgivna reservationen.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Ingressen samt återstående delar av förordningsförslaget

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å förordningsförslaget.

Punkterna A 2 och B, i den mån de icke besvarats genom kammarens föregående beslut

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt m. m., såvitt avser särskilt bidrag till producent av svensk film m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 79 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 februari 1960, föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till 1) förordning angående ändring i förordningen

Ang. särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m.

den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt; 2) förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film; samt 3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor, dels godkänna de riktlinjer för kvalitetsstöd till producenter av svensk film, som förordats i statsrådsprotokollet, dels ock till Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Propositionen hade hänvisats till statsutskottet i vad rörde förslag till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film, godkännande av riktlinjer för kvalitetsstöd till producenter av svensk film samt anvisande av medel till kvalitetsstöd till svensk filmproduktion för budgetåret 1960/61; i övrigt hade propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle filmstödet utformas så, att i princip hela den statliga andelen av nöjesskatten på svensk film skulle återgå till producenterna. Återbäringen avsåges skola ske dels i form av ett generellt stöd till vederbörande filmproducent med 80 procent av skattebeloppet och dels genom ett speciellt kvalitetsstöd till producenterna av de 3 å 5 bästa svenska filmerna under året; för sistnämnda ändamål hade föreslagits ett särskilt anslag om 1 miljon kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 582) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 723), i vilka motioner hemställts

I. att riksdagen vid behandling av propositionen nr 79 måtte besluta, att Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t förordnade skulle äga, när skäl därtill vore, förordna att film skulle an-

ses som svensk enligt förordningen om särskilt bidrag till producent av svensk film och sålunda bidragsberättigande, ändock att i densamma nedlagts utländskt kapital och utländsk arbetskraft i viss utsträckning samt

II. att riksdagen måtte besluta, att reservationsanslaget till Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion intill ett belopp av 100 000 kronor skulle disponeras till främjande av export av svensk film i enlighet med vad som anförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 583) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 722), i vilka motioner hemställts

I. att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 79 måtte besluta, att med verkan från den 1 juli 1960 generellt bidrag för bidragsberättigande svensk långfilm skulle utgå med belopp motsvarande statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken filmen visades och i vilken till högst 15 procent inginge utländska filmer samt

II. att riksdagen även i övrigt måtte beakta vad i motiveringen — intagen i motionen I: 590 — anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 584) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 724), i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 79 måtte besluta, att bidrag enligt förordningen om särskilt bidrag till producent av svensk film skulle utgå för kortfilm, vars längd icke understeg 200 m såsom bredfilm eller 80 m såsom smalfilm, med belopp motsvarande 10 procent av statens andel i nöjesskatten för biograf-föreställning, vid vilken kortfilmen visades och bidrag för långfilm icke utginge, under förutsättning att i föreställningen icke inginge utländska filmer till mer än högst 90 procent;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren

Ang. särskilt bidrag till producent av svensk film, m. m.

av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Elmgren* (I: 591) samt den andra inom andra kammaren av herr *Thapper m. fl.* (II: 725), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utformning av stödet till svensk film, som främjade en samproduktion mellan i första hand de nordiska länderna men även med andra länder.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 583 och II: 722, I: 584 och II: 724 samt I: 582 och II: 723, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge spörsmålet om att film i visst fall skulle anses som svensk, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film;

II. att riksdagen måtte godkänna de riktlinjer för kvalitetsstöd till producenter av svensk film, som förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 februari 1960;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 582 och II: 723, i vad de avsåge dispositionen av anslaget, till Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

IV. att motionerna I: 591 och II: 725, i vad de avsåge samproduktion av film med utländska producenter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, utom av annan, av herrar *Pålsson*, *Jacobsson*, *Edström*, *Bengtson* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 582 och II: 723 samt I: 584 och II: 724, förstnämnda båda motioner

såvitt de avsåge spörsmålet om att film i visst fall skulle anses som svensk, även med avslag å motionerna I: 583 och II: 722, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film med de ändringar, som följde av vad reservanterna anförte;

II. att riksdagen måtte, med den jämkning som följde av vad reservanterna under I. hemställt, godkänna de riktlinjer för kvalitetsstöd till producenter av svensk film, som förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 februari 1960.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Pålsson m. fl. avgivna reservationen.

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! Under hänvisning till mitt anförande i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 49 ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de beträffande envar av punkterna I och II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Pålsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades propositionerna på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarade.

På särskilda propositioner bifölls sedermera vad utskottet i punkterna III och IV hemställt.

Om ökade differentieringsmöjligheter vid ungdomsvårdsskolorna

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till folkpensioner m. m. och till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ökade differentieringsmöjligheter vid ungdomsvårdsskolorna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 83, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i fråga om statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft sex motioner.

I de likalydande motionerna I: 611, av herr *Hanson, Per-Olof*, och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 756, av herr *Rimnerfors m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte dels uttala sig för att arbetena på uppförandet av en skola för svårbehandlade manliga elever borde påskyndas, dels besluta, att förslag om upprättande av en skola för motsvarande kvinnligt klientel i enlighet med vad kommittén för ungdomsvårdsskolorna förordat skulle föreläggas riksdagen, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kärna vad i övrigt anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet avfattat sin hemställan i nio särskilda, med I—IX betecknade punkter. I nedan angivna punkter hade hemställts

V. att motionerna I: 611 och II: 756, i vad de avsåge uppförandet av en skola

för svårbehandlade manliga elever, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 611 och II: 756, i vad de avsåge förslag om en skola för svårbehandlade kvinnliga elever, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 611 och II: 756, i vad de ej behandlats under V. och VI., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av fröken *Elmén*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Även om det till detta utskottsutlåtande endast fogats en blank reservation vill jag ta tillfället i akt att säga några ord.

Det är väl inte oriktigt att karakterisera det föreliggande utskottsutlåtandet så, att dess skrivning bär prägel av en något ansträngd kompromiss, där man har försökt att dels avslå de från vårt håll väckta motionerna, I: 611 och II: 756, dels försiktigt antyda att Kungl. Maj:t nog borde ta rätt allvarligt på denna fråga.

Vad jag framför allt ville trycka på är behovet av en förbättrad differentiering av klientelet på ungdomsvårdsskolorna. Vi vet alla att det brister avsevärt därvidlag. Som särskilt olyckligt framstår de bristande differentieringsmöjligheterna när det gäller abnormklientelet. Den kommitté som har arbetat med denna sak har starkt understrukit nödvändigheten att här få till stånd bättre differentieringsmöjligheter. Det förefaller också som om utskottet skulle vara inne på samma tanke.

Det gäller bl. a. att åstadkomma bättre differentieringsmöjligheter vid skolkhemmet för flickor. Det är sant att man har fått en viss förstärkning, även om den är blygsam, av platsantalet vid detta skolhem, men det har inte lett till att antalet väntande på plats där har minskat. Det håller sig tvärtom fortfa-

rande på en nivå som man har svårt att kunna godta. Framför allt kan differentieringsmöjligheterna knappast anses ha förbättrats. Det är otvivelaktigt mycket olyckligt, då ju det klientel, som tas in på detta skolhem för flickor är mycket belastat. Vi har i motionen anförut siffror som visar att vid ett tillfälle hade mer än hälften av de där omhändertagna eleverna intagits på huvudsaklig indikation alkoholism eller narkomani. Det gäller här tonårsflickor, alltså inte gammalt och vuxet folk, vilket man kanske skulle tro med den indikationen, utan ungdomar ur betydligt yngre årsgrupper.

Det är därför nödvändigt att få fram bättre differentieringsmöjligheter när det gäller både det manliga och kvinnliga klientelet. I fråga om det manliga klientelet pågår ju emellertid vissa förberedelser i denna riktning. Jag vill bara betona detta och hoppas att den kompromisskrivning som utskottet här har producerat ändå skall leda till att regeringen tar kraftigare tag i fortsättning- en i syfte att föra de här frågorna fram mot en lösning.

Det visar sig i det här sammanhanget att man inte har lyckats tillgodose behovet av psykiatrisk expertis. Motionärerna har därför kastat fram tanken att genom en förbättring av arvodesbestämmelserna söka få till stånd en förstärkning. Den tanken avvisas av utskottet — man kan ju hänvisa till den välkända allmänna bristen på psykiatrer. Men att framlägga avböjande svar av den här typen tror jag inte är klok politik i längden. Det gäller nämligen att på längre sikt dra läkarkrafter till det här området, och det kan man inte göra med den politik som här har förts. Som alla vet är det svårt att få psykiatrer till de här skolorna — ibland går det, ibland går det inte. Det är ett beklagligt faktum att alla tre psykiatertjänster- na för närvarande är vakanta.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan har bara velat säga detta för att skicka ett ord med på vägen vid frågor- nas vidare handläggning.

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 112, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 mars 1960, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i grunderna för statens stöd åt allmänna samlingslokaler, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1960, dels ock för budgetåret 1960/61 anvisa å driftbudgeten under femte huvudtiteln till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 81 000 kronor, till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler ett anslag av 30 000 kronor och till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 300 000 kronor samt å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

I. de likalydande motionerna I: 604, av herr Wärnberg m. fl., och II: 751, av herr Larsson i Luttra m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta anvisa ett anslag om 400 000 kronor avseende bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler i enlighet med kungörelse nr 368 av den 24 maj 1957;

II. de likalydande motionerna I: 619, av herr Sveningsson, samt II: 772, av fröken Karlsson och herr Edlund, i

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1) att statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. som beviljats fr. o. m. den 1 juli 1960 skulle vara amorteringspliktigt och förräntas efter en räntesats av 5 procent;

2) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor; samt

III. motionen II:436, av herrar Gustafsson i Skellefteå och Wedén.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. beträffande ändrade grunder för räntefri stående del av samlingslokalslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

II. avslå i motionerna I: 619 och II: 772 framställt yrkande om höjning av räntesatsen för samlingslokalslån;

III. beträffande slopande av bidragen till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 604 och II: 751, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

IV. beträffande rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

V. beträffande grunderna för statens stöd åt allmänna samlingslokaler, såvitt de ej behandlats under I.—IV., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i utlåtandet anförte godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 mars 1960 förordats;

VI. till Statens nämnd för samlingslokaler för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 81 000 kronor;

VII. till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler för budget-

året 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu vore i fråga, till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

IX. till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor;

X. avslå i motionerna I: 604 och II: 751 framställt förslag om anslag till bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler;

XI. besluta, att motionen II:436, såvitt nu vore i fråga, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka beträffande höjning av räntesatsen för samlingslokalslån ansett, att utskottets yttrande i denna fråga bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu vore i fråga, besluta, att amorteringsdelen av samlingslokalslån, som beviljades efter den 30 juni 1960, skulle förräntas efter en räntesats av 5 %;

2) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka beträffande rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler;

3) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskot-

tets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte beträffande grunderna för statens stöd åt allmänna samlingslokaler, såvitt de ej behandlats under I—IV, godkänna vad reservanterna anfört;

4) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka beträffande anslag till rekonstruktionsbidrag för allmänna samlingslokaler, under förutsättning av bifall till den med 2 betecknade reservationen, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 619 och II: 772, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Under årens lopp har riksdagen beviljat ganska ansevliga anslag till samlingslokaler här i landet. Av en sammanställning som finns i den proposition som ligger till grund för utlåtandet kan man inhämta, att staten intill den 1 november 1959 har lånat ut nära 86 miljoner kronor, därav drygt 51 miljoner till folkets hus, nära 14 miljoner till ordenshus och nära 14 miljoner till bygdegårdar.

Nu är det emellertid att märka att det här inte gäller lån i vanlig mening, utan en god del av det stora beloppet på nära 86 miljoner är ränte- och amorteringsfri, som det heter — det betyder att det i realiteten är en gåva till vederbörande huvudmän. Av dessa nära 86 miljoner är nära 48 miljoner att hänföra till ränte- och amorteringsfria s. k. lån.

Trots dessa mycket väsentliga bidrag från statens sida anmäls det nu i propositionen att situationen är prekär för en hel del av samlingslokalernas huvudmän. Åtskilligt är väl att säga om orsakerna till den situationen. Jag skulle tro att inte minst utflyttningen från lands-

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler bygden har spelat en viss roll; publikunderlaget har därigenom minskat. Vidare har ungdomens ökade rörlighet genom bilar, mopeder och motorcyklar fört med sig att man kan fara längre vägar för att besöka nöjeställningar än man tidigare kunde göra.

Härtill kommer emellertid också att åtskilliga av dessa byggnadsföretag, såvitt jag förstår, inte varit strängt ekonomiskt planerade. Man behöver inte fara omkring så värst mycket på landsbygden för att konstatera att samlingslokalerna ofta gjorts så stora att det förvånar att vederbörande någonsin tänkt sig att den storleken skulle vara behövlig för bygden eller byn i fråga. Så har det gått som det gått.

Nu begär man i propositionen inte bara det vanliga anslaget till nya lån och bidrag, utan man hemställer också att vi skall införa något som kallas rekonstruktionsbidrag. Lokalföretag på fallrepet skulle därigenom kunna få konstanthjälp. Man vill också i bidragsvillkoren föra in kommunerna på ett sätt som kan vara ägnat att inge vissa betänkligheter. Och man vill slutligen hålla fast vid de gamla reglerna när det gäller räntorna.

I en reservation med bl. a. mitt namn har vi sagt att anledning visserligen kan finnas för det allmänna att fortfarande stödja samlingslokalerna, men vi tycker att situationen när det gäller räntesatsen har ändrats så pass väsentligt att det inte kan vara riktigt, då vi ger subventioner i form av räntefria och amorteringsfria delar, att tillämpa räntesubvention även på det återstående lånebeloppet. Räntan är för närvarande 4,5 procent, men när den räntefoten fastställdes avvek statens egen låneränta inte så värst mycket från den procentsatsen. Nu vet vi att staten får betala inte långt från 6 procent för sin upplåning, och en räntefot på 4,5 procent när det gäller samlingslokalerna innebär då en subvention utöver det andra. Vi har inte velat vara med om en subvention av den storleken.

Vidare vänder vi oss i en reservation mot det s. k. rekonstruktionsbidraget.

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

Om ett företag bär sig mycket dåligt, så är det ju i första hand de lokala huvudmännens uppgift att undersöka hur man skall kunna bredda underlaget för samlingslokalerna, få dem bättre och mer ekonomiskt utnyttjade o. s. v. I andra hand tycker vi att om det befinnes vara ett kommunalt intresse att stödja samlingslokalerna — och så är det i många fall — bör kommunerna vara närmare till att åstadkomma de rekonstruktioner som är påkallade med hänsyn till möjligheterna att bedriva verksamheten i framtiden.

Vi har också den meningen att det begärda rekonstruktionsbidraget på 300 000 kronor i många fall innebär att man kastar goda pengar efter dåliga; om man nu för tiden kan tala om goda pengar. Vi menar att man genom en ökad restriktivitet skulle starkare betona de verkliga huvudmännens primära uppgift att själva ta itu med problemen och göra vad de kan för att sätta företaget på fötter. Och gäller det hopplösa företag, skulle rekonstruktionsbidragen enligt vår mening göra problemen värre för morgondagen i åtskilliga fall; i längden är inte mycket vunnet med rekonstruktionsbidrag.

Vi har också, som jag tror på ganska goda principiella grunder, reagerat mot den tanke som kommer till uttryck i både propositionen och utskottsutlåtandet, att kommunerna skulle kopplas in när det gäller bidrag från statens sida. Kommunerna är ju i det fallet tredje man, men i realiteten skulle de förpliktas att gå i borgen eller på annat sätt lämna bidrag. Vi anser som sagt att det kan vara ett kommunalt intresse att stödja bygdegårdar, folketshusföreningar o. s. v., men det kan väl ändå inte vara rimligt att staten i samband med bidragsgivningen kopplar in kommunerna som tredje man och ålägger dem vissa skyldigheter. När en kommun som sådan söker ett bidrag är det ganska naturligt att staten ställer vissa villkor för att bidraget skall få åtnjutas, men om en person eller en enskild förening begär ett bidrag av staten så tycker vi att det innebär en utvidgning av statens

hegemoni över våra kommuner när man kopplar in dem, ehuru de i varje fall formellt är ovidkommande part.

Detta är i huvudsak, herr talman, våra motiveringar för de reservationer vi har fogat till utlåtandet, och jag ber nu att få yrka bifall till dem.

Herr **WÄRNBERG** (s):

Herr talman! Låt mig först få uttrycka min stora uppskattning över den proposition som behandlas i detta utskottsutlåtande och som i allt väsentligt har tillstyrkts av utskottet. Det är för oss som sysslar med samlingslokaler synnerligen glädjande att statsmakterna även i fortsättningen vill ge samlingslokalbyggandet sitt stöd, trots att det, som herr Bergh sagt, ovedersägligen finns vissa akuta förlustrisker för staten.

Men ingenting är ju så bra att det inte kan göras bättre, och även denna proposition och detta utskottsutlåtande har enligt mitt förmenande sin skönhetsfläck. Jag syftar då på indragningen av det statsbidrag som under några år utgått vid inköp av inventarier till ungdomslokaler och allmänna samlingslokaler. Bidragen kom till när motboken avskaffades, och det ansågs då vara ett starkt nykterhetspolitiskt intresse att det fanns tillgång till goda samlingslokaler försedda med tidsenliga inventarier. Speciellt i kampen mot ungdomsfylleriet ansågs dessa lokaler med goda inventarier vara ett synnerligen gott vapen.

De nuvarande reglerna för bidragsgivningen tillkom år 1957 på förslag av såväl bostadskollektiva kommittén som en inom socialdepartementet tillkallad utredningsman. Efter förslag av departementschefen fastslog riksdagen år 1957, att de nykterhetspolitiska synpunkter som motiverade tillkomsten av bidragsformen fortfarande ägde giltighet, och i den bidragskungörelse som nu gäller finns angivet att de nykterhetspolitiska synpunkterna skall beaktas vid behandlingen av bidragsansökningar.

Jag tror inte att någon vill påstå att

nykterhetstillståndet bland vår ungdom undergått en sådan förändring sedan år 1957, att inventariebidragen ur den synpunkten kan slopas. De två första budgetåren efter 1957 anvisades för detta ändamål 600 000 kronor per år. Innevarande budgetår har detta anslag skurits ned till 400 000 kronor. Redan denna nedskärning betecknades av dem som har ansvaret för samlingslokalerna som allvarlig, men i den samhällsekonomiska situation som varit rådande väcktes då inga motioner om oförändrat anslag, utan man accepterade i fjol nedskärningen till 400 000 kronor. Statens nämnd för samlingslokaler, som bäst av alla känner den aktuella situationen, har dock energiskt argumenterat för ett till 600 000 kronor förhöjt anslag. Vi motionärer har nöjt oss med att föreslå samma anslag som för innevarande år.

Departementschefen och utskottet har anfört att beträffande tillkomsten av nya samlingslokaler är inventariebidraget av ringa betydelse då lånebestämmelserna är så utformade, att tillräckligt med kapital kan anskaffas utan inventariebidragen. Vad gäller de äldre lokalerna anför utskottet att ett stort antal lokaler nu upprustats, och man antar att det är fråga om de lokaler som varit mest i behov av upprustning och att behovet därför inte längre skulle vara så stort, utom beträffande de särskilda ungdomslokalerna, som man hänvisar till arvsfonden.

Huruvida de av utskottet anförda skälen är hållbara kan enligt min mening allvarligt diskuteras. Ungdomslokalerna kan givetvis hänföras till arvsfonden, men med kännedom om den knapphet på medel som där råder fruktar jag att det blir tunnsått med anslagen. Dessutom krävs för arvsfondsbidrag en helt annan egeninsats.

Men mycket värre blir det när det gäller allmänna samlingslokaler. För att börja med de lokaler som skall nybyggas har ju den utredning, som behandlat de ekonomiska förutsättningarna för samlingslokaler, konstaterat att det ekonomiska klimatet för dessa lokaler blivit åtskilligt kärvare. Enligt min mening

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

skulle ökat stöd då vara på sin plats i stället för indragning. Jag kan därför inte förstå påpekandet, att nuvarande lånekungörelse ger tillräckligt stöd utan inventariebidragen, då ingen som helst stödform finns till inventarier, som dock drar betydande kostnader; i normalfallet får man för inventarier räkna med cirka 15 procent av byggnadskostnaden. Jag tror inte heller att man i nuvarande kreditläge har så lätt att låna upp pengarna, och det blir dessutom en väsentlig skillnad för den framtida driftsekonomin, om man fått ett bidrag eller fått låna pengar till hög ränta.

Som stöd för mitt påstående vill jag citera vad statens nämnd för samlingslokaler har anfört i sin petitaskrivelse. Nämnden konstaterar först det olyckliga i årets nedskärning från 600 000 till 400 000 kronor och säger beträffande nybyggnad följande: »Behovet av inventariebidrag till föreningar med nybyggda lokaler är likaledes betydande. Utgifterna i samband med uppförandet av samlingslokalerna har regelmässigt så hårt ansträngt föreningarnas ekonomi att tillräckliga reserver för inventarieanskaffning saknats. Möjligheterna att genom ökade bostadslån lösgöra kapital för ändamålet har i praktiken varit starkt beskurna bland annat av driftsekonomiska skäl.»

Vad slutligen gäller att ett så stort antal gamla lokaler upprustats med inventariebidrag, att behovet i stort sett skulle vara fyllt, vill jag bara konstatera att antalet lokaler som erhållit inventariebidrag inte är större än en knapptiondel av hela antalet lokaler, och då har ändå kraftiga nedskärningar av de sökta beloppen måst göras. Jag tycker nog att det är att ställa anspråken väl lågt, när man säger att den upprustning som här har skett är av den omfattningen att inventariebidragen även till äldre lokaler kan undvaras.

Jag ber att i det sammanhanget också få citera vad statens nämnd för samlingslokaler har sagt beträffande inventariebidraget till de äldre lokalerna. Nämnden uttalar: »I fråga om de för-

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

enningar, som driver äldre samlingslokaler, gäller att resurserna ofta är så begränsade att utrymme saknas för även den oundgängligen nödvändiga nyan-skaftningen av inventarier. Följden här-av har i många fall blivit den, att loka-lernas utrustning blivit starkt försliten och föråldrad och att lokalernas an-vändbarhet minskat. Nämnden äger kän-nedom om fall, där ett inställande av lokaldriften av denna anledning varit överhängande och där den fortsatta verksamheten säkrats genom bidrag från nämnden.»

Under det budgetår, som nu är avslu-tat och varunder anslaget uppgick till 600 000 kronor, har den beviljande myn-digheten fått avslå ansökningar på in-te mindre än 294 500 kronor, och detta huvudsakligen av brist på medel. An-sökningar på 300 000 kronor har man ansett vara så angelägna att man inte velat avslå dem utan bordlagt dem till innevarande budgetår. Sedan till sär-skilda ungdomslokaler under detta bud-getår avsatts 50 000 kronor återstår alltså omkring 350 000 kronor, vilket belopp till allra största delen äts upp av de bordlagda ansökningarna, om man inte vill skära ned dessa mycket radikalt för att få något över för de nya ansökning-ar som med stöd av gällande kungörelse inkommit under detta budgetår. Jag kan inte exakt ange den sammanlagda sum-man av de ansökningar som inkommit i år, men jag vet dock att den är rekord-artat stor. Om anslaget, vilket jag inte betvivlar, kommer att upphöra den 1 juli i år, kommer de, som handhar för-delningen av inventariebidragen, att hamna i ett mycket besvärligt läge, och de föreningar som inga pengar får rå-ka i en ännu besvärligare situation.

Trots att statsutskottet är enhälligt tar jag mig friheten, herr talman, att yrka bifall till motionerna 604 i denna kammare och 751 i medkammaren.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Frågan om stödet till samlingslokaler har ju under många år varit föremål för debatt här i kam-

maren. Det har i regel varit högerns negativa inställning och statsutskottets mera positiva ståndpunkt som utgjort diskussionsämnet. I år har bilden något ändrats genom att man tänkt sig att stödet till samlingslokalerna framdeles skulle utgå på ett annat sätt än tidigare har varit fallet. Det har föreslagits att inventariebidraget skall ersättas med ett rekonstruktionsbidrag, och i övrigt har vissa nya bestämmelser framlagts.

När kammarens ledamöter nu lyss-nat till de två talare som yttrat sig — jag kanske kan kalla dem representanter för de båda ytterlighetsriktningarna i detta ämne — så kanske en och annan börjat fundera över vad som kan vara riktigt. Herr Bergh har gjort gällande att förslaget var alldeles för generöst. Här vill man kasta goda pengar efter dåliga, såsom hans ord föll. Han menade att vi här ger oss in på någonting som strängt taget inte skulle vara nöd-vändigt. I motsats till denna framställ-ning har herr Wärnberg tecknat en myc-ket dyster bild av förhållandena på sam-lingslokalfronten.

Det är väl troligt att båda de före-gående talarna har överdrivit i sitt nit att få sina speciella synpunkter ordent-ligt belysta. Statsutskottet har här in-tagit en medlande ståndpunkt och följt Kungl. Maj:t, som i sin tur har byggt sitt förslag på en utredning vilken länge och omsorgsfullt har arbetat med frågan om stöd åt samlingslokalerna. Jag skall inte här ge mig in i någon alltför vid-lyftig debatt, ty det tror jag är tämligen överflödigt. De som är intresserade av saken vet hur den ligger till, under det att de som inte vill ta reda på för-hållandena ändå inte intresserar sig för frågan.

Jag vill emellertid säga några ord till herr Bergh. Han menade att rekonstruk-tionsbidraget skulle komma att innebära att massor av vad han kallade hopplösa fall finge ett stöd varigenom man på konstlad väg bevarade lokaler som egentligen inte var möjliga att hål-la i gång. Förslaget är ju inte alls tänkt på det sättet. De lokaler som anses omöjliga att hålla öppna såsom allmän-

na samlingslokaler skall heller inte få något stöd. Men det finns ju en rad fall där en lokaläggande förening kommit i ett ekonomiskt trångmål på grund av olika förhållanden, exempelvis befolkningsomflyttningar, nya vanor och annat. Om det bedöms vara ekonomiskt möjligt att bevara en sådan lokal skall vederbörande få en chans att fortsätta verksamheten. Det står ju också i utskottets utlåtande att man i första hand skall pröva möjligheterna att genom en breddning av underlaget för lokalens utnyttjande öka huvudmannens intäkter, och vidare skall möjligheterna att erhålla högre statslån med stöd av gällande bestämmelser undersökas. Endast i sista hand skall möjligheten till förnyelse av ett lokalföretag med stöd av rekonstruktionsbidrag övervägas. Utskottet har alltså inte tänkt sig att man skall handla på ett lättsinnigt sätt, utan rekonstruktionsbidraget skall beviljas endast om man efter prövning blivit övertygad om att lokalen behövs och om inga andra utvägar att rädda den visat sig vara tänkbara.

Nu reagerar herr Bergh emot att en tredje part skall vara med, nämligen kommunerna, men därom finns inte någon tvingande bestämmelse. Vi vet dock alla att ibland är kommunen mycket intresserad av att det skall finnas en samlingslokal på orten, och kommunen driver på för att staten skall hjälpa till. Då kan det väl anses tillbörligt att kommunen också på något sätt medverkar och inte bara visar sitt intresse utan att garantera någonting. Det är alltså när kommunen själv vill driva på som kommunen skall ingå som något slags garant.

Det är för resten lustigt att herr Bergh är så rädd för att riksdagen skall tvinga på kommunerna någonting. Vi har haft en del diskussioner, även under denna riksdag, i vilka herr Bergh velat flytta över en del av statens utgifter på kommunerna. Då skulle det vara tvingande bestämmelser! Nu är det bara fråga om att kommunen på grund av sitt intresse skall vara med om att dra en del av lasset.

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

Det kanske räcker med detta i fråga om rekonstruktionsbidraget.

Vi vet alla att när det gäller stöd till samlingslokaler har högern en annan syn på saken än vad de övriga partierna har, och det beror väl på att de övriga partierna på ett annat sätt har förankring i folkrörelserna. Under demokratiens framväxt har ju samlingslokaler, folkets hus och ordenshusen samt sedermera bygdegårdarna, varit av en utomordentlig betydelse. I högtidliga sammanhang har det talats om en idéernas bostadsfråga. Det har ju varit i dessa lokaler som idéer har dryftats, och där har åtskilliga av de människor som sedermera spelat en roll i den politiska verksamheten fått sin fostran.

Detta gör ju att samlingslokalerna i svenskt offentligt liv har spelat och fortfarande spelar en utomordentlig roll, och det är väl också därför som staten ansett det vara tämligen naturligt att lämna ett ekonomiskt stöd.

Att stödet i fortsättningen inte skall utgå till inventarier kan i och för sig vara tråkigt, och herr Wärnberg har reagerat emot detta, men det har ju visat sig att det inte är den sortens stöd som är det väsentliga. Jag kan mycket väl personligen förstå att herr Wärnberg och de som står bakom honom är intresserade av att bevara bidraget till inventarier, men det mest angelägna är att lån och annat stöd kan ges, att man så att säga ger ett stöd åt helheten. Utskottet har ställt sig förstående till den motion herr Wärnberg har väckt, men vi har ändå ansett att vi i detta läge inte kunnat göra någon avvikelse från propositionen och vi har därför utan någon snegling åt något håll tillstyrkt densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Jag tror inte, herr talman, att min vän herr Birger Andersson och jag behöver ha några delade meningar då det gäller det värde och den nytta som tillgången på allmänna samlingslokaler

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

kan innebära. Jag tror alltså inte att man kan anlägga den synpunkten att det från vår sida skulle finnas något motstånd mot exempelvis existensen av folkets hus. Jag har hållit ganska många anföranden om socialismens olyckor för ett fattigt land, och jag har ofta hållit till just i folkets hus under dessa föredrag. Jag uppskattar att det finns folkets hus, ty de har berett tillfälle till denna nyttiga upplysning för en stor grupp väljare. Herr Birger Anderssons uttalande från den antydda synpunkten kan vi väl i det här sammanhanget alltså lämna å sido.

Herr Birger Andersson har mycket riktigt relaterat hur man tänker gå till väga när en ansökan om rekonstruktionsbidrag behandlas. Till en början skall det undersökas vad ägarna själva kan göra, och först i sista hand, om det visar sig ekonomiskt försvarligt, skall man bevilja ett sådant här bidrag. Vi är alltså överens om att den primära uppgiften skall bli att undersöka möjligheterna till en självsanering. Men vad visar det besvärliga läge som ägarna av en hel del samlingslokaler redan har hamnat i? Även tidigare har det sagts att vi skall pröva kreditvärdigheten och att vi skall ge så stora bidrag i form av räntefria och amorteringsfria lån o. s. v. att ägarna skall kunna klara resten. Även tidigare har det sagts att man gjort noggranna ekonomiska överväganden innan de som disponerat statens medel har förmedlat lån och subventioner. Men hur har det gått? Som jag nyss sade har de lån som beviljats intill den 1 november 1959 till cirka 56 procent utgjorts av direkta subventioner. Ändå har det inte räckt, trots att man även då sagt sig följa principen att göra noggranna överväganden. Jag tycker att erfarenheten ger stöd för den farhåga jag gav uttryck åt, nämligen att här riskerar man att kasta goda pengar efter dåliga.

Till sist är det frågan om kommunernas insatser. Det är klart att kommunerna, hädanefter liksom hittills, ifall de anser det vara ett kommunalt intresse eller ett bygdens intresse, bör under-

stöda tillkomsten av samlingslokaler, men den frivillighet som man har nu blir inte densamma, om propositionen skulle bifallas.

Utskottsmajoriteten har nämligen själv skrivit, att av propositionen framgår att en väsentlig ekonomisk prestation från vederbörande kommuns sida förutsättes för att bidrag skall beviljas. Det betyder alltså att det kommer att bli ett bidragsvillkor att kommunen skall satsa pengar. Då kan man inte längre tala om någon frivillighet.

Jag finner ingenting i herr Birger Anderssons inlägg som rubbar min mening. Jag delar också herr Anderssons uppfattning, att ingen av oss kan övertyga den andre på denna punkt.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag skall lägga mig i striden mellan herr Bergh och herr Andersson när det gäller rekonstruktionsbidraget, men låt mig ändå säga några ord om det.

Det ligger så till, herr Bergh, att kommunerna inte skall delta vid något annat tillfälle än just beträffande rekonstruktionsbidraget och att kommunerna redan i det saneringsstöd som nu utgår måste sätta in en del pengar. Någon större ändring blir det alltså inte tal om på den punkten.

Den kommunala borgen, som utredningen föreslagit, har socialministern skrivit bort i propositionen. Det kommunala åtagandet är alltså nu liksom förut av helt frivillig karaktär utom vad gäller rekonstruktionsbidraget. Detta skall utgå i sådana fall då den nuvarande författningens ram för saneringsstöd inte räcker till utan man behöver ett extra stöd.

Till herr Bergh skulle jag vilja säga att rekonstruktionsbidraget inte kommer att utgå annat än när det sätts in betydande belopp av friska pengar från annat håll. Det finns nämligen företag som är villiga att satsa ganska mycket pengar. Jag kan nämna att i en saneringsaktion som nu pågår är kommunen villig att satsa 100 000 kronor och företag

200 000 kronor, under villkor att staten lämnar ett saneringsstöd på omkring 100 000 kronor. Det är en sanering som skulle göra det möjligt för samlingslokalen att leva vidare. Utan detta rekonstruktionsbidrag kommer samlingslokalen icke att bestå, och det innebär att staten kommer att förlora sina gamla, dåliga pengar som herr Bergh uttryckte det. Detta om rekonstruktionsbidraget.

Att det så småningom kommer att uppstå förluster på lånen till samlingslokalerna tror jag också. Men hittills har det, herr Bergh, lånats ut 85 miljoner kronor härtill, och staten har ännu inte förlorat någonting. Verksamheten har hållit på sedan 1942. Det tycker jag är ett gott betyg för dem som sliter med samlingslokaler. Varför skall, herr Bergh, samlingslokalerna till varje pris göras affärsmässigt bärande? Det krävet har inte herr Bergh på andra serviceanordningar i samhället, skolor, lek-skolor, kyrkor, för att nämna några exempel. Men i fråga om samlingslokaler-na kräver herr Bergh, att det inte får bli några förluster — de skall vara ekonomiskt bärande.

Jag begärde egentligen ordet för ett par repliker till herr Andersson. Jag fruktar att herr Andersson har missuppfattat en del saker. Han säger nämligen att rekonstruktionsbidraget skall ersätta inventariebidraget. Det står inte utskrivet någonstans, vare sig i någon utredning, i propositionen eller i utskottets utlåtande. Det måste vara ett missförstånd. De två sakerna hör absolut inte ihop. Rekonstruktionsbidraget är till för att klara de lokaler som är på fallrepet. Det är alltså till för att klara de medel som redan är utlånade och har ingenting med inventariebidraget att göra. Skulle alltså pengarna till rekonstruktionsbidraget ha tagits någonstans, skulle det ha varit av lånemedlen och inte av inventariebidraget.

En sak till. Herr Andersson säger, att utskottet inte är så hemma i denna sak utan har följt Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har i sin tur följt utredningen när det gäller inventariebidraget. Det är ock-

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler
så ett missförstånd. Om jag inte är alldeles fel underrättad har utredningen över huvud taget inte sysslat med inventariebidraget, utan det är besparingsutredningen, som lagt fram detta förslag. Vi vet hur riksdagen handlat i andra sammanhang och vad vi gjort med dess förslag. Varför skall just samlingslokalerna vara den punkt där besparingsutredningens förslag skall gå igenom till hundra procent?

Herr Andersson säger att den mest angelägna uppgiften är att klara lånemedlen. Det kan jag hålla med om, men jag vågar påstå att med de relativt små insatser som inventariebidraget ger kan man ändå få goda och tidsenliga lokaler på hundratals ställen i landet. Detta är en så angelägen uppgift, att den kanske bör ges samma prioritet som lånen. För mig är det särskilt angeläget att de kanske 1 500 å 2 000 samlingslokaler som finns kvar och utan att ha fått något anslag och som har undermåliga inventarier sätts i brukbart skick. Det är för mig lika angeläget som att det kommer till en eller två nya samlingslokaler.

Därför, herr talman, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet bara för ett par korta repliker. Först skall jag rätta till en sak. Jag har tydligen talat litet oklart. Enligt herr Wärnberg skulle jag gjort mig skyldig till en missuppfattning på så sätt att jag skulle ha sagt att inventariebidraget ersatts av rekonstruktionsbidraget. Man kan ju tvista om ord, men när inventariebidraget avskaffas och rekonstruktionsbidraget kommer i stället, så är det i alla fall en ersättning för något som försvinner. Men det är tämligen onödigt att tvista därom. Vad sedan gäller utredningen är det riktigt att det var besparingsutredningen som sysslade med inventarierna.

Nu har ju herr Wärnberg vad gäller rekonstruktionsbidraget inte uppträtt som motståndare till mig utan kommit till värdefull undsättning och undervi-

Ang. stöd åt allmänna samlingslokaler

sat herr Bergh, så den uppgiften är jag nu befriad ifrån. Jag vill endast säga till herr Bergh att han har något glidit i sina uppfattningar. Han var ju tidigare emot anslaget. Nu är han tydligen mest angelägen om att det skall vara en betryggande säkerhet när anslag utgår. Han vill som herr Wärnberg säger se våra samlingslokaler som solida affärsföretag som tydligen inte bara skall gå ihop utan även ge vinst. Vi andra har en annan uppfattning. Skall herr Bergh i fortsättningen kunna glädja sig åt att resa omkring i svenska folkets hus och tala om hur fördärvlig socialismen är, så är det väl bra att idealismen ligger bakom och håller dessa lokaler vid makt. Vi skall inte förbjuda herr Bergh att tala illa om oss, men vi vill ha frihet att tala sanning om honom i stället.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående vardera punkten I och II av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan, därefter särskilt beträffande punkterna III och X samt vidare särskilt rörande envar av punkterna IV—IX och XI.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

Därefter gjordes enligt de i fråga om punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende på punkterna III och X, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 604 och II: 751.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklara-

des propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande punkten IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes enligt de beträffande punkten V framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet anförda, med 3 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls därpå vad utskottet i punkterna VI—IX och XI hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 93, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1960/61 till bygande av fiskehamnar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att, under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskomelse med nämnda kammares talman gemensam omröstning i ämnet komme att äga rum vid kamrarnas sammanträ-

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

den onsdagen den 18 innevarande månad.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om utredning rörande ändrad organisation av säkerhetskontrollen på atomområdet.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1960/61 till främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

På gjord proposition godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

I anslutning till det nu fattade beslutet anförde herr talmannen, att, under förutsättning att denna voteringsproposition bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammars talman gemensam omröstning jämväl i denna fråga komme att äga rum onsdagen den 18 maj.

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 26 februari 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 76, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

4) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); samt

5) förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt.

I enlighet med vad som förutskickats i 1959 års proposition om den allmänna varuskatten och på grundval av 1957 års sambeskattningsrevisions betänkande hade i denna proposition framlagts förslag om reformer på familjebeskattnings område.

Sälunda hade föreslagits en fördubbling av det förvärvsavdrag som tillkomme yrkesarbetande gift kvinna med minderårigt barn. En viss utvidgning av rätten till förvärvsavdrag hade förordats, i det att sådant avdrag även skulle tillkomma gift kvinna med inkomst av jordbruksarbete. Förvärvsavdragen skulle enligt förslaget utgå enligt samma regler vid den statliga och den kommunala beskattningen.

Vidare hade i propositionen framlagts förslag om att ensamstående med hemmavarande minderårigt barn vid inkomsttaxeringen skulle få samma ortsavdrag som två makar. Den statliga inkomstskatten skulle för dessa s. k. ofullständiga familjer beräknas efter den förmånligare skala som tillämpades för gifta.

De nya reglerna hade föreslagits gälla från och med 1961 års taxering.

I Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen hade 46 § 3 mom. första—tredje styckena samt 65 § erhållit följande lydelse:

46 § 3 mom. första—tredje styckena

Har gift kvinna haft inkomst av rörelse, *vari hon varit verksam i ej blott ringa omfattning*, eller *inkomst* av eget arbete, må hon åtnjuta avdrag med 300 kronor, *eller, om hon haft hemmavarande barn under 16 år, med 300 kronor*

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

jämte 20 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 2 000 kronor. Har gift kvinna haft inkomst av jordbruksfastighet och har hon utfört arbete i förvärvskällan till minst 300 kronors värde, må hon åtnjuta avdrag med detta belopp.

Har gift man haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, må mannen åtnjuta avdrag med nämnda belopp.

Avdrag enligt detta moment må åtnjutas endast av makarna levt tillsammans och den till avdrag berättigade maken under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt. Avdraget må åtnjutas endast om och i den mån den inkomst som berättigar till avdrag därtill förslår och må för makarna tillsammans icke överstiga 300 kronor eller, därest förhöjning av avdraget med 20 procent av inkomsten ifrågakommer, 2 000 kronor.

65 §

Fråga, huruvida skattskyldig haft barn eller icke eller om barn är att räkna såsom hemmavarande eller icke, liksom ock fråga om barns ålder skall bedömas efter förhållandena den 1 november året näst före taxeringsåret. Med barn avses jämväl styvbarn ävensom adopterat barn.

I fråga om skattskyldig, som ingått äktenskap under beskattningsåret, skola de för gift skattskyldig gällande bestämmelserna, om ej annat följer av vad som stadgas i sista stycket, äga tillämpning först vid taxering för det därpå följande beskattningsåret.

De för gift skattskyldig gällande bestämmelserna skola i fråga om makar, som levt tillsammans, tillämpas jämväl under det beskattningsår, varunder make avlidit.

Har eljest — — — för taxeringen.

De för gift skattskyldig gällande bestämmelserna skola äga tillämpning jämväl i fråga om dem som, utan att vara gifta, levt tillsammans, om de tidigare varit förenade i äktenskap eller gemenamt hava eller hava haft barn.

(Se vidare anvisningarna.)

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 540, av herr Bengtson m. fl., och II: 703, av herr Hedlund m. fl., vari hemställts,

I. att riksdagen måtte besluta

a) att gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet skulle medgivas rätt till förvärvsavgdrag, bestående av fasta avgdrag och kvotavgdrag till ett sammanlagt belopp av högst 2 000 kronor enligt samma grunder som för gift kvinna med inkomst av rörelse eller eget arbete;

b) att gift man med inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse skulle, därest hustrun verksamt deltagit i hans förvärvsarbete och haft hemmavarande barn under 16 år, utöver det fasta avgdraget av 300 kronor jämväl göra kvotavgdrag med 20 procent av det belopp som motsvarade femtedelen av hans inkomst av förvärvskällan, dock högst 3 500 kronor, så att det sammanlagda förvärvsavgdraget uppginge till högst 1 000 kronor;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga att vid planerad översyn av skattesystemet måtte övervägas ytterligare reformer av sambeskattningen inom den statliga inkomst- och förmögenhetsbeskattningen i enlighet med vad i motionerna anförts;

B) de likalydande motionerna I: 541, av fröken Mattson, och II: 705, av fru Eriksson i Stockholm m. fl., vari hemställts, att 46 § 3 mom. förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen måtte få följande lydelse:

»Har gift kvinna haft — — — belopp.

Har gift man — — — nämnda belopp.

Avdrag enligt — — — 2 000 kronor.

Gift skattskyldig kvinna, som under beskattningsåret icke levt samman med andra maken, ävensom ogift skattskyldig (varmed jämställas änka eller fränskild) må åtnjuta avdrag med 300 kronor, därest hon haft hemmavarande barn under 16 år.

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

65 §

Avdrag enligt detta moment — — —
i sagda kommun»;

C) de likalydande motionerna I: 542, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, och II: 702, av herr *Ståhl m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 76 måtte besluta

1. fastställa förvärvsavdraget vid inkomsttaxeringen för förvärvsarbetande gift kvinna med barn under 16 år till 300 kronor jämte 20 procent av inkomsten, dock till högst 3 000 kronor, och i övrigt enligt de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna,

2. avslå den del av propositionen som avsåge nya beskattningsregler för sammanboende ogifta med barn,

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att utredning måtte göras beträffande en omkonstruktion av förvärvsavdraget i syfte att genomföra en höjning av avdraget, så att det bättre överensstämde med de verkliga merkostnaderna även för förvärvsarbetande kvinnor med lägre inkomster,

att utredning måtte göras om möjligheterna — bland annat med ledning av nyligen genomförd norsk lagstiftning — att medgiva rätt för två förvärvsarbetande makar att begära särtaxering vid inkomstbeskattningen, samt

att riksdagen måtte föreläggas de förslag i angivna syfte som utredningen kunde föranleda;

D) de likalydande motionerna I: 543, av herr *Hagberg*, och II: 704, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om sambeskattning i vissa fall av ogifta samboende och sålunda

1) antaga det till proposition nr 76 fogade förslaget till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att dels 65 § finge nedan angiven lydelse, dels förslaget till anvisningar till 52 och 65 §§ utginge.

Fråga huruvida skattskyldig haft barn eller icke eller om barn är att räkna som hemmavarande eller icke, liksom ock fråga om barns ålder, skall bedömas efter förhållandena den 1 november året näst före taxeringsåret. Med barn avses jämväl styvbarn ävensom adopterat barn. Barn, som bor hos sina föräldrar, skall anses vara hemmavarande endast hos den ena av dem.

I fråga om skattskyldig, som ingått äktenskap under beskattningsåret, skola de för gift skattskyldig gällande bestämmelserna äga tillämpning först vid taxering för det därpå följande beskattningsåret.

De för — — — make avlidit.

Har eljest — — — för taxeringen.

(Se vidare anvisningarna.)

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 22 § taxeringsförrordningen den 23 november 1956 (nr 623); samt

3) antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändring av uppbördsförrordningen den 5 juni 1953 (nr 272) med den ändringen, att 4 § erhöles i motionerna angiven lydelse; samt

E) motionen II: 706, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 204, av fru *Segerstedt-Wiberg m. fl.*, och II: 245, av fru *Wallerius-Gunne m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370). Detta förslag avsåg, att ogift med hemmavarande barn skulle vid beräkning av inkomst av kapital få göra avdrag med samma belopp, som för äkta makar tillsammans, d. v. s. med högst 600 kronor;

II) de likalydande motionerna I: 280, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 353, av

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte igångsätta en utredning med uppdrag att utarbета förslag dels rörande införande av förhöjda ortsavdrag för barnfamiljer i beskattningen, dels i fråga om den lämpliga kombinationen mellan sådana ortsavdrag och barnbidrag.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 76, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

4) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); samt

5) förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 204, av fru Segerstedt-Wiberg m. fl., och II: 245, av fru Wallerius-Gunne m. fl.;

2) de likalydande motionerna I: 280, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 353, av herr Hjalmarson m. fl.;

3) de likalydande motionerna I: 540, av herr Bengtson m. fl., och II: 703, av herr Hedlund m. fl.;

4) de likalydande motionerna I: 541, av fröken Mattson, och II: 705, av fru Eriksson i Stockholm m. fl.;

5) de likalydande motionerna I: 542, av fru Gärde Widemar m. fl., och II: 702, av herr Ståhl m. fl.;

6) de likalydande motionerna I: 543, av herr Hagberg, och II: 704, av herr Nilsson i Svalöv m. fl.; samt

7) motionen II: 706, av herr Nilsson i Gävle m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anför, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Söderquist, Kollberg och Stenberg*, vilka ansett,

a) att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

b) att utskottet bort under A 1 hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 76, icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 542, av fru Gärde Widemar m. fl., och II: 702, av herr Ståhl m. fl., i förevarande del,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring av 46 § 3 mom. som i reservationen angivits;

c) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall i förevarande del till de likalydande motionerna I: 542, av fru Gärde Widemar m. fl., och II: 702, av herr Ståhl m. fl., ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 540, av herr Bengtson m. fl., och II: 703, av herr Hedlund m. fl., samt de likalydande motionerna I: 541, av fröken Mattson, och II: 705, av fru Eriksson i Stockholm m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning

dels beträffande en omkonstruktion av förvärvsavdraget i syfte att genomföra en höjning av avdraget så att det bättre överensstämde med de verkliga merkostnaderna även för förvärvsarbetande kvinnor med lägre inkomster,

dels om möjligheterna — bl. a. med ledning av nyligen genomförd norsk lagstiftning — att medgiva rätt för två förvärvsarbetande makar att begära sär-taxering vid inkomstbeskattningen,

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

dels rörande reformering av beskattningen av inkomst av rörelse eller jordbruk, där familjeinkomsten härrörde från båda makarnas arbete i förvärvskällan, enligt av reservanterna angivna riktlinjer,

dels ock i övriga av reservanterna angivna hänseenden;

II) av herrar *Bengtson, Torsten Mattsson* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A 1 hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 76, icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas samt med bifall till de likalydande motionerna I:540, av herr *Bengtson* m. fl., och II:703, av herr *Hedlund* m. fl., i förevarande del,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring av 46 § 3 mom., reservationen visade;

III) av herrar *Hagberg, Magnusson* i Borås och *Stiernstedt*, vilka på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 540 och II:703 samt I:542 och II:702 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förelägga instundande höstriksdag förslag om sådana ändringar av bestämmelserna rörande förvärvsavdrag att

a) gift kvinna med minderåriga barn samt inkomst av eget arbete eller av rörelse, där hon visade att de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande överstege 1 700 kronor, efter särskild prövning erhöles avdrag för merkostnaderna, dock att kvotavdraget icke finge överstiga 20 procent av inkomsten,

b) ogift moder, varmed jämställdes änka och frånskild med minderåriga barn, erhöles motsvarande förbättrade avdrag där hon visade, att de verkliga kostnaderna för omhändertagande av

barn överstege den ortsavdragsförbättring hon erhöles på grund av förekomsten av barn,

c) gift man med minderåriga barn samt inkomst av jordbruksfastighet eller av rörelse, där hustrun deltog i mannens förvärvsverksamhet, erhöles kvotavdrag, under förutsättning att det gjordes sannolikt, att värdet av hustruns arbete överstege 300 kronor, och det visades, att de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande överstege nämnda belopp, och

d) gift kvinna med minderåriga barn samt inkomst av jordbruksfastighet erhöles kvotavdrag enligt samma riktlinjer som under c); samt

2) att riksdagen, med bifall till motionerna I:280 och II:353, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte igångsätta en utredning med uppdrag att utarbeta förslag dels rörande införande av förhöjda ortsavdrag för barnfamiljer vid beskattningen, dels i fråga om den lämpliga kombinationen mellan sådana ortsavdrag och barnbidrag;

IV) av herrar *Hagberg, Söderquist, Kollberg, Magnusson* i Borås, *Stenberg* och *Stiernstedt*, vilka — i fråga om det i propositionen framförda förslaget till ändrade beskattningsregler för sammanboende ogifta, som hade eller haft gemensamt barn — ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A 1, A 3 och A 4 hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 76, icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas samt med bifall till de likalydande motionerna I:542, av fru *Gärde Widemar* m. fl., och II:702, av herr *Ståhl* m. fl., i förevarande del ävensom de likalydande motionerna I:543, av herr *Hagberg*, och II:704, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

(nr 370) med de ändringar, att 65 § erhöles den i motionerna föreslagna lydelsen samt att förslaget till anvisningar till 52 och 65 §§ utginge;

A 3) antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

A 4) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring av uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) med den ändringen, att 4 § 2 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse;

V) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Torsten Mattsson, Kollberg, Magnusson* i Borås, *Stenberg, Eriksson* i Bäckmora och *Stiernstedt*, vilka ansett, att utskottet under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 204 och II: 245 bort tillstyrka det i dessa motioner väckta förslaget, att ogift med hemmavarande barn skulle vid beräkning av inkomst av kapital få göra avdrag med samma belopp, som för äkta makar tillsammans, d. v. s. med högst 600 kronor, samt att utskottet bort under B 1 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 204 och II: 245 måtte antaga det i motionerna intagna förslaget till lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

VI) av herr *Spetz*, som dock ej antytt sin mening.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! De problem, som innefattas i det föredragna utskottsbetänkandet och som gemensamt allmänt kallas för sambeskattningsfrågan, är föremål för ett mycket stort intresse.

Sambeskattningsfrågan är inte ny. Den är — för att använda en term som ofta begagnas här i kammaren — en gammal bekant. Gång efter annan, år efter år har motioner framlagts och interpellationer och enkla frågor framställts beträffande sambeskattningen, och lika ofta har motionärer och interpellanter blivit besvikna. Det steg framåt som

proposition nr 76 innebär hälsas därför säkert med tillfredsställelse på många håll, även om det steget av åtskilliga för att inte säga många anses alldeles för kort.

I propositionen framlägges förslag om en del förändringar i familjebeskattningen, och till grund för dem ligger en utredning av 1957 års sambeskattningsrevision. Förslaget innebär skattelättnader för förvärvsarbetande gifta kvinnor med minderåriga barn och för ensamstående barnförsörjare. Bevillningsutskottet yrkar bifall till propositionen, i varje fall i allt väsentligt. Men utskottet är ingalunda enhälligt. Reservanter har i flera reservationer anmält avvikande meningar.

Nu gällande sambeskattningsregler har blivit starkt kritiserade. En därvid ofta påtalad svaghet är att två sambeskattade äkta makar, som har inkomster över en viss nivå, får erlagga en högre skatt än om de taxerats var för sig som ensamstående. Enligt gällande regler inträder denna sambeskattningsseffekt vid en sammanlagd inkomst för makarna på omkring 20 000—22 000 kronor, då makarna har barn under 16 år.

En annan svaghet i de nuvarande reglerna, vilken också kan bedömas som allvarlig, är att icke tillräcklig hänsyn tas till de faktiska merkostnader som den yrkesarbetande gifta kvinnan har att bära till följd av förvärvsarbetet, i synnerhet då familjen i fråga har minderårigt barn. Förvärvsavdraget, som avser att kompensera sådana merkostnader och som för närvarande är maximerat till 1 000 kronor, har mer och mer kommit att anses som alldeles otillräckligt.

I motionerna I: 542 av fru Gärde Widemar m. fl. och II: 702 av herr Ståhl m. fl. har framhållits att avbränningarna genom skatter och kostnader för hemhjälp, barnpassning o. dyl. i många fall blir så stora, att det framstår såsom tämligen litet lönande för den gifta kvinnan att förvärvsarbета. Genom att skattereglerna missgynnar många gifta kvinnor undandrages samhället i icke ringa utsträckning kvalificerad och utbildad

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

arbetskraft. Ett exempel härpå är den aktuella, svåra sjuksköterskebristen. En reformering av skattereglerna, innebärande att ifrågavarande faktiska merkostnader bättre beaktas, skulle — framhåller motionärerna — medföra att gifta kvinnor med särskild yrkesutbildning, vilka det bör vara i samhällets intresse att tillvarata, i ökad utsträckning står kvar i sin anställning eller — om de inte har sådan förut — tar yrkesarbete.

Jag och mina medreservanter delar helt motionärernas uppfattning. Det torde vara klart att även ett förvärvsavdrag av 2 000 kronor — som utskottet förordar — inte motsvarar de faktiska merkostnaderna i dagens läge. Vi tillstyrker därför motionärernas förslag att förvärvsavdragets maximibelopp fastställas till 3 000 kronor, vilket enligt vår uppfattning skulle vara bättre anpassat till de verkliga förhållandena. Detta innebär att förvärvsavdraget, då familjen har hemmavarande barn under 16 år, skall utgå med 300 kronor såsom schablonavdrag jämte 20 procent av hustruns inkomst, dock högst med 3 000 kronor. Avdraget skall i likhet med propositionens förslag gälla såväl vid den statliga som vid den kommunala taxeringen.

I den nämnda motionen har vidare emellertid framhållits att även om förvärvsavdraget höjes till det av motionärerna föreslagna maximibeloppet — 3 000 kronor — skulle en helt tillfredsställande lösning av sambeskattningsproblemet inte vara nådd. Motionärerna föreslår därför utredning i syfte att genomföra en höjning av förvärvsavdraget så att det bättre överensstämmer med de verkliga merkostnaderna även för förvärvsarbetande kvinnor med låga inkomster. Motionärerna avser här en sådan ändring av kvotavdraget, att procenttalet blir högre för viss botteninkomst och sedan sjunker med stigande inkomst. Med hänsyn till att avdrag av denna karaktär skulle medföra ett väsentligt inkomstbortfall har motionärerna funnit att statsfinansiella förutsättningar för att genomföra en sådan re-

form redan nu inte föreligger. De sakliga skälen för en sådan konstruktion av förvärvsavdraget har dock föranlett motionärerna att föreslå utredning av frågan.

Det påpekas i de tidigare nämnda motionerna, att om hänsyn endast tas till önskemålet att undanröja sambeskattningseffekten skulle sambeskattningsproblemet på ett statsfinansiellt sätt kunna lösas, ifall möjlighet öppnades för två förvärvsarbetande äkta makar att välja att bli särbeskattade. Man hänvisar bl. a. till en i Norge nyligen genomförd lagstiftning om rätt till sär-taxering och föreslår utredning om möjligheterna att medge rätt för två förvärvsarbetande makar att begära sär-taxering i inkomstbeskattningen.

Vi reservanter delar motionärernas uppfattning, att en sådan utformning av förvärvsavdraget, att en bättre anpassning kan nås till de med förvärvsarbete förenade merkostnaderna för yrkesarbetande kvinnor med lägre inkomster, är angelägen. Vi tillstyrker därför förslaget om utredning i detta hänseende. Likaså anser vi att en undersökning om möjligheterna att i enlighet med av motionärerna angivna riktlinjer medge rätt till sär-taxering för två äkta makar är av stort intresse. Vi tillstyrker därför motionärernas förslag om en utredning också i detta avseende.

Högern har i en reservation, betecknad nr III, framlagt ett förslag om möjlighet till högre förvärvsavdrag än nu föreslagna maximala 2 000 kronor. Kvotavdraget skulle dock fortfarande vara maximalt 20 procent av inkomsten. Vi har givetvis ingenting emot att även detta förslag blir föremål för utredning.

Även i motionerna I: 540 och II: 703 beröres förvärvsavdraget. Det föreslås sålunda att kvotavdrag skall medges gift man med inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse när hans hustru verksamt deltagit i hans förvärvsarbete och haft hemmavarande barn under 16 år. Kvotavdraget föreslås bli 20 procent av det belopp som motsvarar en femtedel av mannens inkomst av förvärvskällan, dock högst 700 kronor, så att det sam-

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

manlagda avdraget blir högst 1 000 kronor. Med hänsyn till att familjeinkomsten härrör från båda makarnas arbete i förvärvskällan och särskilda kostnader kan vara förbundna med hustruns deltagande i förvärvsarbetet — hon kan ha barn, som hon måste leja passning för, o. s. v. — anser vi att det i princip kan vara riktigt att förvärvsavdrag kan medges även för dessa fall. Emellertid torde beslut härom böra föregås av utredning beträffande de tekniska detaljerna i sammanhanget. Vi reserverar föreslår därför att förslaget upptas till prövning i den utredning rörande förvärvsavdraget som vi förordat.

Det synes oss vidare naturligt att utredningen prövar det motionsvis framförda förslaget att gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet skall få rätt till avdrag enligt samma grunder som i propositionen föreslagits för gift kvinna med inkomst av rörelse eller eget arbete.

Vi anser även att det i motionerna I: 541 och II: 705 väckta förslaget att ensamstående moder med förvärvsarbete skall bli berättigad till förvärvsavdrag å 300 kronor upptas till prövning av den ifrågasatta utredningen.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord som motivering få yrka bifall till reservation nr I.

Mitt namn finns även under reservation nr IV, och jag ber att få yrka bifall också till denna. Den rör beskattningen vid s. k. samvetsäktenskap, där parterna enligt propositionen — tillstyrkt av utskottet — föreslås bli likställda med äkta makar i skattesammanhang. Vi reserverar delar inte den uppfattningen. Sammanlevnaden i s. k. samvetsäktenskap har i de fall som författningsändringen avser i allmänhet inte samma stabilitet som ett äktenskap. Bl. a. av detta skäl skulle förslaget genomförande leda till taxeringstekniska komplikationer och medföra svårigheter för skattemyndigheterna.

Jag vill vidare i likhet med vad som framhållits i motionerna även erinra att sambeskattningen av äkta makar — alltså de som är vigda i vanlig ordning

— har sin principiella motivering i den ekonomiska gemenskap som i ett äktenskap råder mellan äkta makar. Denna härrör från den rättsligt grundade underhållsskyldighet som makarna har mot varandra. Dessa förutsättningar föreligger icke i s. k. samvetsäktenskap. Någon underhållsskyldighet föreligger icke här mellan makarna.

Ifrågavarande författningsändring har icke föreslagits av sambeskattningsutredningen och har, såvitt jag kunnat se, inte blivit föremål för någon remissbehandling.

Slutligen, herr talman, ber jag att få yrka bifall också till reservation nr V, som avser bifall till de likalydande motionerna I: 204 av fru Segerstedt-Wiberg m. fl. och II: 245 av fru Wallerius-Gunne m. fl., vari föreslås att ogift skattskyldig med hemmavarande barn skall vid beräkning av inkomst av kapital få göra avdrag med samma belopp som äkta makar tillsammans, d. v. s. med högst 600 kronor.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! I den proposition som vi här har framför oss, har, som den föregående ärade talaren redan erinrat om, förslag framlagts om ändringar i familjebeskattningen. Härav framgår, som kammarens ledamöter givetvis omedelbart inser, att det gäller ett omfattande, betydelsefullt och väsentligt avsnitt av det samlade svenska skattesystemet i vad avser den direkta beskattningen.

Till grund för förslagen i propositionen ligger en utredning, som har verkställts av 1957 års sambeskattningsrevision. Utredningens reformförslag har i huvudsak upptagits i propositionen och innebär skattelättnader för förvärvsarbetande gifta kvinnor med minderåriga barn och för ensamstående barnförsörjare.

Inom den meningsriktning, som jag tillhör, befinner vi oss här, jag vågar nog säga detta, i den en liten smula ovanliga situationen att kunna hysa tillfredsställelse med ingalunda oväsentliga

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

avsnitt av ett viktigt förslag, som stammar från finansdepartementet. Varför skulle vi då inte, herr talman, också kunna ge uttryck åt den uppfattningen? Eller med andra ord: De principiella resonemang, som föres i denna proposition, innebär enligt vår mening att riktlinjerna för beskattningen av äkta makar på viktiga punkter kommit till klarare uttryck än tidigare. Detta erkännande kan ges utan vidare. Vi kan samtidigt på vårt håll fira ett slags jubileum med en alldeles speciell men dock mycket uppmärksammas fråga som avhandlas i propositionen, nämligen den s. k. tudelningsprincipen vid familjebeskattningen. Den av oss redan för tio år sedan aktualiserade frågan om genomförande av denna princip, vilken vid 1952 års riksdag godtogs för familjinkomster upp till 16 000 å 17 000 kronor, något som kammarens ledamöter väl kommer ihåg, är i propositionen liksom i betänkandet från sambeskattningsrevisionen och även i utskottets betänkande föremål för större förståelse än tidigare. Det må tillges mig, om jag begagnar tillfället att framhålla detta ur vår synpunkt angenäma förhållande. Trägen vinner, skulle man alltså möjligen våga säga.

Såvitt jag förstår, synes det närmast nu vara det statsfinansiella läget som förhindrar ett genomförande av denna princip eller i varje fall en väsentlig höjning av den inkomstgräns, intill vilken tudelningsprincipen faktiskt tillämpas. Ett förbättrat statsfinansiellt läge skulle alltså, får vi hoppas, kunna föranleda att man tar ytterligare ett steg på denna väg. Vi menar alltså att frågan nu kommit i ett sådant läge, att vi i detta sammanhang, som vi ser på saken, icke har anledning att framställa några särskilda yrkanden. Någon ytterligare utredning, som föreslagits i vissa motioner, finner vi för vår del för närvarande icke erforderlig.

Vad så angår förvärvsavdraget för gifta kvinnor synes meningarna likaledes ha klarnat. Någon tycker måhända att vi på vårt håll varit en smula tjatiga i den här angelägenheten, men vi har

handlat utifrån den uppfattningen, att det vi har kommit med har varit riktigt och rätt, och därför har vi inte givit upp vår argumentering. Vi har från vår sida sedan länge gjort gällande att detta avdrag syftar till att från beskattning undantaga faktiska omkostnader för intäkternas förvärvande. Sådana omkostnader har vi ansett föreligga för gifta kvinnor med minderåriga barn, eftersom dessa normalt inte kan ha förvärvsarbete utom hemmet utan att ikläda sig speciella kostnader för omhändertagande av barnet. Denna princip har nu fått sitt erkännande i propositionen, vari förvärvsavdraget upptages som ett rent omkostnadsavdrag. Därmed är också klargjort i propositionen och sedermera i bevillningsutskottets betänkande, att detta avdrag — det är viktigt att hålla fast detta — i och för sig icke har med sambeskattningsfrågan att göra.

Enligt propositionen skall förvärvsavdraget för familjer som har hemmavande barn under 16 år utgå med 300 kronor jämte 20 procent av hustruns inkomst, dock högst 2 000 kronor. Det gäller det s. k. kvotavdraget, som förekommer här i flera sammanhang. Avdraget skall gälla vid såväl den statliga som den kommunala beskattningen. Det maximala avdraget erhålles vid en inkomst av 8 500 kronor. Förvärvsavdraget sådant det här föreslås har därmed fått en enligt vår uppfattning tillfredsställande lösning för flertalet förvärvsarbetande gifta kvinnor.

Å andra sidan får man nog akta sig för att bestrida, att i vissa fall avdraget kommer att vara lägre än de faktiska kostnaderna. Särskilt där familjen består av flera minderåriga barn blir de nödvändiga kostnaderna ofta större än dem som schablonmetoden täcker. För att komma till rätta med detta förhållande förordar vi en ordning, enligt vilken gifta kvinnor, som vill göra anspråk på högre avdrag än dessa 2 000 kronor som föreslås i propositionen, skall beredas möjligheter härtill under förutsättning att de kan visa, att kostnaderna varit högre — dock alltjämt med ett belopp

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

motsvarande 20 procent av inkomsten såsom maximum. Denna särskilda prövning skall sålunda inträda — det framgår av vad jag tidigare sagt — först då inkomsten överstiger 8 500 kronor. För gifta mödrar bör motsvarande ordning enligt vår mening också gälla.

För genomförande av de av oss förordade åtgärderna synes, såvitt vi kan se, någon särskild utredning inte vara nödvändig. Vi föreslår därför, att riksdagen i dag i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag från Kungl. Maj:t till höstriksdagen av den innebörd, som jag här i korthet har redogjort för. För det fall att de förbättringar för yrkesarbetande mödrar, som vi förordar, genomföres, finns det anledning att företaga en omprövning även beträffande äktenskap där s. k. faktisk sambeskattnings förekommer, alltså där hustrun icke har egen förvärvsinkomst utan biträder mannen i dennes yrkesverksamhet. Kammaren vet väl vilka förvärvskällor det här gäller; det är jordbruksfastighet och rörelse. Vi förordar, att riksdagen även i detta hänseende hemställer hos Kungl. Maj:t om förslag till höstriksdagen.

I reservationen III, som jag nu närmast talat om och som är undertecknad av utskottets högerledamöter, avhandlas också högerens partimotioner, som vi väckte vid riksdagens början med begäran om utredning rörande barnavdrag vid beskattningen och rörande den lämpliga kombinationen mellan sådana avdrag och barnbidrag. Frågan är välkänd för kammaren, och jag behöver helt visst inte närmare här gå in på den. Jag vill bara erinra om vår uppfattning, att det innebär en stor orättvisa mot barnfamiljerna, att dessa icke äger rätt till högre ortsavdrag än barnlösa, eftersom den inkomst, som helt saknar skattekraft och följaktligen inte bör beskattas, naturligtvis ligger högre för barnfamiljer än för barnlösa makar.

Så går jag över till reservation IV, som även berördes av föregående ärade talare. Denna reservation är, som kammarens ledamöter finner, undertecknad av höger- och folkpartirepresentanter i

utskottet. Den gäller de s. k. samvetsäktenskapen. Sambeskattnings av äkta makar har sin principiella motivering i den ekonomiska gemenskap som i ett äktenskap råder mellan makarna. Denna härrör från den rättsligt grundade underhållsskyldighet, som makarna har mot varandra, vilket herr Söderquist mycket riktigt påpekade. Dessa förutsättningar föreligger inte i s. k. samvetsäktenskap. Underhållsskyldighet föreligger icke här mellan parterna.

Författningsändringen är icke föreslagen av sambeskattningsrevisionen, vilken var enhällig, och förslaget har således inte heller varit föremål för remissbehandling. De, som har undertecknat denna reservation, yrkar avslag på propositionen i detta hänseende.

Inom parentes vill jag gärna påpeka, att detta är det enda väsentliga avsteget från sambeskattningsrevisionens enhälliga förslag, som finansministern har gjort. I övrigt har han, som jag redan antytt, tagit sambeskattningsrevisionens förslag praktiskt taget som det föreligger, vilket jag tycker varit riktigt handlat av honom.

Så övergår jag till reservation V. Bakom den står utskottets samtliga tio borgerliga ledamöter. Dessa anser att utskottet bort tillstyrka det i motionen väckta förslaget, att ogift med hemmavarande barn skall vid beräkning av inkomst av kapital få göra avdrag med samma belopp som för äkta makar tillsammans, d. v. s. med högst 600 kronor. Det gäller en utsträckning av det s. k. sparavdraget från inkomst av kapital, men vi menar, att denna utsträckning kan motiveras på många olika sätt. I de familjer, där ansvaret för barnens försörjning och uppfostran av olika skäl vilar på endast en av föräldrarna, föreligger, som vi ser på saken, särskild anledning att genom sparande försöka i görligaste mån säkerställa barnets försörjning för det fall att familjeförsörjaren drabbas av sjukdom eller arbetslöshet eller i händelse av hans frånfalle.

Jag vill också i detta sammanhang till slut erinra om att riksdagen för ett eller annat år sedan höjde försäkringsavdra-

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

get för ensamstående med barn, så att det kan uppgå till samma belopp som för gifta. Vad som gäller för det ena sparavdraget borde väl också få gälla i fråga om det andra. Vi menar, att riksdagen i den nu föreliggande frågan borde besluta i konsekvens med det riksdagsbeslut som fattades för ett par år sedan, då det gällde höjningen av försäkringsavdraget.

Herr talman! Med dessa hänvisningar dels till innehållet i propositionen och dels till innehållet i bevillningsutskottets betänkande ävensom till innehållet i vissa reservationer yrkar jag nu bifall till reservationerna III, IV och V.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det föreligger allmän enighet om att skatten bör utgå efter bärkraft. Om vi utformar skattesystemet på det sättet, måste vi använda en progressiv beskattning, och det medför svårigheter i sambeskattningsfrågor.

Sambeskattningen har, såsom nämnades tidigare, varit föremål för utredningar åtskilliga gånger, både i undersökningar av större komplex av skattefrågor och i speciella undersökningar om sambeskattningen, men det har varit svårt att komma till ett resultat som varit tillfredsställande från alla synpunkter. Vilken form man än väljer är det lätt att visa, att det uppstår olägenheter i ena eller andra avseendet.

När frågan nu åter varit föremål för en översyn har det visserligen gjorts åtskilliga förbättringar, men man har inte kommit fram till något genialiskt system som skapar fullständig rättvisa. Det förslag som nu föreligger innebär emellertid i väsentliga stycken betydelsefulla ändringar. Hur man än utformar ett system med progressiv beskattning, måste man välja vissa belopp och vara medveten om att vissa grupper i en del lägen kan bli missgynnade och att andra kanske gynnas mer av beskattningen än som egentligen varit avsett.

Vi reserverar inte några större anmärkningar mot propositionen när det gäller de väsentliga principerna; det är

bara vissa punkter jag har anledning att säga några ord om. Det förefaller som om departementschefen har ansett att sambeskattningen är en fråga som i första hand gäller löntagarna, men det finns stora grupper av företagare i vårt land, i synnerhet jordbrukare, och beskattningen bör utformas så att också de får motsvarande förmån. Man bör alltid sträva efter att göra beskattningen så rättvis och likformig som möjligt. Jag vill inte påstå att den i allmänhet utformas så att den inte träffar lika för alla grupper, men jag anser att detta förslag inte är tillfredsställande i alla avseenden.

Vi har föreslagit att gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet utöver det fasta avdraget å 300 kronor skall — därest hon haft hemmavarande barn under 16 år — erhålla kvotavdrag med 20 procent av denna inkomst, sammanlagt dock högst med 1 700 kronor. Också i fråga om förvärvsavdraget vid s. k. faktisk sambeskattnings, d. v. s. i de fall då hustrun deltar i mannens förvärvsverksamhet inom förvärvskällan jordbruksfastighet eller rörelse, har vi den uppfattningen att man bör ta hänsyn till de kostnader som uppstår i de fall där hemmavarande minderåriga barn finns. Förvärvsavdrag för hustruns arbete iakens jordbruk eller rörelse bör principiellt sett vara lika berättigat som för annat förvärvsarbete. Vi föreslår därför, att gift man med inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse skall, om hustrun har verksamt deltagit i hans förvärvsverksamhet och haft hemmavarande barn under 16 år, utöver det fasta avdraget å 300 kronor även få rätt till kvotavdrag med 20 procent av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst av förvärvskällan, dock högst 3 500 kronor, så att det sammanlagda förvärvsavdraget uppgår till högst 1 000 kronor.

Jag vet att anmärkningarna mot de propåer vi har gjort i dessa avseenden ofta gäller att det är svårt att bedöma, i vilken utsträckning hustrun har deltagit i förvärvsarbetet. Jag medger att det är svårt, men man kan inte avfärda

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

hela frågan därför att det är svårigheter med kontrollen och bedömningen. Så långt det finns någon möjlighet bör man i stället försöka ge olika grupper likartade villkor. Vad de än sysselsätter sig med bör skatten vara utformad så rättvist som möjligt.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr II av mig själv m. fl. Samtidigt avsluter jag mig också till yrkandet om bifall till reservationen nr V av herr Hagberg m. fl.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag uttrycka mitt beklagande och min besvikelse över att det förslag som man nu framlagt för att lösa sambeskattningsfrågan är så otillräckligt. Vi kommer alltså att ha problemet olöst. Med hänsyn till merkostnaderna för minderåriga barns vård i hemmet kommer det även fortsättningsvis att vara dåligt lönande för de gifta kvinnor som vill ha förvärvsarbete att arbeta utanför hemmet. Det kommer att vara lika svårt att få ut sjuksköterskor och kvinnliga lärare i förvärvsarbete som det nu är, om vi inte tar betydligt kraftigare tag för att lösa problemet.

Vi måste jämföra de familjer där hustrun har förvärvsarbete med de familjer där mannen har hela inkomsten. Det är obestridligt att den familj där hustrun har förvärvsarbete har det betydligt sämre ställt ekonomiskt. Om man skall mäta ut skatten efter bärkraft, måste man ta hänsyn till att det netto som den familj får, där hustrun har förvärvsarbete, blir betydligt mindre än nettot för den familj där mannen har hela arbetsinkomsten.

För att utjämna denna skillnad behövs det väsentligt större möjligheter för gifta förvärvsarbetande kvinnor att vid beskattningen få avdrag för sina merkostnader. Vi motionärer har ansett, att det föreslagna till 2 000 kronor maximerade förvärvsavdraget är alldeles otillräckligt. Vi kan inte dela utskottsmajoritetens uppfattning, då ut-

skottet anför att 2 000 kronor motsvarar på längre sikt de merkostnader som en familj har under barnens uppväxttid. Vi har därför föreslagit ett till 3 000 kronor maximerat avdrag, vilket vi anser bättre motsvara de faktiska merkostnaderna. Utskottet säger att endast kvinnor med inkomst över 8 500 kronor kan utnyttja ett sådant avdrag över de 2 000 kronorna. Det är riktigt, men ofta följer väl med en högre arbetsinkomst även högre omkostnader för hemmets och barnens vård. Många av de gifta kvinnor, som vi nu vill ha ut i förvärvsarbete, har en inkomst som uppgår till 10 000 kronor och mera, lärare, sjuksköterskor, läkare etc. — för att nu bara ta några yrkesgrupper, där det råder brist på arbetskraft.

Dessutom har vi ansett att man bör göra en utredning om möjligheterna att få större avdrag för gifta kvinnor med relativt låg arbetsinkomst. Vi kan inte komma ifrån att en förvärvsarbetande hustru har vissa initialkostnader, vare sig hon har en stor eller liten arbetsinkomst. Jag talar här inte om sådana som har korttidsarbete eller bara arbetar några månader om året utan om kvinnor som har regelbundet arbete under större delen av året. Utskottet förklarar att »förvärvsavdragets storlek och konstruktion torde komma att ingå som ett led i den av departementschefen sålunda förutskickade omprövningen av familjebeskattningen», vilken skall äga rum »när de statsfinansiella förutsättningarna för en reform på området är för handen». Vi har i dagens läge inte velat komma med något direkt förslag utan har nöjt oss med att hemställa om en utredning. Jag vill dock understryka vikten av att en utredning verkligen kommer till stånd, och jag hoppas, att den sker så fort som möjligt så att vi på denna punkt snarast kan få till stånd bättre förhållanden. Det skulle säkerligen avsevärt främja möjligheterna att få ut gifta kvinnor i förvärvslivet.

För de fall där den direkta sambeskattningseffekten, d. v. s. merskatten på grund av sambeskattningen, blir så

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

stor att det skulle löna sig för kontrahenterna att bli särbeskattade, således att bli beskattade som ensamstående, har vi ansett att man borde införa en valrätt för kontrahenterna att bli särbeskattade. Det är ett system som har praktiserats i Norge sedan årsskiftet och som man där knyter stora förhoppningar till. Jag tror att det skulle kunna lösa en hel del problem även i Sverige. I Norge gäller denna valrätt endast för arbetsinkomst, och vi har inte tänkt oss något annat i Sverige heller. Inkomst av kapital skulle alltså sambeskattas liksom hittills. Det har ju i varje fall tidigare varit en huvudsaklig invändning mot att införa särbeskattnings, att man därigenom skulle ge parterna möjlighet att dela upp kapitalinkomst och förmögenhet, varigenom de skulle få vissa möjligheter till skatteflykt. Om särbeskattningen begränsas till att gälla arbetsinkomst riskerar man inte någon sådan skatteflykt. Det skulle naturligtvis inte bli något större antal fall, där parterna valde denna särtaxering, men existensen av en dylik valmöjlighet skulle ge den tillfredsställelsen att vederbörande inte behövde känna sig bestraffade på grund av sitt yrkesarbete, vilket nu många kvinnor har en känsla av att de blir.

I vår motion har vi vidare berört propositionens förslag att samboende ogifta med gemensamma barn skall sambeskattas. Man har kallat det för samvetsäktenskap. Jag frågar mig emellertid, hur skattemyndigheterna, i varje fall i storstäderna, skall kunna avgöra om det föreligger ett samvetsäktenskap. Det står inte redovisat i längderna, vem som är far till det barn som eventuellt är mantalsskrivet hos någon av kontrahenterna. Det står inte heller om de är samboende. De är bara upptagna i längden för samma fastighet. Skall vi verkligen i dessa tider, då skattemyndigheterna är så ansträngda, lägga på dem denna extra börda att undersöka arten av samboende och vem som är far till ett utomäktenskapligt barn? Vi kan väl ändå inte ålägga skattemyndigheterna att fastställa faderskapet för barn, men

det måste väl vara det som man här avser. Skall vi alltså ha ett skattemässigt fastställt faderskap och ett annat domstolsmässigt fastställt? Jag förstår inte hur skattemyndigheterna skall gå i land med en sådan prövning.

För övrigt har det ansetts att sambeskattningen medför så många nackdelar, att man helst ville se den inskränkt i stället för att som här utsträckt till ytterligare kategorier skatteskyldiga. Detta motiveras i propositionen med att om man inte gjorde denna sambeskattnings av samboende, skulle de kunna få vissa fördelar i ortsavdragshänseende. Såvitt jag kan förstå finns det knappast någon möjlighet för dem att få några egentliga fördelar vare sig i ortsavdragshänseende eller vid beräkningen av skatt över huvud taget. Jag kan därför inte finna någon grund för detta förslag.

Som tidigare har påpekats i debatten bygger sambeskattningen på den tanken, att det föreligger underhållsskyldighet mellan makarna samt vissa rättsliga band och ekonomisk gemenskap. Några sådana förhållanden råder ju inte alls mellan de ogifta sammanboende. De kan ju flytta ifrån varandra när de vill, och även om de har ett gemensamt barn, innebär det ofta inte något annat band dem emellan än såvitt gäller underhåll för barnet. Ätminstone i Stockholm med de flyttningar som sker från den ena till den andra adressen kan det vara mycket svårt att fastställa, om det verkligen föreligger ett sammanboende av den arten, att det kan jämföras med ett äktenskap.

Departementschefen säger i propositionen att man på detta sätt skulle få ett rättvisare beskattningsresultat och uttalar också en förhoppning att man därigenom skall kunna avlägsna den kvarstående olikheten mellan äktenskapliga och utomäktenskapliga barn. Jag tillåter mig starkt tvivla på att denna skattereform får en sådan följd. Jag tror att den skulle verka i rakt motsatt riktning. Om de parter det gäller skulle bli tillfrågade om faderskapet till barnet eller om sammanboendet och de visste, att

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

det skulle ha till följd att de fick en ökad skatt, kan man — med den inställning folk har till skattebördan över huvud taget — knappast vänta sig att de skall erkänna vare sig det ena eller det andra. Resultatet skulle säkerligen bli ännu mera lösliga förhållanden och kringgående av bestämmelserna.

Om dessa sammanboende ogifta med barn skulle kunna få en skattelättnad genom att beskattas som ensamstående, torde det vara första gången som en skärpning av beskattningen föreslås på den grunden att folk har barn gemensamt. De skulle alltså bli straffbeskattade i förhållande till de ogifta ensamstående, som bor tillsammans utan barn. Det är väl ändå en konsekvens, som vi inte kan godtaga. Jag undrar om finansministern ens har tänkt sig den frågeställningen, då han har föreslagit denna bestämmelse. Ofta är det ju dessutom helt andra skäl än sådana som är att hänföra till skattetänkandet som föranleder människor att leva tillsammans utan äktenskap. De vanligaste fallen — i varje fall av dem som jag har stött på — har berott på att den ena av de sammanboende kanske inte har varit ordentligt skild, eller också har en av dem haft en pension, ett underhållsbidrag eller en inkomst, som hon eller han skulle förlora, om vederbörande ingick ett nytt äktenskap, och det kanske inte i sådana fall vore riktigt att beskatta dem, därest de inte önskar det själva.

Såsom redan framhållits av herr Söderquist har detta förslag inte varit ute på någon remissbehandling, och icke heller medtagits i utredningens förslag. Det är i och för sig anmärkningsvärt, att praktiskt taget utan förberedelse föreslås en reform som så avviker från vad som nu gäller på detta område. För min del kan jag inte finna något skäl att genomföra en bestämmelse av denna innebörd, och i motionen har också yrkats avslag på förslaget. Jag kan inte inse att det föreligger några olägenheter med att även fortsättningsvis beskatta de sammanboende som ensamstående.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Söderquists yrkande om bifall till reservationerna nr I och IV.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag har i huvudsak anslutit mig till utskottets betänkande, men jag skall inte falla utskottets ordförande i ämbetet och svara på utskottets vägnar.

På en punkt har jag emellertid anslutit mig till reservanterna. Det gäller reservationen nr V, där jag kan instämma både i herr Hagbergs motivering och i hans yrkande. Jag har emellertid också fogat en blank reservation till utskottets betänkande, och med anledning därav skall jag säga några ord.

Herr Hagberg påpekade att det huvudsakligen var endast på en punkt som Kungl. Maj:t gått ifrån den enhälliga utredningens förslag. Det gällde dessa s. k. samvetsäktenskap, som fru Gärde Widemar nyss talade om. Finansministern har emellertid även på en annan punkt gått ifrån utredningens förslag, och det är beträffande den punkten jag har en liten erinran att göra.

Den fråga jag här avser gäller 3 mom. i 46 §, där utredningen hade föreslagit ett tillägg till vad som nu gäller, nämligen det tillägget: »Har gift kvinna haft inkomst av rörelse, vari hon varit verksam . . .». Så långt var utredningen ense. Riksskattenämnden gjorde emellertid en anmärkning mot detta förslag, och den har finansministern tagit upp. Han har således lagt till orden »i ej blott ringa omfattning». Detta tillägg opponerade jag mig mot i utskottet och frågade vad det skulle betyda. Utskottet har på s. 28 försökt att urskulda sig så gott det går och har såvitt jag förstår invecklat sig i ytterligare besvärigheter. Där står nämligen, att kvinnan bör ha aktivt deltagit i rörelsens ledning — ingen kan väl förklara vad det betyder — men så har också utskottet tillfogat »och utövat sådana funktioner som normalt utövas av innehavare av sådan rörelse varom fråga är». Det är verkligen en så-

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

dan där kautschukparagraf. I själva verket kommer denna bestämmelse, såvitt jag kan döma av min erfarenhet, inte att leda till någonting alls. Om det finns ett barn, kommer samboende av skatteskäl att säga: »Det är inte vårt gemensamma barn», och lika lätt blir det i fråga om rörelse att påstå, att hustrun har aktivt deltagit »i ej blott ringa omfattning». Bestämmelsen blir ett slag i luften.

Men jag skulle vilja fråga: Har finansministern möjligen observerat att förslaget innebär en ren diskriminering av kvinnan, av könet? Om en man driver rörelsen och hustrun helt och hållet sköter den, så får han 300 kronors avdrag även om det inte finns några småbarn. Men när man vänder på det, så att hustrun står för rörelsen och mannen sköter den, blir det inte något avdrag alls, oavsett hur många barn som eventuellt finns i familjen.

Nu säger man kanske: det förekommer ju inte att en man står för rörelsen och hustrun sköter den. Jo, det finns åtskilliga sådana fall. Jag kan direkt ur minnet plocka fram flera exemplar. Det förekommer att en sjöman står för en rörelse i land — en lanthandel, en kiosk-rörelse eller dylikt — som helt och hållet sköts av hustrun på hennes ansvar. Han får alltså göra avdrag med 300 kronor. Men skulle hustrun stå för rörelsen och mannen eventuellt sköta den — något som naturligtvis också kan förekomma — då är alla avdrag omöjliggjorda. — Jag får kanske vända mig till statsrådet Ulla Lindström och be henne att försöka påverka finansministern när det gäller denna diskriminering av könet.

Nu fanns ju ingen motion i frågan, och mina synpunkter mötte inte någon förståelse inom utskottet. Det framgår ju av att ingen av reservanterna har tagit upp saken. Jag blev ensam på denna punkt och hade ingen möjlighet att ställa något formligt yrkande.

Jag har alltså, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, vilket jag förmodar att utskottets ordförande kommer att ytterligare understryka.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! När man lyssnar till denna debatt får man det intrycket, att även om talarna betygar att frågan är av ovanligt stort intresse så försöker de koncentrera inläggen. Skälet är väl att hur vi än resonerar om dessa skattelagar så gäller det rätt krångliga ting, som många människor finner det besvärligt att syssla med.

De reformförslag som föreligger i propositionen, och som jag hoppas att riksdagen skall bifalla, har tillkommit på traditionellt svenskt sätt. Tidigare framställda krav och önskemål resulterade i en utredning, vars förslag nu ligger på riksdagens bord i form av en proposition. Utredningen var enhällig i sina förslag, och alla partier var representerade i utredningen. Ur den synpunkten är det kanske litet förvånande att det föreliggande betänkandet åtföljes av reservationer. Jag har då anledning att rikta uppmärksamheten på de deklARATIONER som här har avgivits från alla håll om att det föreliggande förslaget innebär väsentliga framsteg. Man har till och med uttalat sin stora tillfredsställelse över att förslaget har kommit. Men man har ytterligare önskemål i sammanhanget.

Det finns skäl att erinra om att denna skattereform har möjliggjorts genom varuskattens införande. Jag misstänker att förslaget inte kommit på riksdagens bord om inte staten skaffat sig inkomster på det sättet. Gentemot dem som ställer ytterligare krav finns det nog också anledning att erinra om att kostnaderna för denna reform får i huvudsak bäras av de svenska kommunerna. I riksdagens kamrar påpekas ju rätt ofta att man tar undan skatteunderlag för kommunerna. Kommunerna får genom denna reform ett skattebortfall av 50 miljoner kronor, medan skattebortfallet för staten beräknas till 35 miljoner kronor. Jag tycker att det är rättvist att erinra om den saken. Den bör också beaktas när man för fram mera långtgående krav.

Här har sagts att förslaget kommer att lindra de olägenheter, som sambe-

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

skattningssystemet innebär för många. Eftersom det har sagts att sambeskattningsystemet medför olägenheter för många, är det kanske skäl att erinra om att den stora mängden skattebetalare som är gifta har förmån av det nuvarande systemet.

Det finns som bekant 1 100 000 äktenskap, där sambeskattningen verkar i gynnsam riktning, nämligen de äktenskap där bara en arbetar, i regel mannen. Till detta kommer 600 000 äktenskap, där båda arbetar men sambeskattningen ändå är gynnsam. Återstår, enligt de statistiska uppgifter som föreligger, cirka 45 000 äktenskap, om vilka man kan säga att sambeskattningen medför en ökad skattebelastning, d. v. s. ungefär 2,5 procent. Jag tycker för min del att det är en stor fördel, att man genom utredningsarbeten kan få fram statistiskt material, som på det här sättet belyser den verkliga sakfrågan. Allt tal om att sambeskattningsystemet missgynnar i så hög grad är ju inte med verkligheten överensstämmande. De många har förmån av sambeskattningsystemet. Det är bara en liten minoritet bland de gifta som missgynnas.

Om man nu har slagit fast detta, så kan jag konstatera i fråga om de krav som framförs i reservationerna och som avser en ytterligare höjning av kvotavdraget med 1 000 kronor utöver de 2 000 kronor utskottet föreslagit, att det är väl i och för sig önskvärt, om man kan lätta skattebördan för medborgarna. Det skulle väl alla önska, men vi måste ju se till konsekvenserna. Utskottets förslag innebär att gift kvinna som har egen inkomst kan utnyttja avdraget maximalt, om inkomsten uppgår till 8 500 kronor. Jag satt och räknade ut här, att med den ändring som reservanterna föreslagit skulle beloppet i stället bli 13 500 kronor, och det är klart att det finns kvinnor som har en sådan inkomst, det skall inte bestridas, men om man yrkar på denna höjning och samtidigt för ett resonemang om att vi dessutom borde fundera på att höja avdragen mera för dem som har små inkomster, så kan det ju vara intressant att göra ett tankeex-

periment. Det fasta förvärvsavdraget på 300 kronor skulle kunna höjas generellt med exempelvis 100 kronor — jag tror att det skulle kosta ungefär 25 miljoner kronor — och det skulle ju hjälpa alla dem som har små inkomster; alla vill väl hjälpa dem i första hand. Och varför inte höja förvärvsavdraget med ytterligare 100 kronor, alltså till 500 kronor. Det skulle kosta 50 miljoner kronor. Jag anser detta vara ett mycket effektivt sätt att hjälpa folk med små inkomster, och det skulle vara det mest effektiva medlet, om det gäller att tillvarata arbetskraft bland de många.

Detta att höja avdragen kan vi ju diskutera, men jag ser saken så, att efter den här reformen får vi tänka oss att vi, innan vi tar ytterligare steg för att lätta skattebördan, måste ta ställning till vårt skattesystem i stort. Finansministern har ju signalerat en ny stor utredning, och jag tycker att dessa ting bör omfattas av en sådan utredning. Det är, så långt jag förstår, en väsentlig sak att få hela det här problemet under debatt. Det förslag som nu har framlagts och som har möjliggjorts av varuskattens införande får man ta som en tillfällig reform, men innan det tas ytterligare steg borde man nog ha överblick över hela skattesystemet.

Det har ju talats om att om man kunde höja förvärvsavdraget ytterligare, skulle man kunna tillvarata den högt utbildade arbetskraft som finns och som nu inte lockas ut på arbetsmarknaden beroende på skattesystemets verkningar — man har talat om sjuksköterskorna t. ex. Jag vill gärna ha sagt att, om jag inte är fel underrättad, en representant för sjuksköterskorna var med i sambeskattningsrevisionen och tillstyrkte det förslag som föreligger här i dag och bedömde detta så att dess genomförande skulle innebära en väsentlig förbättring. Om reformen kan leda till att alla de sjuksköterskor, som finns men som inte är i aktiv tjänst, återinträder i förvärvslivet, vet jag inte, men det är självklart att den ekonomiska sidan alltid måste beaktas när det gäller sådant här reformarbete.

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

Jag skall inte fördjupa mig i detaljer i övrigt, ty herr Spetz' farhågor hoppas jag kommer att bemötas av chefen för finansdepartementet, eftersom det var till honom herr Spetz vände sig. Jag vill emellertid göra ett stillsamt påpekande beträffande de s. k. samvetsäktenskapen — ett påpekande som också utskottet gör i sitt utlåtande — att den princip som finansministern föreslår redan är knäsat när det gäller folkpensionerna, utan alltför stora protester, såvitt jag vet. Riksdagen har alltså godkänt den principen.

Herr Bengtson framhåller att det finns vissa grupper som kan anses vara missgynnade av det här förslaget. Det är ju så att saker och ting framstår olika för olika människor, beroende på från vilken utgångspunkt man betraktar dem. Jag förstår mycket väl att herr Bengtson tycker att jordbrukare och kanske en del andra är missgynnade, men detta är nog ingen allmän mening, och därför har förslaget givits den utformning det har fått.

Till slut vill jag bara ha sagt, att om de stora och väsentliga tingen har utskottet varit enhälligt. I reservationerna har visserligen framställts vissa önskemål, men i debatten har det bestyrkts att reformen över lag betraktas såsom stor och angelägen. Det gläder vi oss åt från utskottsmajoritetens sida, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, såsom utskottets ordförande sade, att det här förslaget innebär ett framsteg i förhållande till vad som nu gäller och att det kommer att kosta åtskilligt för skattebetalarna, i all synnerhet för kommunerna. Trots allt är vi naturligtvis tack samma över att här tas ett steg på vägen. Jag beklagar att jag inte uttalade detta redan i mitt första anförande, och jag vill därför säga det nu.

Utskottets ordförande sade att de familjer som det här gäller inte får någon merskatt annat än i en mycket ringa

procent av samtliga fall. Det är alldeles riktigt, men i de flesta fall är det inte heller merskatten, alltså effekten av sambeskattningen i och för sig, som utgör den väsentliga bördan för dem, utan detta att de inte får göra avdrag för de omkostnader de har för hemmet och barnen under hustruns bortovaro. Det är på den punkten som den stora skillnaden i skattekraft föreligger mellan de familjer, där mannen ensam förtjänar familjeinkomsten, och de familjer där båda makarna drar ihop samma inkomst.

Vad beträffar kvotavdragets storlek och tanken att bottenavdraget borde höjas, är vi fullt medvetna om att detta skulle kosta mycket pengar, men jag tror liksom utskottets ordförande att detta skulle vara av mycket stor betydelse i synnerhet för de små inkomsttagarna, ty det är klart att det är svårare att ha ett förvärvsarbete utanför hemmet med en liten inkomst än med en stor inkomst. Därför är det ett viktigt reformkrav att det sker en omprövning av storleken på förvärvsavdraget för dem som har låga inkomster. I det avseendet förlitar vi oss på att den utredning, som vi hoppas kommer att tillsättas, tar upp det problemet och i den mån det blir möjligt också föreslår ytterligare lättnad.

Det är sant att Gerda Höjer, som satt med i utredningen, gått med på utredningens förslag. Såvitt jag förstår gjorde hon det i första hand för att utredningen skulle bli enig. Med tanke på den tveksamhet som rådde, om det över huvud taget skulle kunna läggas fram något förslag till reform på detta område, gick hon säkert hellre med på de 2 000 kronorna än riskerade att det inte blev någonting alls. Det hindrar emellertid inte att hon tidigare varit med om att väcka motioner, där vi framställde förslag om högre avdrag, och jag skulle misstaga mig mycket om det visade sig att hon var nöjd för framtiden med att avdraget sattes till 2 000 kronor.

Jag kan inte godta den jämförelse mellan folkpensionärer och dem som lever i samvetsäktenskap som utskottets

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

ordförande gjorde. Då det gäller folkpensionärer är det säkert mycket lättare att fastställa, om de lever tillsammans eller ej, än det är i fråga om personer i betydligt yngre åldersgrupper som är sammanboende, personer som kanske mycket ofta flyttar. Dessutom förhåller det sig ofta så, att folkpensionärer, som faller under denna bestämmelse, får en social förmån, som de inte skulle få, om de inte sammanbodde. De sammanboende med gemensamt barn som i förevarande fall skulle sambeskattas skulle såvitt jag förstår åtminstone i de flesta fall ha en nackdel av sitt sammanboende, och därför kan man inte alls göra någon jämförelse mellan dessa kategorier. Därför att riksdagen godtagit en viss princip när det gäller folkpensionärer anser jag sålunda inte att man kan utsträcka tillämpningen av den till skattelagstiftningen. Detta var väl i alla fall inte riksdagens avsikt, då den fattade det beslutet, och därför måste vi bedöma den här frågan såsom ett helt nytt problem, som vi måste lösa för sig.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag vill bara göra en stilla erinran till fru Gärde Widemar om hennes påstående att folkpensionärer skulle uppbära en större inkomst, om de betraktades såsom gifta. Så förhåller det sig ju inte. Två pensioner till ensamstående personer uppgår till högre belopp sammanlagt än pensionen till äkta makar. Det måste väl alltså föreligga ett missförstånd från hennes sida då hon anser att det exemplet inte skulle vara relevant.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag syftade på det fallet att den sammanboende kvinnan inte har rätt till egen folkpension.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är litet tveksam, när jag lägger mig i denna debatt. Talarna har nämligen, trots att de omvittnat be-

tydelsen av denna reform, varit fördömligt korta i sina inlägg och i huvudsak bara uppehållit sig vid en och annan detalj, varom meningarna är delade. Men jag tycker, att det ändå förtjänar att understrykas vad utskottets ordförande sade, att denna reform har möjliggjorts endast och allenast därigenom att riksdagen med mycket knapp majoritet i höstas fattade ett beslut om allmän varubeskattning. Icke förty har representanter för motståndarna till denna inkomstförstärkning icke tvekat att bjuda över i den här beskattningsfrågan, där det är gemensamt för alla yrkanden att kostnaderna skulle stiga ytterligare i vädret. Jag har inte sett någon tackning för de extra kostnadskrävande förslag som har framförts med anledning av sambeskattningsreformen. Försöken till tackning — jag säger försöken — har ju inte gått längre än att kompensera vad varuskatten skulle ge.

I vart fall har man i stort sett varit ense med regeringen om att reformen är befogad. Att man här rör sig på ett utomordentligt ömtåligt område vet riksdagen sedan gammalt. Vi har tidigare haft att behandla misslyckade utredningsförslag när det gällt att lösa denna fråga. Det kan alltid uppstå kontroverser i gränsområdena. Det kan göras gällande, att man behandlar den ena gruppen fördelaktigare än den andra.

Tidigare var det mycket vanligt, att husmödrarna var kritiska mot sambeskattningsförslagen. Husmödrarna, som ju ändå inte hade något egentligt förvärvsarbete, gjorde nämligen gällande att de utförde ett arbete i hemmet som var jämförbart med de förvärvsarbetandes. Nu har herr Bengtson kommit en bit in på den vägen, när han vill ha ett visserligen modifierat men dock kraftigt ökat förvärvsavdrag för alla kvinnor i jordbrukarhemmen och alla kvinnor i rörelseidkarhemmen. I vårt moderna jordbruk är det naturligtvis inte så som i den gamla naturahushållningens dagar, då bondkvinnan praktiskt taget undantagslöst kärnade smör och skötte djuren. I dag är det — om man skär jordbruket över en kam och ser inte bara på

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

småbrukarna utan på de tillräckligt stora bondejordbruket och storgodsägarna, allt går ju in under begreppet jordbrukarfamiljer — en massa av dessa kvinnor som gör en typisk husmoders arbete och ingenting därutöver. Man skulle säkertligen få ett mycket kontroversiellt resultat av detta försök att skipa rättvisa, om man skulle följa herr Bengtsons linje. Man kan få det även med den försiktiga skrivning som här föreligger när det gäller rörelseidkarna.

På den punkten kan jag även till herr Spetz säga, att om man nu hävdar att man skall försöka skapa den största möjliga relativa rättvisa, är det enligt min mening orimligt att utan vidare ge en rörelseidkares hustru, som arbetar i rörelsen, rätt till förvärvsavdrag och, där-est hon har minderårigt barn, rätt till fullt förvärvsavdrag. Riksskattenämnden har ju därför också påpekat, att hustrun skall utföra arbete i icke ringa omfattning i sin mans rörelse, om man skall ge henne rätt till förvärvsavdrag vid beskattningen. Jag kan hålla med herr Spetz om att det kan bli besvärligt att fixera vad som är ringa omfattning eller ej. Det får bli en bedömningsfråga för taxeringsmyndigheterna, och riksskattenämnden kommer väl här som i andra fall att ge vissa vägledande anvisningar, som får vara normerande för taxeringsnämnderna. Men att släppa möjligheten att ändå göra en avvägning, möjligheten att utfärda bestämmelser om vilket mått av arbete som hon skall utföra i mannens förvärvsverksamhet, innan hon är berättigad till avdrag, det tror jag skulle leda till ganska horribla konsekvenser. Man kan som jag ser saken inte komma denna materia närmare in på livet, om man vill hålla fast vid principen att förvärvsavdraget inte skall utgå i alldeles uppenbart oriktiga fall.

Jag har fäst mig vid ett par av fru Gärde Widemars inlägg, bl. a. där hon gör gällande att 2 000-kronorsavdraget icke är tillfredsställande och att man i princip bör ha rätt till avdrag för de merkostnader som föranledes av att hustrun arbetar utanför hemmet. Den frågan kan ju bedömas från olika utgångspunk-

ter. Det ligger vissa undersökningar bakom — en utredning som kallade sig för familjeutredningen och som arbetade för några år sedan kom fram till att de extra kostnaderna för ett barn framför allt i förskoleåldern höll sig omkring de 2 000 kronorna. Om man emellertid har sådana anspråk, att man inte bara skall ha tackning för de extra kostnader som föranledes av att man får placera barnet i ett daghem eller i ett familjedaghem, utan gör anspråk på att man skattemässigt skall ha ersättning för de extra kostnader som föranledes av att kvinnan anställer ett hembiträde för att hon skall kunna fullgöra det egna arbetet, då kan man naturligtvis komma fram till helt andra avdragsbelopp. Jag föreställer mig att man i dag inte får något hembiträde med natura- och kontantlön under 8 000 kronor eller något i den stilen. Man kommer då följaktligen upp till helt orimliga avdragsbelopp. Nu förhåller det sig ju så att det bara är en rätt begränsad grupp av arbetande kvinnor som befinner sig i det sociala skikt där man kan välja den utvägen att klara hemproblemen med hjälp av ett hembiträde. Den överväldigande majoriteten av de förvärvsarbetande kvinnorna kan inte sträcka sina anspråk dithän, utan de får nöja sig med att placera barnet på daghem, familjedaghem och liknande, och under sådana förhållanden är väl detta förvärvsavdrag något så när riktigt avpassat.

Vidare tog fru Gärde Widemar upp en debatt om en detalj i förslaget, att man i beskattningsavseende skall jämställa två ogifta som sammanbor och har gemensamt barn med två gifta makar. Hon ställde frågan om skattemyndigheterna eller domstolarna skall fastställa faderskapet. Jag får för min del säga, att jag aldrig har haft någon tanke på att skattemyndigheterna skulle fastställa något faderskap. Det har domstolarna klarat hitintills, och det kommer de väl att göra även i fortsättningen. Man kommer att fastställa frågan om faderskapet med tillhjälp av kyrkoböckerna på samma sätt som hitintills, och man får fastställa problemet om sammanboendet genom

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

fastighetslängderna på samma sätt som hitintills. Därmed har man ju ett par ganska konkreta och objektiva kriterier för när denna regel skall tillämpas. Att Kungl. Maj:t kom fram till att föreslå en sådan här kanske för en professionell jurist något överraskande slutsats, beror helt enkelt på det motivet, att jag nog tyckte att man kommer till rätt underliga relativa resultat, i fall man inte gör den här korrigeringen, d. v. s. beskattar vederbörande, om de har gemensamt barn och bor tillsammans, som om de skulle vara gifta.

Om man följer reservanterna, får man nämligen rätt underliga slutresultat. Om två ogifta flyttar tillsammans och har ett gemensamt barn, får de om de bor här i Stockholm 6 000 kronor i skattefritt ortsavdrag, medan två gifta får nöja sig med 4 000 kronor i skattefritt ortsavdrag, därast de har ett eller flera barn. Jag kan fortsätta denna argumentering: om två stycken ogifta med två gemensamma barn flyttar tillsammans och bor som en familj, skulle de enligt reservanternas förslag få 8 000 kronor i skattefritt ortsavdrag, jämfört med de 4 000 kronor i skattefritt ortsavdrag, som gäller för två äkta makar med två gemensamma barn. Bara den omständigheten att inte prästen eller borgmästaren läst över dem skulle ge dem ett extra skatteavdrag om 4 000 kronor per år när de i övrigt är i samma situation rent ekonomiskt och — jag är tillräckligt fördomsfri för att säga det — i stort sett även i moraliskt avseende.

Man kan utveckla detta ytterligare och säga, att om två ogifta bor tillsammans och bara den ene har ett separat barn, som den andre inte har något att göra med, skall de ha 6 000 kronor i skattefritt ortsavdrag, och om det är två ogifta som bor tillsammans och var och en har ett separat barn, som den andre inte har något att göra med, så skulle de faktiskt få ett skattefritt ortsavdrag av 8 000 kronor, medan den vanliga gifta familjen får 4 000.

Jag tycker att detta skulle föranleda vissa berättigade missnöjesanledningar. Jag fick regeringens gehör för denna

synpunkt, och därför har vi stannat för att om man i kyrkoböckerna konstaterar att faderskapet är klart och i fastighetslängden konstaterar att föräldrarna bor tillsammans, är det riktigt att de blir beskattade på samma sätt som de gifta under liknande förhållanden.

Vi har ju varit konsekventa. Samtidigt som de får ortsavdrag som gifta får de å andra sidan rättighet till de giftas skatteskala, möjlighet att utnyttja varandras icke utnyttjade ortsavdrag o. s. v. Principen är således konsekvent genomförd över hela linjen.

Herr talman! Det skulle naturligtvis kunna vara frestande att hålla ett längre anförande om sambeskattningen mera i princip, men när de föregående talarna inte velat göra någon stor politisk debatt om detta, skall inte jag göra det heller. Jag vet inte om jag med dessa små inlägg har besvarat fru Gärde Widemars och herr Spetz' frågeställningar. Skulle jag inte ha fattat dem helt och fullt, är det möjligt att jag kan reparera det i ett nytt inlägg.

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Både finansministern och utskottets ordförande har tagit tillfället i akt att tala om omsättningsskattens nödvändighet för att genomföra olika reformer, bl. a. också denna reform. Jag har i ett tidigare sammanhang sett, att finansministern gjort gällande att omsättningsskatten också skulle vara nödvändig för att täcka tjänstemännens löneförhöjningar.

Nu har vi ju inte specialbudgeter på detta område, som man kan laborera med och hävda, att just den reformen skulle inte ha kunnat genomföras, om vi inte haft omsättningsskatten. Jag vet inte hur ofta man kan tänka sig diskontera omsättningsskatten, men gör man det för många gånger så kommer väl utgifterna att överstiga inkomsterna av denna skatt. Ännu är vi dock inte där. När vi nu i väsentliga stycken är tämligen eniga om att genomföra denna reform, så bör vi också genomföra den utan att därvid koppla den samman med

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

olika omständigheter som omsättnings-skatt o. d.

Vad beträffar herr Strängs motivering när det gällde avdraget för jordbrukar-hustrurna, nämligen att det är en hel del förändringar som har inträffat på jordbrukets område, så vill jag tillägga, att det dock fortfarande är ett fåtal jordbruk, som är stora jordbruk. Vi har mest familj jordbruk och mindre jordbruk. Det bör också observeras, att utvecklingen går därhän, att hustrun i större utsträckning deltar i skötseln av jordbruket. Kan hustrun köra bil, så kan hon köra traktor också och använda åtskillig maskinell utrustning. Sys-selsätter ett jordbruk bara två äkta makar, så kommer hustrun också att där-med få delta i arbetet.

Här finns faktorer som talar i båda riktningarna, och vad jag här pekat på talar för att det är mer fog för den reservation, som vi har lagt fram från centerpartiets sida.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få reservera mig för att jag kan ha missförstått finansministern, men det föreföll mig, som om finansministern talade om två saker på en gång. Han talade om hustrun, som arbetar i mannens rörelse, och ansåg att i sådant fall bör krävas av hennes deltagande i rörelsen, att denna inte är av alltför ringa omfattning. Men det står inte någonting alls härom i lagen. I lagen står bara orden »av hustrun utfört arbete». Punkt och slut. Där gäller det arbete, om det än är aldrig så litet.

Men jag talade om en annan sak, nämligen när hustrun själv står för rörelsen. Det är där man fört in en bestäm-melse om att hon dessutom skall ha varit sysselsatt i *sin egen* rörelse i »icke ringa omfattning». Det var det jag gjorde min anmärkning emot.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Liksom herr Bengtson anser jag, att finansministerns allmänna

resonemang måste korrigeras. Det kan ju inte vara så, att allting skall betalas med omsättningsskatten. Av finansministerns påstående kan man dra den slutsatsen, att han vill göra gällande att motståndarna till omsättningsskatten inte skulle ha pengar till denna reform. Det är inte på det sättet. Redan i folkpartiets finanskalkyl i januari hade vi utrymme för reformen, sedan vi ersatt omsättningsskattens inkomster med besparingar och andra budgetförstärkningar. I det alternativ till regeringens senaste statsregleringsförslag, som folkpartiet kommer att lämna i nästa vecka, kommer vi att ha ännu större utrymme för skattelättnader av detta slag.

Finansministern förklarar att de faktiska omkostnaderna för barnens vård bör vederbörande egentligen ha rätt att dra av från sin inkomst, men att man har konstaterat inom familjebere-dningen att dessa omkostnader i medeltal uppgår till 2 000 kronor. Det är alldeles riktigt, att en sådan beräkning gjordes av denna utredning, men det gällde en schablonberäkning, ett medeltal. Det är möjligt att beräkningen var riktig vid den tidpunkt då den gjordes, men sedan dess har det gått flera år. Kostnaderna för barnens vård ökas för varje år som går. Dessutom beror omkostnaderna på antalet barn. Har man fyra barn, stiger kostnaderna till 8 000 kronor, d. v. s. samma kostnad som man enligt finansministern får räkna med för ett hembiträde. Jag tycker visst inte att den grupp — om de nu är så många att de kan kallas en grupp — som numera har möjlighet att få tag i ett hembiträde, skall sättas i någon gynnad situation. Jag tror dock att de mödrar, som har många barn och som är tvingade att lämna dem på ett daghem, för detta får vidkännas ännu större kostnader än genom att hålla sig med ett hembiträde. Dessutom är det ont om daghem, och det är svårt för mödrarna att finna daghem i närheten av bostaden eller arbetsplatsen, så att de över huvud har möjlighet att ta förvärvsarbete, alldeles oavsett det ekonomiska resultatet av detta.

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

Finansministern erkänner och ger mig rätt i att det kommer att bli besvärligt för taxeringsmyndigheterna att tillämpa taxering av samboende. Myndigheterna måste då gå till mantalslängderna, till kyrkoböckerna och till domstolsprotokoll för att få fastställt, om det är med fadern till barnet som kvinnan sammanbor. Det lär myndigheterna inte kunna göra utan stor omgång.

Resonemanget om att de samboende skulle kunna få ett ortsavdrag på tillsammans 8 000 kronor enligt vår motion förstår jag inte. Finansministern säger att två ogifta kan få ett skattefritt ortsavdrag på 6 000 kronor, och det är alldeles riktigt, medan två gifta har ett ortsavdrag på 4 000 kronor. Då kan emellertid hustrun få ett förvärvsavdrag med 2 000 kronor; tillsammans uppgår avdragen till 6 000 kronor eller det blir exakt samma situation i båda fallen. Ett avdrag på 8 000 kronor kan man aldrig få enligt vårt förslag, ty vi har räknat med att den ene av föräldrarna, som sammanbor, alltid skall beskattas som ensamstående och som ogift enligt skatetabellen för ogifta.

Vad sedan gäller detta exempel att två, som sammanbor och den ene har barn med någon annan än den med vilken vederbörande sammanbor, skulle utnyttja möjligheten till högre ortsavdrag, har inte ens finansministern vågat sig på en skattereform i den vägen. Då måste man ju sambeskattna alla sammanboende över huvud taget — syskon, föräldrar och barn, goda vänner — ty de får sina ortsavdrag i alla fall, oavsett om de är av samma eller olika kön.

Att finansministern nu helt plötsligt för in moralen i skattelagstiftningen är ägnat att förvåna. Det är väl första gången som finansministern anlagt sådana synpunkter för att få igenom en reform. Skattemoralen brukar annars vara något helt annorlunda än den vanliga moralen!

Herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Tyvärr, fru Gärde Widemar, brukar skattemoralen vara helt

annorlunda än den vanliga moralen. Jag har mycket besvär av detta!

Jag vill sedan till fru Gärde Widemar säga, att omsättningsskatten gav ett inkomsttillskott på 1 400 miljoner kronor. Den gav möjligheter att genomföra vissa reformer, bl. a. sambeskattningsreformen, varvid slutresultatet blev ett inkomsttillskott på i runt tal en miljard kronor.

Nu utlovar fru Gärde Widemar, att folkpartiet kommer att redovisa täckning för utgifter i lika stor utsträckning som omsättningsskatten gör. Det skulle således innebära, att vi om någon vecka har att förvänta ett förslag som ger inte 1 000 miljoner kronor, utan 1 400 miljoner kronor plus det tillägg, som fru Gärde Widemar anser det befogat att öka denna sambeskattningsreform med. Jag hoppas att fru Gärde Widemar inte tar illa upp, om jag kommer tillbaka hit till kammaren och ber att få diskutera denna fråga med fru Gärde Widemar, sedan vi sett på detta intressanta förslag, som skall innebära så kraftiga reduktioner av statens utgifter respektive förstärkningar av statens inkomster.

Jag vill vidare till herr Spetz säga att i det fall — om vi skall riktigt ordentligt klara upp begreppen — då kvinnan arbetar i mannens rörelse gäller som kvalifikation att hon skall utföra ett arbete för 300 kronor, innan hon får förvärvsavdrag. Det betyder således att hon skall arbeta i viss utsträckning — man kan ha olika uppfattningar om detta motsvarar begreppet »i icke ringa utsträckning», men det är i alla fall en arbetsinsats hon skall göra. I det andra fallet, där kvinnan arbetar i egen rörelse, har vi skrivit in att arbetet skall vara av icke ringa omfattning. Det är klart att man skulle kunna säga, att hon skall utföra ett arbete för 300 kronor här också för att det skall uppstå full reciprocitet.

Men detta är bara en diskussion om ord; principerna är ju desamma. Dock bör vi inte sträcka oss dithän — som här säges — att en hustru, i det fall hon arbetar i egen rörelse, inte skall

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

behöva göra någon arbetsinsats alls och ändå ha rätt till förvärvsavdrag. Jag är rädd för att detta kan leda till svåra konsekvenser, och jag tror att herr Spetz innerst inne — såsom den ambitiöse och nitiske taxeringsman herr Spetz i det civila ändå är — är rädd för detta. Vi känner allesammans till, att många företagare frestas av att skriva över verksamheten på hustrun för den händelse någonting skulle hända, som i ekonomiskt hänseende inte skulle bli så trevligt, och har man gjort det, har man räddat en hel del. Men vi bör väl i sådana fall ändå ha ett visst anspråk på att hustrun skall göra en insats i den verksamhet hon själv står för — de tycker jag är hederligt och renhårigt.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det kan jag lugna finansministern med att jag inte hyser någon som helst oro för vad finansministern här drog upp. Det var nämligen bara den bestämmelse som vi nu har, och denna har, såvitt jag vet, inte vållat några som helst besvär eller olägenheter. Jag har den erfarenheten, som kanske är relativt kort — jag har dock varit med ett tjugotal år i prövningsnämnden — att det där aldrig har förekommit någon diskussion på denna punkt helt enkelt av den anledningen, att lagen inte varit sådan att vi haft skäl att syssla med detta problem.

Däremot menar jag att en ändring av lagstiftningen, som innebär att man skall börja fundera på om vederbörande kvinnliga innehavare av en rörelse har gjort en arbetsinsats i rörelsen, medför en komplikation, som kommer att försvåra taxeringsarbetet men som när det gäller statens inkomster icke kommer att ge ett enda rött öre — den saken är jag fullkomligt övertygad om.

Nu ger i varje fall det uttalande som finansministern gjorde om en arbetsinsats för 300 kronors värde en viss vägledning, och det kan vara värdefullt.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är glad över att den lilla debatten mellan herr Spetz och mig har resulterat i denna klarhet. Jag är övertygad om att herr Spetz, som den lojale skatteindrivare han är, kommer att se till att det i fortsättningen såsom villkor för kvinnans rätt till förvärvsavdrag i det fall hon arbetar i mannens rörelse uppställs krav på 300 kronors inkomst.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Finansministern påstår, att denna reform inte skulle vara möjlig att genomföra utan omsättningsskatten. Jag påstår att den skulle vara möjlig att genomföra utan omsättningsskatt. Att det går att klara statens utgifter utan omsättningsskatt trodde jag inte att finansministern var tveksam om längre, när han sett de senaste beräkningarna av statens inkomster för nästa budgetår som gjorts av riksräkenskapsverket.

Men finansministern är givetvis välkommen att fortsätta resonemanget då vi sett det nya förslaget från oss om inkomster och utgifter.

Herr statsrådet STRÄNG:

Ja, det här sista inlägget från fru Gärde Widemars sida gjorde mig faktiskt riktigt orolig för den där kommande debatten, som vi skall ha. Men jag tillåter mig att i all vänskaplighet ge ett råd till fru Gärde Widemar: Studera kompletteringspropositionen innan vi tar den debatten! Skulle fru Gärde Widemar redan ha gjort det, då är hennes senaste inlägg helt oförklarligt.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Nu talade finansministern återigen om den hustru som arbetar i mannens rörelse. Men det är inte alls den saken jag talar om och vill få fram. Vi skall inte tala om hustrur som arbetar i mannens rörelse, eller mannens jordbruk, ty där föreslås ingen

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

ändring; där gäller detsamma som vi alltid har haft och fortfarande är överens om.

Jag slår fast att det är fråga om den ändring som är införd i lagen när det gäller hustruns taxering i *hennes egen* rörelse. Det är detta det rör sig om, och jag hemställer att finansministern och finansdepartementet tar och tittar på den diskriminering av kön som där föreligger.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är ju rätt besvärande att herr Spetz och jag har så svårt att förstå varandra. Men vi kan ju hyfsa ekvationen genom att inte tala om det fall, där hustrun arbetar i mannens rörelse, och då blir det bara kvar det andra fallet, där det är fråga om hustruns egen rörelse. Om emellertid i det första fallet ställs ett krav på 300 kronor, så är det väl rimligt att även i det andra fallet ställs ett visst krav på insats från hustruns sida i den egna rörelsen. Detta har tagit sig uttryck i förslagens ord om ett arbete »av icke ringa omfattning».

Överläggningen ansågs härmed slutad. Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30. Härefter yttrade herr talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas, först särskilt beträffande envar av punkterna A 1—B 2 av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan, vidare särskilt rörande punkterna B 3 och B 5 samt därefter särskilt angående envar av punkterna B 4, B 6 och B 7. I vad gällde det under punkten A 1 upptagna lagförslaget, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att framställas, först särskilt beträffande varje stadgande, i fråga om vilket annat yrkande förekommit än om bifall till utskottets förslag, därefter särskilt rörande återstoden av lagförslaget samt slutligen särskilt angående utskottets hemställan i punkten A 1.

Punkten A 1

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen

46 § 3 mom. första stycket, såvitt avsåge höjning av förvärvsanslaget

I avseende å denna del av nämnda stycke, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna stycket, såvitt nu vore i fråga, med den lydelse, som föreslagits i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av stycket i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 46 § 3 mom. första stycket i Kungl. Maj:ts av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 40 tillstyrkta förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, såvitt avser höjning av förvärvsavdraget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes stycket, såvitt nu är i fråga, med den lydelse, som föreslagits i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Söderquist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;
Nej — 28.

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

46 § 3 mom. första stycket, såvitt gällde kvinnas inkomst av jordbruksfastighet

Beträffande denna del av förevarande stycke gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av densamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna stycket, såvitt nu vore i fråga, med den lydelse, som föreslagits i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av stycket i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 46 § 3 mom. första stycket i Kungl. Maj:ts av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 40 tillstyrkta förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, såvitt avser kvinnas inkomst av jordbruksfastighet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes stycket, såvitt nu är i fråga, med den lydelse, som föreslagits i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 22.

Därjämte hade 28 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

46 § 3 mom. andra stycket

I fråga om detta stycke gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna stycket med den lydelse, som föreslagits i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på styckets godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 46 § 3 mom. andra stycket i Kungl. Maj:ts av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 40 tillstyrkta förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes stycket med den lydelse, som föreslagits i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 22.

Därjämte hade 30 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

46 § 3 mom. tredje stycket

Godkändes.

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

65 § samt anvisningarna till 52 och 65 §§

Rörande nu förevarande bestämmelser, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att desamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna 65 § med den lydelse, som föreslagits i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen, varjämte berörda anvisningar skulle utgå.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av ifrågavarande bestämmelser vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 65 § i Kungl. Maj:ts av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 40 tillstyrkta förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen ävensom de av utskottet tillstyrkta anvisningarna till 52 och 65 §§ nämnda lag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslagits i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen, varjämte berörda anvisningar utgå.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 44.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna A 2—A 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 1

Vidkommande denna punkt gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 40 punkten B 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

Ang. ändrade regler för familjebeskattningen

nos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 68.

Punkten B 2

Med avseende å förevarande punkt gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades under punkten 2 i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 40 punkten B 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas under punkten 2 i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 16.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B 3 och B 5

I vad gällde dessa punkter, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o)

att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades under c i den av herr Söderquist m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna den i reservationen III av herr Hagberg m. fl. under 1 gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Söderquists m. fl. reservation, såvitt nu vore i fråga.

Herr *Hagberg* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 40 punkterna B 3 och B 5 antager den i reservationen I av herr Söderquist m. fl. under c gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den i reservationen III av herr Hagberg m. fl. under 1 gjorda hemställan.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. godkännande av konvention rörande varors tullvärde

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 24.

Därjämte hade 86 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 40 punkterna B 3 och B 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Söderquist* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt avser den i reservationen under c gjorda hemställan.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Söderquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 28.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B 4, B 6 och B 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. godkännande av konvention rörande varors tullvärde

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny tulltaxeförordning, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr *HAGBERG* (h):

Herr talman! I den föreliggande propositionen, som behandlas i utskottets betänkande, föreslås att riksdagen måtte dels antaga det vid propositionen fogade förslaget till tulltaxeförordning, dels ock för sin del godkänna Sveriges anslutning till konventionen den 15 december 1950 rörande varors tullvärde, den s. k. Bryssel-konventionen. Inom bevillningsutskottet råder inga delade meningar i frågan, utan vi har enhälligt tillstyrkt förslaget och även varit fullt ense om motiveringen. Då jag icke desto mindre begärt ordet är det endast för att göra ett par kompletterande anmärkningar.

Att vi för svenskt vidkommande biteräder Bryssel-konventionen är enligt helt säkert mycket allmän uppfattning att hälsa med tillfredsställelse, och jag vill liksom utskottet förorda, att så sker. Särskilt glädjande är att tullvärdeberäkningen i princip skall grundas på fakturapriset.

I och med att Sverige ratificerar konventionen bör vår aktivitet inom Tullsamarbetsrådet i Bryssel kunna bli större än hittills, då vi närmast uppträtt såsom observatör. Jag skall tillåta mig att i all korthet utveckla skälen till denna uppfattning.

I vissa av de länder som ratificerat konventionen — bland dem flertalet av de större västeuropeiska — har utfärdats tillämpningsbestämmelser med i en del fall klart protektionistisk målsättning. I andra länder har bestämmelserna tillämpats i en anda av godtycke och formalism. Svenska exportföretag har sålunda mindre gynnsamma erfarenheter vad gäller vissa länder. Tullmyndigheterna i dessa länder accepterar exempelvis inte handelsfakturan som underlag vid tullvärdeberäkningen, då fråga är om import genom förmedling av ensamagent; detta är ju en försäljningsform som blir allt brukligare. Även när det gäller försäljningar till dotterbolag och filialer räknar sig myndighe-

Ang. ändrade regler för delgivning i rättegång

terna i vissa ratifikationsländer fram till tullvärdet genom teoretiska metoder.

Uppenbart är att de tullsänkningar som under efterkrigsåren gjorts inom GATT, liksom de tullreduktioner som nu är planerade inom det europeiska integrationsarbetet, i betydande utsträckning kan spolieras genom dessa metoder. En tullsänkning, även av betydande omfattning, går givetvis lätt om intet, om tullvärdena höjs så kraftigt som med 10, 25 och i något fall ända upp till 80 procent, vilket förekommit.

Det vore synnerligen tacknämligt om detta problem, som bekymrar exportnäringen alltmör, kunde beaktas av våra myndigheter vid det fortsatta arbetet inom Tullsamarbetsrådet i Bryssel och de här påtalade tendenserna till tullhöjningar sålunda med kraft från svensk sida hållas tillbaka. Den liberala anda i vilken konventionen uppenbarligen kommer att tillämpas av oss synes därvid med fördel kunna tjäna till utgångspunkt för våra representanters ansträngningar.

Det är bara dessa påpekanden jag helt kort velat göra, herr talman, som ett litet ord med på vägen till de svenska myndigheter och representationer som i fortsättning skall handha dessa angelägenheter.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändrade regler för delgivning i rättegång

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 februari 1960 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 85, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt

2) lag om ändrad lydelse av 12 och 17 §§ konkurslagen.

I propositionen hade föreslagits bland annat, att i 33 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken vid sidan av nuvarande regler om kungörelsedelgivning skulle införas bestämmelser om delgivning genom att handling avlämnades i slutet kuvert i den söktes hemvist eller, om så ej kunde ske, genom att försändelsen fästes å hans husdörr.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 538 i första kammaren av herr *Ollén* och nr 668 i andra kammaren av herr *Hamrin*. Motionerna, vilka voro likalydande, utmynnade i hemställan att riksdagen måtte besluta att avslå propositionen i den del som avsåge förslag om ändring av delgivningsreglerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med avslag å motionerna

Ang. ändrade regler för delgivning i rättegång

I: 538 och II: 668 måtte bifalla förevärande proposition, nr 85.

Reservationer hade anförts

1) av herr *Gezelius*, som likväl ej antytt sin åsikt; samt

2) av herrar *Per-Olof Hanson* och *Gustafsson* i Borås, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 538 och II: 668 — och med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken — måtte för sin del antaga propositionen med den ändringen av nämnda förslag, att 33 kap. 12 § rättegångsbalken erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Tillåt mig först att när det gäller detta ärende uttala min tillfredsställelse över att det nu blir lagfäst att frikyrkopastor kan befrias från vittnesplikt, i analogi med vad som redan gäller beträffande åtskilliga andra grupper som har en liknande ställning i samhället.

Tillsammans med herr Axel Gustafsson i Borås har jag till utskottsutlåtandet fogat en reservation, som gäller frågan om återinförandet av den s. k. spikningen vid delgivning. Spikningen är ju ett gammalt förfarande, som i en hårdare form — det skall medges — har hängt med ända sedan medeltiden. Den har nu varit borta ur rättegångsbalken under något mer än tio år; den togs ju bort i den nya rättegångsbalk som trädde i kraft 1948. Nu skall spikningen emellertid komma tillbaka i modifierad form, om utskottet och departementschefen får som de vill.

Jag har inte kunnat finna att tillräckligt bärande skäl blivit förebragta för att återinföra denna gamla bestämmelse. Det är väl obestridligt att den lätt kan leda till misstag — i alla händelser finns en betydande risk för det — som kan medföra att oskyldiga, icke av-

sedda personer drabbas. Just sådana betänkligheter ligger bakom det förhållandet att lagrådet har avstyrkt förslaget och att Stockholms rådhusrätt för sin del har uttalat betänkligheter mot att införa spikning.

Nu heter det visserligen att det skall vara en nödfallsåtgärd att använda spikningsförfarandet; detta framgår också av hur man tänkt sig det hela. I den polemik, som departementschefen har ägnat åt lagrådets avstyrkande, heter det att de människor det här kan gälla »ofta» är sådana som inte vill göra rätt för sig, och då kan man ju säga att ingen större skada skett, om de blir utsatta för en liten chikan. Men man tänker sig tydligen — det framgår av skrivningen — att förfarandet skall kunna användas även i andra fall, och då blir det ju strax litet mera betänkligt.

Även utskottet har en liknande tänjbar skrivning. Man talar visserligen om att det »framför allt» gäller dem som avsiktligt undandrar sig delgivning — och det är ju beträffande dem som den föreslagna delgivningsformen skulle få sin »största praktiska betydelse» — men det framgår även av utskottsutlåtandet att man tänker sig att förfarandet skall kunna tillämpas även i andra fall.

Jag skall medge att både departementschefen och utskottet har blivit mycket angelägna om att dra fasta gränser omkring möjligheten att tillämpa detta delgivningsförfarande, men det har inte fått mig att frånga min uppfattning, att det är ganska onödigt att i rättegångsbalken återinföra ett förfarande, som vi en gång har gjort rent hus med.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 2.

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Det är inte tal här om att återinföra den gamla spikningen av stämning på någons dörr. Enligt den gamla bestämmelsen fick utmätningsmannen själv avgöra, om han skulle sätta upp stämningen på dörren. Den spika-

Ang. ändrade regler för delgivning i rättegång

des då upp i öppet skick, och vem som helst som gick förbi kunde läsa innehållet, vilket naturligtvis var trakasserande för vederbörande och många gånger kunde leda till obehagliga konsekvenser.

Det är här inte alls fråga om ett sådant förfarande. Det nu föreslagna delgivningsförfarandet är inte ens en modifierad form av den gamla s. k. spikningen, utan man kan säga att det är ett helt nytt delgivningsförfarande. Det får bara tillämpas för det första, om vederbörande inte kan delges försändelsen i vanlig ordning, således genom att den kan överlämnas till honom av en stämningsman, och för det andra, om det inte finns någon brevlåda på hans dörr. De flesta fastigheter, i varje fall flertalet hyresfastigheter, har brevlådor på dörrarna. Det är endast i de fall, där det inte finns någon brevlåda, vanligtvis enfamiljshus, som stämningsmannen får sätta upp ett slutet kuvert, innehållande stämningen, på dörren. Man kan knappast tänka sig att det är så särskilt många grannar som ens har tillfälle att iakttaga ett sådant kuvert, som sitter på en dörr i ett sådant hus, vilket blir det vanligaste fallet.

Dessutom får delgivningen endast uppsättas efter rättsens tillstånd. Rätten har således att noggrant pröva, om det verkligen finns anledning att tro att vederbörande har hållit sig undan och avsiktligt försökt att undandra sig delgivningen. Rätten har då dessförinnan infordrat utredning från stämningsmannen om att det inte funnits möjlighet att delge vederbörande försändelsen i annan ordning, vidare att denne visat tredska och uppenbarligen velat undandra sig delgivningen.

Då justitieombudsmannen år 1949 yttrade sig om detta förslag — det åberopas ju i reservationen — gällde det inte denna nya form av delgivning utan det gamla spikningsförfarandet, vilket också avskaffades år 1951. Det finns alltså ingen anledning att ta detta uttalande som argument emot ett införande av denna nya delgivningsform.

Lagrådet har avstyrkt förslaget, och det tycker jag egentligen är ganska oförklarligt.

Det sägs här att folk av misstag kan tro att det är hyresvärden som söks med en stämning, när det i stället är den inneboende. Ett sådant fall kan inte förekomma, ty om vederbörande inneboende inte personligen kan anträffas, har stämningsmannen rätt att överlämna delgivningshandlingen till hyresvärden, som i sin tur skall överlämna den till den inneboende. Någon förväxling kan man alltså inte tänka sig, i all synnerhet som det är rätten som skall pröva om sådan här delgivning skall tillämpas och då i första hand måste rekommendera att försändelsen överlämnas till hyresvärden.

Någon förväxling av människor som bor i samma hus kan heller knappast förekomma, ty man får förutsätta att rätten noggrant prövar omständigheterna och vet, vilken person det är som skall delges försändelsen, så att den inte utan vidare ger tillstånd att klistra upp ett kuvert på vilken dörr som helst.

Jag tror att farhågorna är överdrivna och kommer att visa sig vara helt betydelselösa. Dessutom tror jag att det här förfarandet kommer att tillämpas i mycket liten omfattning. Det är bara en extra möjlighet som delgivningsmännen har begärt, därför att det finns fall, då den som söks med en stämning inte har brevlåda och då han håller sig undan, t. ex. gömmer sig inne i lägenheten hela dagarna utan att öppna dörren, så att stämningen inte kan överlämnas. I de fallen skall man alltså kunna få rättsens tillstånd att lägga ned kuvertet i brevlådan eller om sådan inte finnes att sätta upp kuvertet med innehåll på dörren.

Jag kan inte inse annat än att detta är en mycket liten sak, och jag tror inte att den kommer att medföra några som helst tråkiga konsekvenser. Utskottsmajoriteten har också utan betänkligheter tillstyrkt propositionen och instämt i departementschefens uttalande i ärendet.

Ang. ändrade regler för delgivning i rättegång

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Bara några få ord!

Kanske man skulle kunna göra gällande, att utskottets överläggningar inte gick fullt så glatt till som utskottets ärade ordförande sökte förklara för oss. Betänkligheterna var nog en nyans större, i alla fall än vad hon här ville gå med på.

Jag medger att detta är en liten sak, bl. a. därför att såväl departementschefen som utskottet är medvetna om vad de har gett sig in på och därför varit mycket angelägna om att dra upp fasta gränser för tillämpningen. Och när vi nu fått höra utskottets värderade ordförande förklara, i vilken oerhörd liten utsträckning det här förfarandet kan komma att användas frågar man sig ju ännu mer: Finns det alls något skäl att införa en sådan bestämmelse?

Ändra lagar skall man ju inte annat än om man är tvungen, och får man tro den skildring, som utskottsordföranden gav av möjligheterna att tillämpa den föreslagna bestämmelsen, tycker jag att det inte är särskilt nödvändigt att återinföra den, även om den är i hög grad förändrad i jämförelse med den äldre bestämmelsen, som ju innebar att man spikade upp en öppen delgivning. Emellertid är det kuvert som avses att på ett eller annat sätt fästas på dörren försett med avsändarens namn och adress, alltså namnet på en myndighet, som inte lämnar något tvivel om vad kuvertet innehåller. Att det är ett delgivningsförfarande kan de som bor i huset inte undgå att få klart för sig.

Jag ser inte något skäl att frånträda min uppfattning.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag vill påpeka att det här förslaget till lagändring i första hand inte är föranlett av att man vill införa en möjlighet att sätta upp försändelsen på dörren, utan det viktigaste

med den föreslagna ändringen är att man skall ha rätt att lägga ned delgivningshandlingen i vederbörandes brevlåda. Någon sådan rätt har man inte för närvarande, utan man måste i stället tillgripa ett kungörelseförfarande. Man har ansett detta vara tämligen ineffektivt och trots att man snabbare och säkrare skulle nå den det gäller genom att man fick möjlighet att lägga ned stämningen i brevlådan.

Att sätta upp delgivningen på dörren är ett förfarande som skall få tillämpas endast i de fall, då det inte finns någon brevlåda.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Allt vad utskottets ordförande nu sade är så sant och riktigt. Detta förslag innebär en väsentlig förbättring av de nuvarande delgivningsbestämmelserna. Det är bara den där lilla extra krumeluren om spikning, som jag inte vill vara med om.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per-Olof Hanson och herr Gustafsson i Borås vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion om ytterligare arbetstidsförkortning;

nr 32, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna i arbetarskyddslagen om nattvila; och

nr 33, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i vägtrafikförordningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ersättning i vissa fall till familjeförsörjare vid minderårigt barns sjukdom

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om utredning angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare vid bortovaro från arbetet på grund av minderårigt barns sjukdom.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 463 i första kammaren av fröken *Nordström* och fru *Hamrin-Thorell* samt nr 553 i andra kammaren av fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning med uppdrag att undersöka förutsättningarna att inom den allmänna sjukförsäkringens ram bereda ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare, som på grund av minderårigt barns sjukdom tillfälligt tvingades stanna hemma från arbetet, ersättning för härigenom förlorad arbetsförtjänst.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet — efter att bland annat hava erinrat om att förslag av liknande innebörd förut behandlats av utskottet — anfört följande:

»Såsom andra lagutskottet tidigare framhållit kan de i motionerna aktualiserade problemen knappast lösas inom den allmänna sjukförsäkringens ram. I stället måste andra vägar sökas. Ehuru en utbyggnad av den sociala hemhjälpen och liknande verksamhetsformer under senare år ägt rum, torde behoven därmed vara långt ifrån täckta. Det är därför angeläget att åtgärderna på dessa områden intensifieras. Måhända kan även andra åtgärder visa sig verkamma för att bemästra svårigheterna. Enligt utskottets mening är det önskvärt att föreliggande frågor ägnas ytterligare uppmärksamhet. Denna mening bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Utskottet hemställer, att riksdagen i anled-

ning av förevarande motioner, I: 463 och II: 553, måtte såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.»

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Den motion, som har legat till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 34, är en gammal bekant för riksdagen. Såväl vid 1956 års riksdag som vid 1958 års riksdag har de ensamma föräldrarnas problem när barnen blir sjuka aktualiserats i motioner. Båda gångerna fick utskottets utlåtanden, vilka blev riksdagens beslut, en tämligen välvillig skrivning. Utskottets nu ännu mera positiva inställning i själva saksfrågan — även om den föreslagna lösningen avvisats — är glädjande.

Jag har träffat på de ensamma förvärvsarbetande föräldrarnas problem, när daghemsbarn och småskolebarn blir sjuka, i tre olika sammanhang. Först och främst har jag gjort det i mitt arbete i socialstyrelsen. Verket hade redan 1944 den inställningen, att social hemhjälp — just det som riksdagsutskotten pekat på såsom den enda egentliga lösningen i sina nyss nämnda utlåtanden — borde vara ett bra sätt att lösa den här frågan. Anvisningar om det har för övrigt utfärdats bl. a. i våra råd och anvisningar. Dess värre har det dock visat sig vara svårare än vi trodde att rekrytera folk till denna form av hemhjälp. Behov uppstår mycket sporadiskt, och duktigt folk går ju dess bättre inte i dag och väntar på tillfälliga arbetsuppgifter. Arbetet är inte heller så lätt som det kanske kan tyckas. Var och en som är förälder känner nog till hur ansvarsfullt det är att ta hand om sjuka barn och hur krångligt det kan vara att ta hand om barn då de håller på att tillfriskna. Hur mycket besvärligare skall det då inte vara för en främmande människa att klara den saken. Man har vidare att räkna med infektionsrisken för hemsamariterna. De hör ofta till en sådan inkomstgrupp att de inte har någon större sjukpenning, och blir de då infekterade får de ekonomiska problem. Inträffar epidemier bland daghemsbarnen och skolbarnen blir behovet av sådan hemhjälp ofta

Ang. samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna

hastigt mycket stort. Det är klart att man med all kraft bör gå vidare på vägen att utvidga den sociala hemhjälpen, men den innebär nog inte en universallösning.

I socialnämnder och socialhjälpstyperer träffar man också på dessa mödrar — jag skulle dock vilja säga, säkert tyvärr alldeles för sällan, ty det är nog inte förrän i allra yttersta nödfall som just de ensamma mammorna än i denna dag begagnar sig av sin självklara rätt att få socialhjälp i en svår situation. En kommitté för förvärvsarbetsande kvinnor med vårdnadsplikt, som verkar här i Stockholm, har också gett oss värdefulla fakta om dessa förhållanden.

Allt vad jag sett i dessa tre olika sammanhang har lärt mig att frågan verkligen är värd att engagera sig i. Jag vill till slut, herr talman, bara uttala min och mina medmotionärers förhoppningar om att den här frågan nu har fått ett fall framåt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner angående samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 10 i första kammaren av herr *Sundin m. fl.* samt nr 15 i andra kammaren av herr *Antonsson*.

I motionerna, vilka voro likalydande, behandlades det förhållandet, att storleken av den obligatoriska sjukpenning som utginge enligt sjukförsäkringslagen var i avsevärd mån beroende av vederbörandes inkomst av tjänst, medan storleken av sjukpenningen enligt yrkesskadeförsäkringslagen var beroende av inkomsten av förvärvsarbete över huvud taget. De yrkesskadeförsäkrade erhöles

för tiden intill nittionde dagen (samordningstiden) sjukhjälp enligt sjukförsäkringslagen. Såsom exempel hade motionärerna anfört, att om en lantbrukare utförde skogsarbete såsom anställd under en kortare tid av året och därvid finge en yrkesskada, kunde han få betydligt lägre sjukpenning under de första nittio dagarna än han finge därefter. Motionärerna hade ansett, att den högre sjukpenningen skulle utgå även under samordningstiden. I motionerna hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels om skyndsam prövning av i motionerna berörda spörsmål, dels att förslag i ärendet måtte föreläggas riksdagen snarast möjligt i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 10 och II: 15, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrar *Thorsten Larsson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 10 och II: 15, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte såsom sin mening giva till känna vad reservanterna anfört.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp)

Herr talman! Vid de stora reformernas genomförande på exempelvis pensioneringens och sjukförsäkringens områden har det visat sig att vissa detaljer ibland har blivit litet egendomliga, ja, nästan orimliga till sina verkningar och konsekvenser. Ett sådant fall inom sjukförsäkringen vill föreliggande motion och reservation fästa uppmärksamheten på.

I de fall då arbetstagarens inkomst från tjänst är av relativt ringa omfattning och huvuddelen uppbäres på grund av annat förvärvsarbete, kan enligt gällande bestämmelser endast grundsjukpenning av 3 kronor utgå. Vid en till-

fällig anställning får en sådan arbetstagarare, om han råkar ut för ett olycksfall i arbetet, under de första 90 dagarna uppbära endast 3 kronor. Först därefter träder den obligatoriska olycksfallsförsäkringen in. Här har ju faktiskt skett en försämring av de förhållanden, som rådde tidigare. Det är visserligen sant att denne man kan frivilligförsäkra sig, men i så fall får han givetvis betala premierna själv. Men samtidigt — och det är kanske framför allt detta som vi vill understryka — får arbetsgivaren erlagga den obligatoriska arbetsgivaravgiften till viss del. Arbetstagaren erhåller alltså vid yrkesskada en sjukpenning som icke svarar mot den avgift som erlagts av arbetsgivaren. Detta förhållande är enligt vår uppfattning varken rimligt eller rättvist, varför en lagändring bör företas.

Utskottsmajoriteten har under hänvisning till departementschefens yttrande förmodat att frågan skall tagas upp. Men huruvida just denna detalj kommer att uppmärksammas i sammanhanget har vi väl inte fått någon riktig bekräftelse på. Vi reservanter anser det därför vara angeläget att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t påpekar det föreliggande förhållandet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Med anledning av herr Larssons anförande vill jag endast påpeka att 1959 års riksdag skrev till regeringen i detta ärende, och sedan 1958 har vi en socialförsäkringskommitté som sitter och arbetar med detta ärende såväl som med många andra som vi har skickat till regeringen. Vi har inte ansett oss kunna tillråda riksdagen att ånyo skriva till regeringen i detta ärende. Vi utgår ifrån att ärendet blir behandlat, och blir det behandlat kommer vi att få ta ställning till det förslag som då kan komma fram. Vi har inte velat och inte heller kunnat ge någon anvisning på huruvida den frivilliga försäkringen skall byggas ut och under-

Om viss ändring i 1 § ensittarlagen

lättas eller om det skall ske någon ändring i fråga om i vilken utsträckning man kan erhålla ersättning såsom förvärvsarbetande eller såsom anställd i tjänst.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om viss ändring i 1 § ensittarlagen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motion om viss ändring av 1 § ensittarlagen.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare av fru *Löfqvist* och herr *Karlsson* i Olofström väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 568, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 1 § ensittarlagen skulle erhålla i motionen angiven lydelse.

I 1 § ensittarlagen var stadgat, att en av förutsättningarna för rätt till inlösen av mark enligt denna lag skulle vara, att nyttjanderättshavaren tillhörigt boningshus, som lämnade nöjaktig bostad åt honom och hans familj, funnes å marken uppfört den 1 januari 1919. Motionärernas yrkande avsåg, att denna tidpunkt borde fastställas till den 1 januari 1940.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, II:568, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag är ju inte motionär i denna fråga, men jag vill ändå yttra

Om viss ändring i 1 § ensittarlagen

några ord eftersom jag varit motionär tidigare i frågan. Jag har, med andra ord sagt, ett litet förflutet. Denna fråga börjar ju bli rätt gammal. Det är nu 13 år sedan Kungl. Maj:t skickade över en skrivelse till 1939 års fastighetsbildningssakkunniga. I utskottets utlåtande 1947 uttalades att utskottet icke ville motsätta sig en framflyttning från den 1 januari 1919 till den 1 januari 1925 av tidpunkten för rätt att friköpa en tomt, på vilken det fanns ett boningshus som var nöjaktig bostad för en familj. 1939 års fastighetsbildningssakkunniga slutförde sitt arbete, och kommittén blev upplöst utan att det blev gjort något åt denna fråga. 1954 tillsattes en ny kommitté. Man kan säga att det blev en viss pånyttfödelse av den gamla kommittén, och frågan skulle då tas om hand av denna nya kommitté.

Ensittarlagen kom upp igen i riksdagen 1955 genom en motion, och då skrev utskottet att frågan otvivelaktigt var förtjänt av uppmärksamhet. Utskottet sade vidare att det därför syntes utskottet beklagligt att fastighetsbildningssakkunniga under sitt arbete icke kunnat ta ståndpunkt till denna fråga. Jag tycker, herr talman, att detta utlåtande från utskottets sida 1955 alltså gäller. Det är beklagligt att denna fråga inte fått sin lösning. Frågan har nu legat död alltsedan 1947 och har väckts till liv ett par, tre gånger under denna tid genom motioner här i kammaren. Men det har stannat vid detta. Utskottet har uttalat viss välvilja mot motionerna, men frågan har inte kommit närmare sin lösning. Jag tycker för min del att det inte skulle vara svårt att flytta fram tidpunkten till exempelvis 1925 eller 1930. Att flytta den ända fram till 1940 som den nu föreliggande motionen begär är kanske att gå litet för långt, men det är ett glapp mellan 1919 och 1925, när lagen kom till. Det rör sig om människor som kanske hade hus på tomten 1919, men det var inte bostäder av den beskaffenheten att de godkändes. De har fortfarande de besvär som alltid medföljer vid sådana husbyggen. De

kan inte ens få låna pengar för att reparera sina bostäder. De kan inte heller få några inteckningar i dem, och det medför att dessa människor fortfarande får bo kvar under de tråkigheter och missförhållanden som trots allt råder. Det är en orättvisa i samhället, som knappast kan försvaras. Jag tycker att utskottet mycket väl skulle kunna vara ännu mera positivt i sitt skrivsätt än det varit. Jag är medveten om att det kanske inte går att tvinga fram någonting av en utredning, men det må förstås, herr talman, om jag ändå säger att det verkar som om denna kommitté kanske rentav inte haft den rätta inställningen för lösande av denna fråga.

Jag har, herr talman, intet yrkande, ty jag anser det meningslöst. Jag hoppas dock att det inte skall dröja 13 år till innan denna fråga kommer upp till en positivare behandling.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Herr Mossberger hade intet yrkande. Jag kan därför fatta mig mycket kort. I reciten till utskottsutlåtandet står det att en av förutsättningarna för rätten till lösens enligt ensittarlagens 1 § är att nyttjanderättshavare tillhörigt boningshus, som lämnade nöjaktig bostad åt honom och hans familj, fanns å marken uppfört den 1 januari 1919. Motionärernas yrkande avser sålunda en framflyttning av denna tidpunkt från den 1 januari 1919 till den 1 januari 1940. Nu är det så, herr Mossberger, att vi faktiskt inte har kunnat komma till något annat resultat i utskottet än vi gjort, kanske främst av den anledningen att samtliga hörda remissinstanser har avstyrkt. De har avstyrkt framför allt därför att den här frågan anförts — som det heter — fastighetsbildningskommittén. Vi har dock inom utskottet ställt oss välvilliga i stort sett till den här frågan, trots att vi har hemställt om avslag. Utskottet har skrivit i utlåtandet att vi förutsätter att denna fastighetsbildningskommitté genomför en utredning av den här frågan med all den skyndsamhet som är möjlig. Kommittén kan mycket

Ang. allmän folk- och bostadsräkning år 1960

väl avge ett separat utlåtande just på den här punkten. Det är detta vi egentligen har avsett när vi har skrivit på det här sättet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner om viss ändring i lagfartsförordningen, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. allmän folk- och bostadsräkning år 1960

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 125, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m. med den ändringen, att 13 § 3 mom. erhöles i utlåtandet angiven lydelse.

Vid utlåtandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar *Georg Carlsson, Schött, Gunnar Pettersson, Nyberg, Jansson* i Benestad, *Wachtmeister* och *Turesson*.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Som kammarens ledamöter ser, är vid detta utlåtande fogat

ett särskilt yttrande av inte mindre än sju av utskottets ledamöter. I detta yttrande fästes uppmärksamheten på att här har förordats en bostadsräkning som skall vara total, d. v. s. skall omfatta hela bostadsbeståndet. Det framhålles att det inte behövs någon sådan bostadsräkning för de bedömningar som krävs för den statliga bostadspolitiken, utan att det är med hänsyn till vissa kommuner som bostadsstyrelsen har förordat den totala bostadsräkningen. Vi sju ledamöter ifrågasätter om man här inte brukar större våld än nöden kräver, när man, för att tillgodose vissa enstaka kommuners intresse, överallt anordnar sådan bostadsräkning. Vi tror att man skulle nå ett bättre resultat om man ordnade med en begränsad bostadsräkning efter urvalsmetoden. En stor förtjänst med den metoden vore att man skulle nå ett snabbare resultat. 1945 utfördes ju en total bostadsräkning, och erfarenheterna av denna är väl inte de allra bästa. Det har därför förvånat att man nu strängt taget vill kopiera detta förfaringssätt.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag ber att först få påpeka att inga motioner har väckts i anledning av proposition nr 125, som vi nu har till behandling. I och för sig bör väl detta anses vara märkligt. Som vi väl vet brukar i de flesta fall propositioner följas av en mångfald motioner. I detta fall har vi i utskottet endast haft att ta ställning till själva propositionen.

Det framgår av utlåtandet att Kungl. Maj:ts förslag i allt väsentligt har tillstyrkts av utskottet. Enligt utskottets mening bör dock 13 § 3 mom. få en annan lydelse än den som Kungl. Maj:t har föreslagit. Anledningen härtill framgår av utskottets utlåtande.

Någon reservation har inte fogats till utlåtandet, utan detta får betraktas som enhälligt. Visserligen har det avgivits ett särskilt yttrande av herr Schött m. fl., men i sak innehåller inte detta yttrande någon avvikande mening.

Ang. åldringsvården

Om jag inte minns fel har inte från något håll i utskottet framförts synpunkter, som går igen i detta yttrande, i vilket man är av den meningen, att man åtminstone i viss utsträckning skulle kunna nöja sig med stickprovsundersökningar i stället för att inventera bostadsbeståndet i samtliga landets kommuner. Jag instämmer helt i yttrandet, att man inte skall bruka större våld än nöden kräver. Detta önskemål eller denna vädjan — hur man nu vill uttrycka det — innebär att Kungl. Maj:t bör beakta frågan när Kungl. Maj:t skall utfärda själva förordningen.

Jag är övertygad om att utskottet inte har någonting emot att Kungl. Maj:t söker förenkla och förbilliga denna även enligt min mening vidlyftiga apparat, och jag föreställer mig att icke heller någon i denna kammare har någonting emot det. Skulle något kunna förenklas bör det förstås också ske. Jag skulle tro att finansdepartementet, som närmast har hand om dessa frågor, tar en titt på dessa bestämmelser.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Ang. åldringsvården

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om utredningar rörande åldringsvården.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen med anledning av

1) de likalydande motionerna I: 50, av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl., och II: 58, av herr *Svenungsson* m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 142, av herr *Edström* m. fl., och II: 172, av herr *Rydén* m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 329, av herr *Wirmark* m. fl., och II: 411, av fru *Lindskog* m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 490, av herr *Elowsson, Nils*, m. fl., och II: 412 av fru *Svensson* m. fl., samt

5) de likalydande motionerna I: 493, av fröken *Nordström* och fru *Hamrin-Thorell*, och II: 610, av fröken *Elmén* och fröken *Höjer*,

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t

dels anhålla om en översyn och kartläggning av vissa förhållanden på åldringsvårdens område på sätt utskottet i utlåtandet förordat,

dels ock giva till känna vad utskottet i övrigt i utlåtandet anfört.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det var länge sedan jag läste någonting som berett mig en sådan glädje som allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, där det klart slås fast värdet av hemhjälpen åt gamla och av det öppna vårdsystemet i dess helhet. Redan 1952 års åldringsvårdsutredning hade visserligen uttalat sig mycket positivt om hemhjälpen, men denna var, när betänkandet avgavs år 1956, ännu i sin linda i de allra flesta kommuner, och man visste vid den tidpunkten inte mycket om vilka dolda fel den kunde ha. Nu har alla remissvar som redovisas i detta utlåtande, från ämbetsverk, från kommunförbund och från pensionärssammanslutningar, fullständigt enigt gett den sin sanktion. Hemhjälpen åt gamla, som ju är den stora och centrala delen av den öppna vården, lanserades i vårt land i början av 1950-talet. Den möttes då på vissa håll med skepticism. Det skulle inte gå att skaffa folk, vi hade sådana avstånd, de gamla behövde en ständig tillsyn och det skulle bli så dyrt. Ja, jag minns inte nu alla argument man kom med. På andra håll mötte hemhjälpen direkt motstånd, då den ansågs kunna bli en farlig käpp i hjulet för åldersdomshemsbyggnad. Andra trodde på hemhjälpen som ett universalmedel som i en hast skulle lösa alla gamlas alla vårdproblem. Nu syns det mig emellertid, som om hemhjälpen har fått sin rätta plats i samhällets omvårdnad av de gamla.

Ang. åldringsvården

Socialstyrelsen har redovisat att särskild hemhjälp år 1954 lämnades till 18300 personer. År 1958 hade antalet stigit till 45 000 personer. Därtill får man lägga alla dem som hjälptes av fast anställda hemvårdarinnor. Ingen lär väl kunna tycka annat än att denna utveckling är rent fantastisk, när man ser den mot bakgrunden av att den bara har tio års historia bakom sig.

Alldeles särskilt värd att beakta är den förståelse som Folkpensionärernas riksförbund visar i sitt remissvar för betydelsen av en god arbetsledning.

När man i en kommun anordnar hemhjälp åt sina gamla antingen i egen regim eller genom att understödja Röda korset, så får man inte tro att man bara har att i all enkelhet förmedla arbetskraft och vid behov subventionera hemhjälp. Så enkelt bör man inte göra det för sig, med hänsyn till alla de möjligheter man har att koppla ihop hemhjälpen som det centrala i omvårdnaden om de gamla med andra åtgärder. Man behöver bara tänka på t. ex. distribueringen av färdiglagad mat — vilket också omnämns i utlåtandet — något som kan bli ett utmärkt komplement till hemhjälpen. Vad som för mig är en gåta är att gamla herrar och damer, som bor i närheten av ett ålderdomshem, inte kan få måltidsinackordera sig på hemmet. Där kan stå rader av tomma platser, därför att gäster ständigt är sängliggande eller av andra orsaker inte vill äta i matsalen utan föredrar att äta på sina rum. Det är klart att det kan förekomma måltidsinackordering, men det är nog bara i enstaka undantagsfall.

Jag tycker att detta återigen är ett uttryck för den underliga företeelse, som jag hade anledning att beröra här i kammardebatten för en vecka sedan i anslutning till mentalsjukhusfrågan, nämligen att antingen är man på en anstalt — och då är man det med hull och hår — eller också står utanför dess servicemöjligheter. Tänk bara på alla fina badavdelningar, som vi har på våra institutioner, och på alla gamla eller rörelsehämmade, som så väl skulle behöva hjälp med en så trivial sak som ett bad — jag vet

ju själv vad jag talar om! Jag tycker att de här murarna mellan öppen och sluten vård måste vi hjälpas åt att bryta ned, var vi än träffar på dem inom människovården.

I utlåtandet säges det även några ord om semesterverksamheten bland de gamla, och på det området tror jag också att vi har mycket ogjort i detta land. Redan 1951 hade staden Wien mitt i all sin fattigdom och allt sitt elände satt i gång semesterverksamhet för stora grupper gamla — både gamla män och gamla kvinnor. Man hyrde i mellansäsongerna förstklassiga turistikhotell, och man behöll — och det tyckte jag var det fina med det hela — den vanliga servicedrillade personalen, som fick stränga order att behandla de gamla som staden Wiens verkligt ärade gäster.

Herr talman! Jag skulle kunna plocka fram punkt efter punkt i utskottets utlåtande och ömsom glädja mig över den snabba utvecklingen och, tyvärr, ömsom beklaga att det gått för långsamt.

Mitt i allt detta gäller det ju dock att komma ihåg att väl ungefär 80 procent av de gamla klarar sig utan några speciella vårdåtgärder från samhällets sida och att det ur alla synpunkter är angeläget att vi ser till, att vi i vår reformiver inte medverkar till att övervältra på samhället det moraliska ansvar, som vi ändå bör känna för de våra. Man behöver ju inte anlägga enbart etiska eller moraliska synpunkter på den frågan — man kan ju konstatera att en sådan situation råder samhället inte med vare sig ekonomiskt eller ur personalsynpunkt.

Utskottet tar upp frågan om gränsdragningen mellan de uppgifter, som kan åvila landstingen respektive primärkommunerna. Det är en mycket allvarlig fråga. Inom den slutna vården är det en mycket stor och svårlost fråga, men jag tror att den inom den öppna vården är betydligt mindre svårlost, och jag tycker att det i hög grad är att misskreditera förtroendemännen och socialvårdarna, om man skulle beskylla dem — eller rättare sagt när man ibland beskyller dem — för att låta de gamla komma liksom i kläm mellan två ansvarsmyn-

Ang. planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm

digheter i stället för att uppfylla sin lagenliga plikt att sörja för hjälp åt individen intill dess ansvarsfrågan är utredd. Problemet kan vara av administrativ karaktär, men jag tror inte att det går ut över de gamla, och det är ju ändå huvudsaken.

En sådan systematisk undersökning som har föreslagits i utlåtandet även av denna sida av åldringsvården — alltså den öppna vården — skulle säkerligen bli en god hjälp i strävandena att stimulera kommuner, som ännu inte satt i gång med hemhjälp och troligen inte föranstaltat om någon annan form av öppen vård heller, till att vidtaga åtgärder. Vid årsskiftet 1958/1959 bedrevs det s. k. särskild hemhjälp åt gamla i 690 av landets 1 036 kommuner, och det finns alltså här ännu mycket ogjort. Säkerligen skulle man i en sådan kartläggning, som är föreslagen, kunna få fram ytterligare praktiska uppslag som vore värda att föra vidare.

En viktig sak att tänka på är dock att tiden rider fort på det här området, att en kartläggning måste göras mycket snabbt för att inte vara föråldrad när den slutligen redovisas.

Efter härmed slutad överläggning bifölles vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner angående planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 496, av herr *Persson, Johan, m. fl.*, och II: 616, av herr *Nihlfors m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder i syfte att förhindra att den planerade tunnelbanetunneln i Liljeholmsviken inom Stockholms stad nedlades på ett sådant djup, som omjög-

liggjorde sjötrafik för fartyg med större djupgående och som i framtiden skapade allt större svårigheter för sjöfarten till mälarhusarna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 496 och II: 616 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservationer utan angivna yrkanden anmälts dels av herr *Björkänge*, dels ock av herr *Jacobsson* i Sala.

Herr **PERSSON, JOHAN**, (fp):

Herr talman! Beträffande det ärende, som kammaren nu skall behandla — angående planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm — har jag tillsammans med några andra ledamöter i denna kammare undertecknat en motion, vari det föreslås, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder i syfte att förhindra att den planerade tunnelbanetunneln i Liljeholmsviken inom Stockholms stad nedlägges på ett sådant djup som omjölliggör sjötrafik för fartyg med större djupgående och som i framtiden skapar allt större svårigheter för sjöfarten till mälarhusarna.

I föreliggande utskottsutlåtande hemställs att motionerna i nämnda fråga ej må föranleda någon riksdagens åtgärd. Det är ju i och för sig inte något ovanligt att en motion blir avslagen. Samma öde rörer de flesta motioner här i riksdagen.

Till utskottsutlåtandet är två blanka reservationer fogade. Ehuru jag är en av motionärerna återfinnes jag inte bland reservanterna. En reservant brukar i regel motivera varför han reserverar sig. Jag vill, herr talman, motivera varför jag inte reserverat mig.

Huvudsyftet med motionerna var att möjligheter skulle skapas för framtida ökad sjötrafik med större fartygsenheter än som nu kan ske. Man har ju inga garantier för att den nuvarande trafiken i farleden kommer att vara tillräcklig i framtiden, och den planerade tunnelbanetunnelns alltför ytliga läge kan

Ang. planerad tunnelbana genom Liljeholmsviken i Stockholm

komma att hindra fördjupningen av farleden genom Stockholm och därmed också försvåra Mälardalens trafikproblem. Skulle man i en framtid behöva vidtaga åtgärder för att ändra tunnelbanetunnelns placering efter dess färdigställande enligt nuvarande förslag, får man nog räkna med mycket stora ekonomiska uppkostningar jämfört med vad som blir fallet om man nu nedlägger den på ett djup som möjliggör trafik för fartyg med större tonnage.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från sjöfartsstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands och Västmanlands län, Stockholms stad och Sveriges redareförening.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser det icke framsynt att genom framdragande av tunnelbana i Liljeholmsviken på det avsedda djupet hindra en framtida användning av Hammarbyleden för trafik med större fartyg, och länsstyrelsen anser att det ur länets synpunkt måste vara av intresse att det ifrågavarande beslutet omprövas.

Det anser också vi motionärer, och man frågar sig nog om inte Stockholms stad påtagit sig ett ganska stort ansvar i här berörda avseende.

Nu är det inte bara Stockholms stad utan samtliga remissinstanser med undantag för länsstyrelsen i Västmanlands län som i sina yttranden framhåller att någon hemställan i enlighet med motionärerna inte kan anses påkallad, och flertalet hänvisar till att de åtgärder som kan finnas motiverade för förbättring av mälarhusnarnas trafikförutsättningar bör inriktas på farlederna via Södertälje kanal.

Det är det ganska samstämmiga innehållet i flertalet remissyttranden som för mig är motiveringen till att jag inte reserverat mig mot utskottets utlåtande i detta ärende.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmanen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 223, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 30 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny tulltaxeförordning, m. m.;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); samt

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att utskottet beslutat att för närvarande icke framlägga något förslag för riksdagen med anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning angående utgivande av en matrikel över riksdagens ledamöter.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kummare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren den 10 maj 1960.

Stenografen hos kammaren Olof Dop-ping entledigades på egen begäran

fr. o. m. den 1 maj 1960 från den av honom innehavda stenografbefattningen, och antogs efter honom till stenograf hos kammaren fr. o. m. nämnda dag tills vidare stenografen hos andra kammaren pol. mag. Lars Axel Nilsson.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.51.

In fidem

K.-G. Lindelöw